Doktori disszertáció

KÜLFÖLDI HALLGATÓK MAGYARORSZÁGON

DÉRI MIKLÓSNÉ

1972

T A R T A L O M

Az utolsó két évtizedben mind több és több fiatal végzi felsőfoku tanulmányait hazájától távol, idegen országban. A főiskolai életbe való beilleszkedés nem kis problémát okoz a hallgatóknak; a nehézségek többszörösen jelentkeznek azonban azoknál, akik külföldön szeretnék az ismereteket elsajátitani. Nem csupán az oktatás megváltozott módszeréhez és feltételeihez, az uj intézmény követelményeihez és sajátos légköréhez kell alkalmazkodniok, hanem kiszakadva eddigi életformájukból meg kell szokniuk az uj környezetet; családjuktól távol nagyobb önállóságra kell szert tenniök, és - nem utolsó sorban - idegen nyelven kell továbbképezni magukat.

Különösen sok problémát okoz az adaptáció a fejlődő országok fiataljai számára, akik legtöbbször az otthonitól sokban eltérő földrajzi, időjárási és életkörülmények között tanulnak tovább, akiknek előképzettsége erősen különbözik a fogadó ország fiataljainak ismereteitől.

A külföldi hallgatók körében folyó oktató-nevelő munka hatékonyságának fokozására számos országban végeztek vizsgálatokat, felméréseket. Mind több tanulmány, cikk jelenik meg, amelyekben a diákok nyelvi, tanulmányi és adaptációs problémáival foglalkoznak. Elemezték a hallgatók ismereteit a fogadó országról odaérkezésük előtt, és elképzeléseiket összehasonlitották az ott-tartózkodásuk során kialakult nézetekkel. Vizsgálták szakválasztásuk motivumait, tanulási módszereiket, a hiányos nyelvismeretük vagy tanulmányi előképzettségük következtében fellépő nehézségeket. Tájékozódtak kapcsolataikról az ország lakosságával általában és azokról a

lehetőségekről, amelyek e kapcsolatok megjavitását megkönnyithetik.

Magyarország felsőoktatási intézményeiben is évről-évre több külföldi fiatalt képeznek. Az 1970/71-es tanévben 83 országból 2379 hallgató tanult hazánkban, közülük 1351 fejlődő országokból érkezett. A fejlődő országok fiataljai körében végzett oktató-nevelő munka hatékonyabbá tétele, a diákok tanulmányi, nyelvi és beilleszkedési problémáinak feltárása érdekében a Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont 1971-ben vizsgálatot szervezett.

Mielőtt azonban e vizsgálat elemzésére rátérnénk, előljáróban ismertetünk néhány hasonló problémával foglalkozó tanulmányt, részben, hogy a kérdéseket közelebbről is szemügyre vehessük, részben, hogy tapasztalatainkat összevethessük a többi vizsgálat következtetéseivel, eredményeivel.

I. KÜLFÖLDI SZAKIRODALOM

Hét ország kutatói találkoztak 1967-ben Bécsben, hogy megvitassák a fejlődő országok diákjainak képzését és elősegitsék a további kutatások megszervezését.+

A napirend első pontjaként R.V. Kerschagl osztrák professzor beszámolt azokról a nehézségekről, amelyek véleménye szerint akadályozzák a képzés hatékonyságát. A fejlődő országokból érkező fiatalok hazájukban nem kapnak kielégitő tájékoztatást a fogadó országról. A hallgatók nyelvismerete nem megfelelő, noha az előkészitő tanfolyamok sikeresnek mondhatók. A fiatalok előképzettsége sem felel meg a követelményeknek. Javitani kell a tankönyvellátást, általános igény mutatkozik a tutor rendszer bevezetésére, különösen az elsőévesek esetében. Az egyetemi szabadság inkább hátráltatja a tanulmányi munkát. Akadályozza a további tanulást, - mivel ez az ujabb beiratkozás feltétele - hogy a diákoknak a vizsgákat meghatározott időpontban kell letenniük. Sok probléma merül föl az ösztöndijak átutalásával, a lakhatási engedélyek időtartamával kapcsolatban. A hallgatók egy része nincs megelégedve az osztrák ösztöndij nagyságával. Nagy gondot okoz, hogy a diákok többsége nem kiván visszatérni hazájába tanulmányainak befejezése után.

A beszámolót követő vitában a hozzászólók több fontos kérdést érintettek. a/ A tapasztalat szerint az idősebb ko-

---

+The training of students from developing countries. Report of the Meeting held in Vienna on October 10-12, 1967. /A fejlődő országok diákjainak képzése. Beszámoló az 1967 október 10-12 között Bécsben tartott találkozóról./ /Kézirat./

ru hallgatók jobban meg vannak elégedve a külföldi tanulmányokkal; az egyetemista koru diákok nehezebben illeszkednek be a külföldi környezetbe, az egyetem elvégzése után érkező hallgatók könnyebben hozzászoknak az idegen viszonyokhoz. b/ Bár nem teljesen egyértelmüek az eredmények, föltehetőleg az országban kötött baráti kapcsolatok és az ország szeretete között összefüggés mutatható ki. Ha a barátságoknak olyan nagy szerepük van, mint ahogy azt a kutatás föltételezi, további lépésként meg kell vizsgálni, hogy mi teszi az embereket barátságossá vagy barátságtalanná a külföldi hallgatókkal szemben, azaz föl kellene tárni a lehetséges barátság-modelleket, hogy ezekről tájékoztatni lehessen a külföldi diákokat. c/ Ha a hallgató azért megy külföldre tanulni, hogy megszerezze a doktorátust, és nem tudja elérni ezt a fokozatot, eredeti célja felől nézve ez bukásnak felel meg. Ha egy nigériai diák például szakot akar változtatni és az egyetemi szervek ezt nem nézik jó szemmel, a szakváltoztatás számára a sikertelenség élményét jelentheti. Ezért a leendő hallgatókat tanulmányaik megkezdése előtt tájékoztatni kell a szakválasztás lehetőségeiről. d/ A hazatérési szándékot erősen befolyásolják azok a viszonyok, amelyekkel a visszatérő végzett hallgató otthon találkozik: hazájának fejlődési lehetőségei. e/ Sok esetben komoly problémát jelent a nem fehér diákokkal szemben megnyilvánuló diszkrimináció és előítélet, noha előfordulása és intenzitása változó. A külföldön tanuló hallgatók szemében a "faj" kérdése összekeveredik a nemzeti hovatartozás kérdésével, különösen akkor, ha a külföldi hallgató nemzetét kevesebbre értékelik az adott ország-

ban, mint amire a hallgató számit. Nagy-Britanniában például az indiai diákot nem bőrének szine, hanem külföldi mivolta alapján különböztetik meg, azért, mert országát nem tartják sokra az emberek. Az egyik kutató a Nyugat-Németországban tanuló szines bőrü diákokkal kapcsolatban a "státus sokk" kifejezést használta. A Bonnba érkező afrikai herceg, akit Nyugat-Németországban elsősorban, mint "afrikait" kezelnek, nem kapja meg azt a "státust", amelyre otthoni helyzete alapján számit. f/ Klineberg professzor U görbével illusztrálta a külföldi hallgató alkalmazkodását. A görbe legalsó pontja jelöli azt az állapotot, amikor a hallgató tartózkodása idején a legkedvetlenebb. Igen lényeges, hogy a megkérdezett hallgató állapota a görbe melyik pontjának felel meg. Némelyik diáknak egy-két évre van szüksége, hogy kikerüljön a depressziós állapotból. Nyilvánvaló, hogy az egyénnek a körülményekhez való alkalmazkodása és elégedettsége az idő mulásával változik. Ez a folyamat természetesen befolyásolja a hallgatók viselkedését is a fogadó országgal szemben.

Megoszlottak a vélemények abban a kérdésben, hogy érdemes-e a külföldi hallgatók számára külön speciális foglalkozásokat szervezni, vagy a meglévő képzési formákat alakitsák-e át a fejlődő országok igényeinek megfelelően. Nézeteiket a résztvevők a következőkben foglalták össze: a legtöbb egyetemi-főiskolai kart nem lehet átalakitani /politika, filozófia, történelem stb./; vannak olyan tudományterületek, amelyek oktatását a fogadó országok általános tantervébe is föl lehetne venni /pl. trópusi betegségekkel kapcsolatos ismeretek/; a fejlődő országokból érkező hallgatók számára lehet

speciális képzési "szinteket" tervezni, de igen nehéz lenne e tanfolyamokat általánossá tenni; a külföldi hallgatók, különösen az első években, nem tudják megitélni szaktárgyaik hasznosságát országuk sajátos igényeinek szempontjából.

A Német Demokratikus Köztársaság főiskoláin tanuló fejlődő országokból érkezett fiatalok tanulmányi munkáját elemzi J.Rössler.+

A szerző két problémával foglalkozik részletesebben: a hallgatók előképzettségével és a képzés céljával, azaz a végzettek otthoni elhelyezkedésével. A fiatal nemzeti állam középiskolájának még a legjobban képzett, legtehetségesebb növendéke is hátrányban van német kollegájával szemben. Az NDK-ban folyó főiskolai oktatás a külföldiek számára sok uj, előző tanulmányaikhoz nem mindig harmonikusan kapcsolódó, sőt helyenként az addigi képzéssel ellentétes elemeket tartalmaz. Még nem alakult ki egységes állásfoglalás abban a kérdésben, hogy miképpen lehetne ezt a hátrányt megszüntetni vagy legalábbis kellőképpen figyelembe venni. Az egyes egyetemeken, főiskolákon különféle módszereket alkalmaznak. Mindaz, amit ebben az ügyben tesznek, egyéni kezdeményezés; inkább spontán érzésektől, mint alapos megfontolásoktól vezéreltetve járnak el. A külföldi hallgatóknak nyujtott segitség esetenként problematikussá is válik, mivel teljesitményüket nem annyira az

---

+Rössler,J.: Das einheitliche sozialistische Bildungssystem und das Ausländerstudium in der DDR. /Az egységes szocialista oktatási rendszer és a külföldi hallgatók tanulmányai a Német Demokratikus Köztársaságban./ = Das Hochschulwesen. 1965. No.2. 103-111.p.

eredményen, hanem inkább szorgalmukon mérik le, s ezért jobb osztályzattal értékelik munkájukat, mint a hasonló eredményt produkáló német hallgatókét.

Az oktatók jól ismerik a helyzetet, éppen ezért állhatatosan követelik, hogy körültekintőbben válasszák ki a jelentkezőket és a nyelvi képzés ideje alatt forditsanak nagyobb gondot szakmai előképzésükre. Noha erre kétségtelenül szükség és lehetőség is van, ez a követelés mégsem érinti a probléma gyökerét. A kiválasztás a felkészültségből eredő különbségeket sohasem egyenlitheti ki és az előkészitő időszak nem alkalmas a szakmai felkészitésre. A tanulmányok sikeres megkezdése előtt a külföldi hallgatóknak elsősorban a német nyelvet kell elsajátitaniuk, beleértve jövendő tanulmányaik német szakszókincsét is. A főiskolai munkára való előkészités csak akkor felelne meg a követelményeknek, ha a külföldi diák az NDK szakiskoláiban folyó képzéshez hasonló gyakorlati, illetve politechnikai képzésben is részesülne. Ez azonban az előkészitő időszak jelentős meghosszabbodásával járna.

Természetesen meg kell oldani az előkészitő időszak minél ésszerübb kihasználásának módját, hogy a jelölteket a lehető legjobban föl lehessen készitení szakmai tanulmányaikra. A mérnöki szakoknál valószinüleg be kell vezetni legalább egy féléves politechnikai gyakorlatot a tulajdonképpeni egyetemi tanulmányok előtt. Azonban még igy is maradnak jelentős különbségek, mivel a főiskolákra kerülő német fiatal érettségije mellett teljes érvényü szakmunkás-bizonyitvánnyal is rendelkezik. Mindent egybevéve még a legjobb kiválasztás és az előkészitő időszak optimális, tehát minden egyes szak szempontjából legcélszerübb kihasználása is csak csökkenti a kü-

lönbséget, de megszüntetni sohasem fogja. Az a felfogás, hogy a fölkészültségben mutatkozó eltérést a tanulmányok megkezdéséig lehetőleg teljesen megszüntessék, s ezáltal a külföldi hallgatónak ugyanazokat az esélyeket adják meg, mint a német hallgatóknak, együtt jár azzal az elképzeléssel /és a jelenlegi gyakorlattal/, hogy a külföldi és a német hallgatók képzése teljesen azonos legyen. Az előképzettségből adódó lényeges különbségek azonban jogossá teszik azt a kérdést, hogy lehetséges-e egyáltalán teljesen azonos studium, és ha igen, célszerü-e. Ez a probléma összefügg a képzés céljával és a végzett hallgatók későbbi alkalmazásával. A külföldi hallgatók általában akkor érik el a legjobb eredményeket - a trópikus és szubtrópikus mezőgazdasági és közgazdasági szakok kivételével - ha ugyanolyan képzést kapnak, mint német kollégáik.

A szerző ugy véli, hogy a fiatal nemzeti államokból származó hallgatókat - tekintettel különböző előképzettségükre és készségeikre - más módon kell oktatni, mint a hazai fiatalokat. Nem másfajta értékü képzést kell kapniuk, de tekintettel kell lenni a hazájukban folytatandó tevékenységre, az ottani körülményekre. Rösslernek nincsenek világos elképzelései arról, hogy hogyan kellene módositani az egyes szakokon a képzést a más társadalmi, földrajzi, etnográfiai stb. feltételeknek megfelelően. Csupán arra a két szakra vonatkozóan vet föl néhány gondolatot, amelyet az NDK-ban különösen sok külföldi hallgató látogat. Az orvosképzésben a rendes képzést mindössze a trópusi gyógyászattal kapcsolatos speciális képzéssel lehetne kiegésziteni. Sok fiatal nemzeti állam társadalmi fejlettségi foka, továbbá az eltérő földrajzi környezet következtében ezekben az államokban gyakoriak olyan betegségek,

amelyek Európában csaknem ismeretlenek. A klinikai szemeszterekben nagyobb hangsullyal kellene tárgyalni ezeket a betegségeket. A külföldi hallgatóknak olyan szociálhigiéniai képzést kellene nyujtani, amely segitségükre lehet hazájuk sajátos egészségügyi problémáinak megoldásában.

Különösen a mérnöki tárgyak esetében kerül előtérbe a szakosodás kérdése. A fejlődő országok és a Német Demokratikus Köztársaság szakemberszükséglete számos kérdésben eltér egymástól. Gyakran nehéz megállapitani, milyen foku szakosodás lenne a legszerencsésebb a küldő állam szükségleteinek kielégitésére. A képzés tartalmát a fejlődő országokkal együttmüködve lehetne kidolgozni. Természetesen szem előtt kell tartani a küldő országok hivatalos szerveinek alaposabb tájékoztatását is.

Napjainkban általánosan elismerik a főiskolát végzett szakemberek továbbképzésének szükségességét. Ezt a kérdést is a külföldi hallgatók sajátos feltételeiből kiindulva kellene megvilágitani. Elképzelhetőnek tartja a szerző, hogy az NDK-ban végzett külföldi hallgatók szakositása csak akkor kezdődjék, amikor az illető hazájában már munkahelyet talált. A továbbképzés rendkivül sok és gyakran ujszerü problémát vet föl. Előnyös volna például a továbbképzést a levelező oktatás valamilyen formájában megvalósitani. A továbbképzés költségeinek és eredményességének figyelembevétele mellett nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy a továbbképzés, illetve a szakositás e formája révén jelentős előny származna mindkét félre nézve, többek között a tanulmányok befejezése utáni szervezett tudományos kapcsolatok következtében is.

A külföldiek képzésének módositása külön terhet róna a tantestületre. A hallgatókkal való foglalkozásnak az előadá-

sokon és a szemináriumokon kivül sajátos feltételei vannak, és a diákoktól eredményeket várunk; a pedagógiai munkát nem lehet csak ugy mellékesen végezni. Az az oktató, aki a német hallgatók százai mellett két vagy három külföldit tanit, nem képes ezt a feladatot ellátni. A hallgatók észszerü koncentrációja esetén azonban a valóban sok terheléssel járó munkaráforditás racionálissá és lehetségessé válik. De az ilyen koncentráció nem juttathat egyes főiskolákat monopolhelyzetbe és nem is lehet a külföldi hallgatókat megakadályozni abban,hogy ne azokon a főiskolákon tanuljanak, amelyeket hazájukban különösen sokra tartanak. Ezeket a szempontokat azonban a legfontosabb szakok meghatározott intézményekben történő oktatásával messzemenően figyelembe lehetne venni.

Az 1960-as években az USA egyetemeit mindinkább elárasztották a külföldi hallgatók. Számuk sok főiskolán megközeliti a teljes hallgatólétszám 10 százalékát. Ez a körülmény számos amerikai pedagógust arra késztetett, hogy az oktatás jobb megszervezése érdekében összegyüjtse és elemezze a külföldi diákokra vonatkozó tapasztalatokat. A.S.Livingstone munkájában[+] mintegy összefoglalta a különböző tanulmányok mondanivalóját.

Az amerikai felsőoktatási intézményekben tanuló külföldi diákok közül a legtöbben irodalomtudománnyal, pedagógiával és orvostudománnyal foglalkoznak. Meglehetősen sokan társada-

---

[+]Livingstone, A.S.: The international student. /Külföldi hallgatók az Amerikai Egyesült Államokban./ Manchester, 1964, Univ. of Manchester. 56 p.

lomtudományi, jogi, természettudományi és müvészeti képzésben részesülnek. Legkevesebben a gépészmérnök és az agrárhallgatók vannak. A társadalomtudományszakos hallgatók előképzettsége nagyjából kielégitő, a müszaki hallgatóknak azonban igen sok nehézséget okoz a nem megfelelő szinvonalu fölkészültség. A müszaki pályát választókat ezért helyesebb nem egyetemre, hanem főiskolára /college/ irányitani. A szerző véleménye szerint a hallgató lehetőleg hazájában részesüljön alapképzésben és csak a szakképzést szerezze meg külföldön. A motivációt és a képzés eredményességét kedvezően befolyásolja, ha a kiküldő ország előzetesen fölméri, hogy melyek azok a területek, ahol az elkövetkező 5-10 évben szakemberekre van szükség. Ismerni kell annak az országnak a képzési rendszerét is /tanulmányi programok, előképzettségi feltételek stb./, ahová a hallgatókat küldik. Ezt egy olyan nemzetközi tájékoztató szervezet létrehozása segitené elő, amely fölvilágositást tudna adni a különféle országok oktatási rendszeréről és az oktatás módjáról. A külföldi oktatási intézmény és az otthoni felelős szerv tartson állandó kapcsolatot. De ne csak a küldő ország, hanem maga a diák is legyen tisztában a vele szemben támasztott követelményekkel.

Vizsgálatokat végeztek tanulmányi idejük első felét már letöltött és utolsóéves hallgatókkal. Megkérdezték tőlük, hogy mit vártak az egyetemi tanulmányoktól és elvárásaik milyen mértékben feleltek meg a valóságnak. A legtöbb diák tulságosan nagy reményekkel érkezett. Mivel ezeknek a hallgatóknak nem voltak reális ismereteik a fogadó országról, sok csalódás érte őket. Kifogásolták, hogy keveset tudnak hazájukról, hogy az emberek nem fordulnak megértéssel feléjük. A hall

gatók másik része minőségileg uj tapasztalatokat szerezve sok szempontból jelentősen fejlődött: uj képességeik bontakoztak ki, nőtt munka- és kezdeményezőkészségük. A távollét perspektivájából hazájukat is jobban meg tudták érteni.

A hazatérő külföldi diákot a szerző szerint két tényező befolyásolja: saját érzelmei a visszatéréssel kapcsolatban és az, hogy mennyiben tudja a külföldön tanultakat otthon hasznositani. Az első tényező függ attól, hogy milyen eredményeket ért el a hallgató tanulmányai során, hogy milyen kapcsolatokat szerzett, hogy milyenek az otthoni körülményei stb. Megkönnyiti a visszatérést, ha a hallgató tisztában van azzal, mi vár otthon rá. Tájékoztatni kell arról, hogy távolléte alatt szakterülete hazájában milyen fejlődést ért el. Egy 1955-ben készült tanulmányban /Hill,J. and R.: The Western educated man in India/ a szerzők megállapitották, hogy az Amerikában és Nagy-Britanniában képzett indiai hallgatók 55 százaléka otthon nem végzettségének megfelelő szakterületen dolgozik. A külföldön szerzett tapasztalatok fölhasználhatóságáról még igen kevés ismeretünk van, noha föltárása fontos feladat.

A Német Szövetségi Köztársaságban a külföldi hallgatók tanulmányi munkájának támogatására különleges kurzusokat szerveznek, ahol a diákok egy oktató irányitása mellett készülnek fel a vizsgákra. A tanfolyamok /szemináriumok/ programja, módszere még nem alakult ki, a különböző felsőoktatási intézményekben eltérő szempontok alapján keresik a legmegfelelőbb megoldásokat. Ugy véljük, két ilyen tutor-program bemutatása hasznos tapasztalatokat adhat.

Egy az Aacheni Müszaki Főiskolán végzett felmérés[+] meg-

[+]Weber,W.: Das Fachmentorenprogramm der Technischen Hochschule Aachen. /A szakmai mentorokra vonatkozó program az Aacheni Müszaki Főiskolán./ = Die Deutsche Universitätszeitung vereinigt mit Hochschul-Dienst. 1970. No.4. 4-5.p.

állapitotta, hogy a külföldi hallgatók vizsgaeredményei jelentős mértékben elmaradtak a német hallgatók vizsgaeredményei ~~nyei~~ mögött. A külföldieknek mindössze 10 százaléka jelentkezett előirásszerüen a második szemeszter után az elővizsga /Vordiplom/ első részére, s ezek közül is mintegy 40 százalék - többé-kevésbbé elfogadható igazolások alapján - visszalépett a vizsgától. Ezért a főiskola szenátusa 1962 januárjában elhatározta, hogy egy ugynevezett szakmai mentorprogramot dolgoz ki. A szakmai mentorok /patronáló tanárok/ tudományos tanársegédek, akiknek speciális és kizárólagos feladatuk abból áll, hogy egy tanszék oktatási tevékenységével kapcsolatban szakmai tanácsadással támogassák a külföldi hallgatók tanulmányi munkáját. Feladatuk megvalósitása érdekében a szakmai mentorok a rendes előadásokkal és gyakorlatokkal párhuzamosan, gyakorlatokból és szemináriumokból álló különleges kurzusokat szerveznek és vezetnek. A gyakorlatokon ugyanazzal az anyaggal foglalkoznak, mint a kötelező egyetemi gyakorlatokon, azonban tekintettel a résztvevők kisebb számára, fokozott intenzitással. A szakmentor először azt magyarázza meg, milyen összefüggésben állnak a gyakorlat során meghatározott feladatok az előadás anyagával. Ezután közösen megbeszélik a feladatokat, amelyek megoldása 10-12 személyből álló csoportokban történik. Minden csoportot az egész szemeszter alatt ugyanaz a mentor irányit. A szemeszterek kezdetén és végén a hallgatók zárthelyi dolgozatot irnak, e dolgozatok eredménye azonban nem befolyásolja a diplomát megelőző osztályzatokat. A zárthelyi dolgozatok azt a célt szolgálják, hogy a hallgatók lemérjék saját tudásukat és megismer-

kedjenek a vizsgák gyakorlatával; a tanszékek pedig képet kapnak az első szemesztert végző hallgatók felkészültségéről.

A szemináriumokon 15-20 hallgatóból álló csoportokban, közös vita alapján dolgozzák fel az egyes előadások sulyponti kérdéseit. A szeminárium fő célja, hogy jobban megismertesse a külföldi hallgatókkal a tudományos gondolkodás szisztémáját és a tudományos munka módszertanát. A legtöbb szakmai mentor fogadóórát is rendszeresitett, amelyeken - naponta legalább két órán - tanácsokat adnak a hallgatóknak. A professzorok előadásaikon felhivják a figyelmet a külföldi hallgatók számára rendszeresitett kurzusokra - ezenkivül e tanfolyamokat lehetőség szerint az előadások rendjéről szóló értesitésekben, hirdetésekben is feltüntetik.

Elvileg a német hallgatóknak is lehetőségük van arra, hogy a szakmentori tanfolyamokon - a nyelvórák kivételével - részt vegyenek. Bár a szakmai mentorok a német hallgatók között is propagálják a kurzusokat, egyes tanszékek arról számolnak be, hogy a német hallgatók nem jelentkeznek ezekre.

A tanfolyamok elméletileg két óra többlet elfoglaltságot jelentenek szakonként a külföldi hallgatók számára. Minden olyan tanszék, amelyen szakmai mentorok müködnek, jelentős mértékü házi feladattal is ellátja a hallgatókat, s azoknak elvégzését meg is követeli tőlük. A szakmentori tanfolyamokon való részvétel azonban alig jelent többletmunkát a hallgatóknak, hiszen a tanfolyam segitségével házi feladatukat gyorsabban és szakszerübben tudják megoldani.

A szakmentori tanfolyamok keretében szervezett gyakorlatokon és szemináriumokon való részvétel elvileg önkéntes. Vannak azonban tanszékek, amelyek a kötelező gyakorlatokat

szétválasztják, s külön gyakorlatokat tartanak a német és a külföldi hallgatók számára. A kötelező gyakorlatokon a részvétel általános, s az érdeklődés igen élénk. Az önkéntes gyakorlatokon a hallgatóknak 25-80 százaléka jelenik meg; a vizsgaidőszakok közeledtével természetesen az arány növekedik.

A mentor-program bevezetése óta a külföldi hallgatóknak több, mint 50 százaléka már a második szemeszter után jelentkezik az elővizsga első részére. A vizsgától való, orvosi bizonyitvánnyal megindokolt visszalépés 40 százalékról 10 százalékra csökkent.

Mindent egybevetve bebizonyosodott, hogy a szakmai mentorokra vonatkozó program bevezetése óta a külföldi hallgatók tanulmányi eredménye jelentős mértékben javult. A németek és a külföldiek közötti eredménykülönbségek ugyan még mindig fennállnak, de már jóval kisebbek, mint 1963 előtt. A szakmai mentorokra vonatkozó program - a módositott felvételi rendszerrel együtt - jelentősen hozzájárult a külföldi hallgatók szakmai oktatási körülményeinek megjavitásához. A program a hallgatók körében kifejezetten pozitiv visszhangot váltott ki. A magasabb évfolyamokat látogató külföldi hallgatók az előző szemeszterekre visszapillantva már éppen azt kifogásolják, hogy a szakmentori kurzusok nem voltak kötelezőek; ugy vélik, hogy a kényszer az érdekeltek javát szolgálta volna. Ezen tulmenően a hallgatók most már azt is szeretnék, ha a szakmentori programot a diploma-elővizsgát /Diplomvorprüfung/ követő szemeszterekben is megvalósitanák.

Az aacheni mentor-program hiányossága, hogy az egyetemi tanárok nem mindig azokat a személyeket választják ki a szakmentori feladatok ellátására, akik a külföldi hallgatók

oktatására a legalkalmasabbak. Ehhez járul, hogy - különösen a müszaki főiskolán - az oktatási tevékenységben résztvevő tanársegédek és docensek a legritkább esetben rendelkeznek megfelelő metodikai-didaktikai képzettséggel, s ez a hiányosság a külföldi hallgatókkal való foglalkozás során különösen érezteti hatását.

A Főiskola szenátusa ujabban egy bizottságot hozott létre, amelynek az a feladata, hogy a külföldi hallgatók számára szervezett előkészitő és a tanulmányokkal párhuzamosan haladó kurzusok kérdésével foglalkozzon. A bizottság többek között azt is megvizsgálja majd, nem volna-e mód arra, hogy a szaktanulmányokat, a külföldi hallgatók német nyelvü képzését és a szakmentori programot valamilyen egységbe foglalják, hogy e három oktatási forma együttesen még eredményesebb lehessen.

A Freiburgi Egyetem Külügyi Hivatala az 1967-68. évi téli szemeszter kezdetén avval a feladattal bizta meg Schulz professzort,+ hogy dolgozzon ki egy programot a külföldi hallgatókkal foglalkozó tutorok munkájára. Mivel a tutor-munkának Freiburgban - legalább is a szellemtudományok területén - még semmiféle tradiciója nem volt, a programot az első időkben mind a professzorok, mind az egyetemi hallgatók tartózkodással fogadták. Ennek ellenére az 1969. évi nyári szemeszterben már 14 tutor tanfolyam müködött.

A tanfolyamokat - először kisérleti jelleggel - a német egyetemi hallgatók számára is megnyitották, abból az elgondolásból kiindulva, hogy ha a külföldi hallgatók ilyen ki-

---

+Schulz, H.E.: Tutorenarbeit des Akademischen Auslandsamtes der Universität Freiburg. /A Freiburgi Egyetem Külügyi Hivatala tutorainak munkájáról./ = Die Deutsche Universitätszeitung vereinigt mit Hochschul-Dienst. 1970. No.4. 5-9.p.

sebb, szakmai jellegü csoportokban szorosabban együttmüködhetnek német kollégáikkal, ez elő fogja segiteni beilleszkedésüket a német egyetemi életbe.

Három szemeszter tapasztalatai azt bizonyitották, hogy a német hallgatók felvétele a tanfolyamokba a legtöbb esetben jól bevált. A német és a külföldi hallgatók között szorosabb kapcsolat alakult ki; a német hallgatók vitákba, megbeszélésekbe való bekapcsolódása élénkitően hatott a csoport tevékenységére, s a külföldi kollégáik tartózkodását nagy mértékben feloldotta. Fennállt azonban annak a veszélye, hogy a német hallgatók - jobb nyelvtudásuk következtében - domináns szerepet fognak játszani a csoportokban. Nagyon sok függött tehát a tutorok ügyességétől, hogy - kellő diplomáciai érzékkel - mikor avatkoznak be irányitó módon a tanfolyam munkájába.

Az eddigi tapasztalatok alapján a tutor-tanfolyamok három fő tipusa /az előadásokhoz, a szakterülethez igazodó munkaközösségek és a szemináriumok formájában müködő csoportok/ közül az előadásokhoz igazodóan szervezett tutor-kurzusok - különösen a tömegesen látogatott fakultásokon - elsődleges jelentőségüek. A külföldieknek különösen sok nehézséget okoz az előadások földolgozása. Az előadásokról készitett jegyzeteik "nem kielégitőek", "elsikkadnak az összefüggések", "nem veszik észre a lényeget". Ugy látszik, hogy egyes előadók az előzőleg már irásban elkészitett előadást tulságosan gyorsan olvassák fel. Ehhez járul, hogy az előadott anyag végleges - szinte "nyomdakész"-formában hangzik el, s igy nem tud elevenen élő kapcsolat kialakulni az anyag és a hallgatóság között. Az előadók nem veszik figyelembe továbbá, hogy a

hallgatók befogadóképessége is korlátozott. A külföldi hallgatoknál az elégtelen nyelvi ismeretek vagy a szükséges alapismeretek, előtanulmányok hiányában veszendőbe megy az előadás számos lényeges eleme. Csak kevesen profitálnak az előadásokból; a többieket ez a szituáció vagy felületességre neveli - hiszen problémáikat ugysem tudják megoldani - vagy pedig csalódottan teljesen abbahagyják az előadások látogatását. Egy másik csoport az előadásoknak nem látja más értelmét, csak azt, hogy tiszta és gondosan fogalmazott német szöveget hallgasson a saját szakterületén, és ezzel is bővitse nyelvtudását. A tutoroknak tehát mindig ügyelniük kell arra, hogy az általuk vezetett kurzusok menete megfelelően igazodjon azokhoz az előadásokhoz és gyakorlatokhoz, amelyek kiegészitéseként e kurzusokat létrehozzák. Az előadáson elhangzott alapismereteket mindig ujra és ujra el kell magyarázni, és fel kell dolgozni. Ehhez természetesen az is szükséges,hogy a tutorok állandó és szoros kapcsolatokat tartsanak az illetékes professzorokkal, és folyamatosan tájékozva legyenek arról, mivel és milyen formában foglalkoznak majd a sorón következő oktatási programok alkalmával. Másrészt viszont ez a szoros együttmüködés a professzorok számára is lehetővé teszi, hogy a tutorok révén folyamatosan tájékozódjanak munkájuk hatékonyságáról; melyek voltak azok a gondolatok és problémák, amelyeket hallgatóik világosan megértettek, s melyeket kellett volna még tisztábban kidolgozniuk.

A külföldi hallgatók számára készült tutor-programban különös gondot kell forditani a didaktikailag jól átgondolt eljárásokkal operáló kurzusokra. Ha nem gondoskodunk ilyen módon a tutorok irányitásáról és támogatásáról, ugy teljesen a véletlentől függ, vajon egy tutor-tanfolyam értel-

mes és eredményes munkát fog-e végezni, vagy pedig a hallgatók hamarosan abbahagyják a tanfolyam látogatását, mert "abból ugy sem jön ki semmiféle értelmes dolog".

Nyilvánvalóan az lenne a legszerencsésebb megoldás, ha a tutorok patronálását ugyanazok a szak-professzorok vállalhatnák, akiknek előadásaihoz a tutor-kurzusokat kiegészitésként mellérendelték. Ha ezt nem lehet biztositani, ugy egy didaktikailag tapasztalt és a tanfolyamok iránt érdeklődő oktatót kell megbizni azzal, hogy a szakterületével kapcsolatos feladatokat ellássa.

A tutor-tanfolyamok munkájának felmérésére egy három részből álló vizsgálatot szerveztek: a/ a szerző felkereste és megfigyelte a csoportokat munkájuk közben; b/ már munkájuk megkezdése előtt kötelezték a tutorokat arra, hogy tevékenységükről és tapasztalataikról beszámolót készitsenek; c/ kérdőivek segitségével felmérték, hogyan vélekednek a tanfolyamokról az azokon résztvevő hallgatók.

A tutorok a szemeszter kezdetén három segédeszközt kaptak: egy tömören megfogalmazott emlékeztetőt, amely adminisztrációs-igazgatástechnikai utmutatásokat tartalmazott; a néhány didaktikai alapszabályt magában foglaló emlékeztetőt; egy kérdés-katalógust, amelyet kiindulási alapként használhattak fel a tapasztalataikról készitett jelentések összeállitásánál. A 20 kérdésből álló katalógus az alábbi szempontokat tartalmazta: a tanfolyamok résztvevőinek összetétele; a résztvevők német nyelvtudása és szakmai előképzettsége; milyen nehézségekkel találkoztak a külföldi hallgatók freiburgi tanulmányaik ideje alatt; milyen kapcsolat alakult ki a tutor és a tanfolyammal párhuzamosan foglalkozást tartó e-

gyetemi oktató között. A további kérdések a gyakorlatok lefolytatására, a tanfolyam résztvevőivel kialakitott személyes kapcsolatokra vonatkoztak, valamint arra, hogy miképpen alakult a német hallgatók részvétele a csoportokban,és hogy milyen mértékben kapcsolódtak be a tanfolyam munkájába.

Az, hogy a didaktikai utmutatást és a kérdéseket a tutorok helyesen fogták fel, és segitségnek, kiindulási alapnak, s nem pedig valamiféle "szellemi póráznak" tekintették, egyrészről megállapitható volt a tutorok egyénileg megfogalmazott jelentéseiből is, ~~amelyek~~ és bőségesen foglalkoztak olyan kérdésekkel, amelyekre a kérdések jegyzéke nem tért ki, de amelyeket ők munkájuk tapasztalatai alapján lényegesnek itéltek.

Hogy az egész program értékelésében ne csupán eseti, alkalomszerü személyes benyomásokra és a tutorok jelentéseire kelljen támaszkodni, valamint annak érdekében, hogy a lehetőségekhez képest minél több javaslatot szerezzenek a program továbbfejlesztéséhez, az 1969. évi nyári szemeszter végén közvéleménykutatást végeztek a tanfolyamok résztvevői között. A kérdőiv összeállitásának alapelve a rövidség, az egyszerüség és a világos kérdésfeltevés volt. Csak igy lehet ugyanis több-kevesebb biztonsággal elérni, hogy a hallgatók nyiltan és őszintén válaszoljanak. Hasznosnak bizonyult az is, hogy a kérdőiveket az utolsó munkaülésen töltették ki a hallgatókkal, és a kiállitott kérdőiveket ott azonnal be is szedték. Ennek a módszernek volt köszönhető, hogy a tanfolyamokon résztvevő hallgatók 75 százaléka /60 hallgató/ válaszolt a kérdésekre.

A kérdőivek kiértékelése után a következőket lehetett

megállapitani: a hallgatók 93,3 százaléka ismét részt venne a tutor-tanfolyamon, ha ujból kezdené tanulmányait; 91,6 százalék megfelelőnek tartotta a tutor-program jelenlegi formáját; 86,6 százalékának az volt a véleménye, hogy a tanfolyamokon való részvétel nélkül nem tudta volna ugyanazokat a tanulmányi eredményeket elérni. Csak 8,3 százalék nyilatkozott ugy, hogy ugyanazokat az eredményeket érte volna el, ha az egyéni tanulásra több időt forditott volna. 5 százalék ebben a kérdésben bizonytalan volt.

A diákok 76 százaléka a tanfolyamok optimális munkaformájaként a közös megbeszélést, a vitát jelölte meg; 10 százalék a már megtanult anyagra vonatkozó visszakérdezést választotta, 5 százalék a vegyes forma mellett döntött /megbeszélés és visszakérdezés/. Mindössze 1 hallgató akadt, aki a tutor által tartandó előadás mellett szavazott.

A hallgatók legnagyobb része késznek mutatkozott arra is, hogy munkaideje nem is csekély részét a tanfolyamokra való felkészülésre forditsa. Ezzel szemben a tutorok néhányszor jelentésükben arról panaszkodtak, hogy a tanfolyam résztvevői odahaza nem készültek fel kellőképpen a következő órára. A hallgatók 10 százaléka ugy vélekedett, hogy félvagy egyórás munka is elegendő a felkészülésre. A hallgatók zöme - 36,6 százalék - ezzel szemben egytől két óráig terjedő időt fordit erre a célra; 16,6 százalék kettőtől három órát, 16,6 százalék pedig háromtól négy órát szánt tanulásra. 6 százaléknak négy-öt órára, 3,3 százaléknak öt-hat órára volt szüksége. Mindössze egy-egy hallgató vélekedett ugy, hogy hét-nyolc, kilenc-tiz, illetve tizenegy-tizenkét óra szüksé-

ges számára a felkészüléshez. Még az azonos kurzusok résztvevői is egymástól lényegesen eltérő adatot jelöltek meg arra nézve, mennyi időre van szükség egy órára való felkészülésre /ebben nyilvánvalóan jelentős szerepe volt az egymástól eltérő nyelv-, illetve szaktudásnak/. A szerző ugy véli, hogy az átlagos időráforditási igény két-három óra.

A tutor-tanfolyamok szemészterről szemeszterre egyre nagyobb létszámmal müködtek. Az ilyen, kiegészitő jellegü oktatási forma iránt megnyilvánuló érdeklődés a külföldi hallgatók között nagy mértékben megnövekedett.

Kétéves szervező tevékenység után a külföldi hallgatók számára kidolgozott tutor-program rendszeres oktatási formává vált a Freiburgi Egyetemen. Ma már nincsen kétség afelől, hogy ez a program jelentős segitséget nyujtott ahhoz, hogy a külföldi hallgatók gyorsabban és kevesebb nehézség árán illeszkedjenek be a nekik idegen, német egyetemi életbe. Mindez azt eredményezi, hogy nagyobb sikerrel folytathatják tanulmányaikat - ez pedig nemcsak a hallgatóknak, hanem az egyetemnek is érdekében áll.

Az eddigiekben ismertetett elsősorban elméleti, probléma feltáró, illetőleg leiró tanulmányok után bemutatunk néhány konkrét vizsgálatot is, amelyek az általunk végzett felméréshez hasonló módszert alkalmaztak.

A <u>lengyel Felsőoktatási Kutatócsoport</u> 1962-ben vizsgálatot végzett a Łódzi Egyetem lengyel nyelvi előkészitő tanfolyamán tanuló külföldi tanulók beilleszkedéséről.[+] A fel-

---

[+]Bielawska,B.: Procesy adaptacji studentów zagranicznych w pierwszym roku ich pobytu w Polsce. /Külföldi egyetemi hallgatók alkalmazkodása lengyelországi tartózkodásuk első évében./ Warszawa, 1963, Międzyuczelniany Zakład Badań nad Szkolnictwem Wyższym. 36 p.

mérést csupán próbának szánták, céljuk olyan következtetések levonása volt, amelyeket egy későbbi vizsgálat során fel tudnak használni. A megkérdezett tanulók kb. hat hónapja tartózkodtak Lengyelországban, a vizsgálat tehát az uj környezeti feltételekhez való alkalmazkodás kezdeti szakaszát tükrözi. A vizsgált személyek a lengyel nyelvi előkészitő tanfolyam hallgatóinak mintegy ötödrészét tették ki. Elsősorban azokat a hallgatókat választották ki, akiknek a lengyel nyelv elsajátitásával sok nehézségük volt. A 37 /35 férfi és 2 nő/ megkérdezett tanuló közül 29 fejlődő országból érkezett /8 hallgató nemzetiségéről nincs adatunk/. A diákok fele müszaki, egynegyede orvosi egyetemre készült. A vizsgálat módszere a kérdőiven alapuló interju volt, a kérdőiv 63 kérdést tartalmazott.

A megkérdezettek többsége már odautazása előtt tájékozódott Lengyelországról. 18 hallgató folyóiratokból, filmekből szerezte ismereteit, 7 a lengyel diplomáciai képviselettől kapott információt, hatan különféle ifjusági szervezeteknél érdeklődtek, négynek személyes kapcsolata volt lengyelekkel. 10 hallgató azért akart Lengyelországban továbbtanulni, mert magas szinvonalunak tartotta a lengyel felsőoktatási intézményekben folyó képzést. 8 fiatal politikai okokból jött az országba, öten érdeklődtek Lengyelország iránt, 5 hallgatót pedig "rábeszéltek" a Lengyelországban folytatandó tanulásra, /a többi diákról nincs adat/.

A vizsgált személyek kétharmada - elsősorban azok, akik azért mentek az országba, mert ugy vélték, hogy a képzési szinvonal jobb, mint az otthoni - könnyen alkalmazkodott a

lengyel viszonyokhoz, és nagyjából hozzásaokott az ottani életmódhoz. A legtöbb problémát az éghajlathoz és az idegen szokásokhoz való alkalmazkodás okozta. Anyagi nehézségei 5 hallgatónak voltak, nyelvi problémákra csak négyen hivatkoztak. A menzai ellátással az megkérdezettek fele elégedetlen volt. A pihenési feltételekre nem panaszkodtak, a tanulási feltételeket azonban a 3-4 ágyas diákotthoni szobákban sokan nem tartották kielégitőnek.

A megkérdezettek háromnegyed része általában jónak találta a diákotthonban kialakult kapcsolatot a lengyel hallgatókkal. A negativ választ adók a lányok miatti ellentétre, a lengyelek barátságtalan magatartására hivatkoztak. Megemlitették, hogy nem ismerik egymást eléggé, és hibának tartották, hogy a külföldiek több ösztöndijat kapnak, mint a lengyelek. A külföldi diákok ugy vélték, hogy ha több alkalmuk lenne arra, hogy találkozzanak a lengyelekkel, jobban megismernék egymást, és igy kapcsolatuk is megjavulna. A külföldi hallgatók szerint a lengyel főiskolások tul sok alkoholt fogyasztanak, tul "zajosan" élnek. Többségük szerint a lengyel egyetemisták nem szeretik a külföldieket. Heten ugy gondolják, hogy a lengyelek elkülönülnek a külföldiektől, tizenhárom hallgató szerint nem különülnek el. Tizenegyen azt állitották, hogy a külföldiek különülnek el a lengyelektől, tizen ellenkező nézetet hangoztattak. A megkérdezettek fele ugy vélekedett, hogy a lengyel hallgatók könnyen kötnek barátságot a külföldiekkel. A nőhallgatókkal lényegesen több külföldi diáknak van kapcsolata. A lengyel egyetemistáktól 32-en kértek segitséget és 22-en meg is kapták azt. A lengyel hallgatók elsősorban a nyelvtanulásban segitettek a külföldieknek, de

megismertették őket a főiskolai élettel és az országgal is.

A nyelvtanulásban a legtöbb nehézséget a lengyel nyelvtan, a fonetika és a beszélgetés okozta. Az előkészitő intézet tanitási módszerét a megkérdezettek mintegy 20 százaléka kifogásolta; felhivták a figyelmet az oktatókkal való rossz kapcsolatra. Házi feladataik elvégzésében a lengyelek nem igen segitik őket. A hallgatók többségének alkalma van arra, hogy az intézeten kivül is beszéljen lengyelül. A megkérdezettek fele szerint az intézet nem nyujt kellő segitséget a mindennapi élethez szükséges információk megszerzésében; ismereteiket legtöbben kollégáktól, ismerősöktől nyerik.

A vizsgált személyek kétharmada jól ismerte a lengyel egyetemisták érdekvédelmi szervezetét, bár konkrét kéréssel csak 6 hallgató fordult a Lengyel Főiskolások Szövetségéhez. Sokan ugy gondolják, hogy a szövetségnek elsősorban összejövetelek, találkozók szervezésével kell segiteni a külföldi hallgatók beilleszkedését, a lengyel fiatalokkal való kapcsolatok kialakulását. A megkérdezettek fele legalább egyszer részt is vett az ifjusági szervezet valamelyik rendezvényén.

A kisérleti személyek 30 százaléka nem tudott beilleszkedni 6 hónap alatt a lengyelországi viszonyokba. Az adaptáció elsősorban azoknak a külföldi hallgatóknak okozott nehézséget, akik negativan értékelték a lengyelek és a külföldiek között kialakult kapcsolatot és a diákotthonban uralkodó viszonyokról is kedvezőtlenül nyilatkoztak. Az alkalmazkodni nehezen tudó hallgatóknak nincsenek barátaik, ezért föltehető, hogy a diákotthonban őket ért kellemetlen benyomásaikat kivetitik az egész társadalomra. A nehezen beilleszkedő külföldiek sorában többen vannak olyanok, akik

politikai okok miatt utaztak Lengyelországba. 10 olyan hallgató közül viszont, aki csak tanulmányi szempontok figyelembevételével választotta ezt az országot,9 könnyen alkalmazkodott a lengyel viszonyokhoz. Összefüggést tételezhetünk föl tehát az adaptáció foka és az ország kiválasztásának motivációja között.

A prágai November 17. Egyetem Társadalomtudományi Karának szociológiai tanszéke 1966-67-ben vizsgálatot szervezett a fejlődő országokból Csehszlovákiába érkező diákok egy 640 hallgatóból álló csoportjának beilleszkedési problémáiról.+ Az általános szempontok felmérésére kérdőives módszert alkalmaztak. A megkérdezetteket az alábbi öt földrajzi terület szerint csoportositották: Afrika francia nyelvet használó országai, kivéve az arab államokat; Afrika angol nyelvet használó országai, kivéve az arab államokat; arab országok; latin-amerikai országok; ázsiai országok.

A vizsgálat során beigazolódott, hogy a különféle országokból érkezett diákok beilleszkedésével kapcsolatos számos probléma különbözőképpen vetődik föl, és a megoldásra is más és más lehetőségek nyilnak. A külföldi hallgatók többsége szivesen tanul és pozitivan viszonyul a csehszlovákiai szocialista társadalmi rendszerhez. Az uj életkörülményekhez való alkalmazkodás azonban igen sok nehézséget jelentett. Az első időszakban az idegen ételek és az éghajlat okozott sok gondot, ehhez azonban bizonyos idő multán sikerült hozzászokniuk. A változások kellemetlen hatásait tapasztaló diákok

---

+Špundová,S.: Problemü voszpitanyija v szvjazi sz priszposzablivaemosztyu inosztrannüh sztudentov iz razvijajuscsehszja sztran k uszlovijan ucsebü v goszudarsztvah-cslenah SZEV. /Oktatási problémák a fejlődő országokból érkező tanulóknak a KGST országok képzési feltételeihez történő alkalmazkodásával kapcsolatban./ /Kézirat./

száma a csehszlovákiai tartózkodás 3. és 5. évében nő, később kb. az 1 év szintjére csökken. A hallgatók többségének egészségi állapota nem befolyásolta kedvezőtlenül beilleszkedésüket. Az orvosi statisztika adatai szerint leggyakrabban gyomorzavarokban, léguti megbetegedésekben és az idegrendszer, valamint a pszichikum tulterhelése következtében fellépő kimerültségben szenvedtek.

A magányosság intenzitása és növekedési görbéje eltérő a különféle országok diákjainál. A magányosság érzése az afrikai angol nyelvet használó országokból érkezett hallgatóknál a legerősebb, legalacsonyabb mértékben az ázsiai országok diákjainál tapasztalható. Az afrikai hallgatókról készitett görbe azt mutatja, hogy a magányosság a tartózkodás első évének végén jelentősen csökken, azonban az 5. Csehszlovákiában töltött évben ismét emelkedik.

A fejlődő országok diákjainak legnagyobb problémája a nyelvtanulás. A November 17. Egyetemen az angol vagy francia nyelvet ismerő hallgatóknak lehetőségük van arra, hogy a fenti nyelvek egyikéből hallgassanak előadásokat. A többi csehszlovákiai felsőoktatási intézmény külföldi hallgatói általában 10 hónapot töltenek el a cseh vagy a szlovák nyelv megtanulásával. Akinek különös nehézségei vannak, módot kap arra, hogy közvetitő nyelven tartott foglalkozásokra járjon.

A külföldi hallgatók kellő tapasztalat hiján nem jól osztják be a tananyagot, halmozzák a vizsgákat, és ezért nem is tudják letenni őket a meghatározott időben. A fejlődő országok diákjai oktatásánál figyelembe kell venni, hogy eltérő kulturák képviselői, a konkrét gondolkodás rendszerére tanitották őket, és a fogalmi gondolkodásra való átállás szá-

mukra nagyon bonyolult folyamatot jelent. A filozófia és a szociológia oktatása során megállapitották, hogy a hallgatók egy része elég hosszu ideig összekeveri a gondolkodás két formáját. Néhány hallgatónál a mitikus és mágikus gondolkodási forma maradványait figyelték meg. Tradicionális szemléletük azonban nem zavarta élénk érdeklődésüket és a filozófiai és társadalmi problémák dialektikus-materialista és marxista-leninista szemléletét.

A fejlődő országokból érkezett hallgatók képzésében az oktató személyisége nagyobb szerepet játszik, mint a csehszlovákiai hallgatók nevelésénél. A tanárok igényessége és következetessége megkönnyiti a külföldi hallgatók beilleszkedését.

A vizsgálat tapasztalatai arról tanuskodnak, hogy a fejlődő országok hallgatói hajlamosak tulértékelni vagy lebecsülni saját országukat és kulturájukat. Mindkét szélsőséget módositani kell, meg kell tanitani a diákokat saját országuk tevékenységének értékelésére. Csehszlovákiai tartózkodásuk első évében a fogadó országot kritika nélkül itélik meg, az első év végétől a harmadik évig rendkivül kritikussá válnak, és nézőpontjuk csupán a későbbi évek során kerül egyensulyi helyzetbe.

A hallgatók beilleszkedésének folyamatában igen fontos szerepet játszanak az Előkészitő Központnak a külföldieket fogadó munkatársai. Nagy hatással vannak rájuk a November 17. Egyetem első tanfolyamát vezető oktatók is. Itt olyan oktatók állnak a hallgatók rendelkezésére, akik külön foglalkoztak az egyes országok kulturájával és politikájával, és nemcsak a hallgatók tanulmányi munkájával törődnek, hanem igye-

keznek megkönnyiteni számukra az uj környezetbe való beilleszkedést is. A cikk nem tér ki az előkészitő központok és a KGST országok felsőoktatási intézményeiben tanuló hallgatók speciális problémáira, csupán jelzi, hogy a további vizsgálatok során interju módszerrel szeretnének ezekre a kérdésekre választ kapni.

A Heidelbergi Egyetem Filozófiai Karának egyik sziriai hallgatója doktori disszertációja témájául választotta az egyetemen tanuló arab diákok magatartásának vizsgálatát.+

A vizsgálat 3 részből tevődött össze. A hallgatóknak egy 85 kérdést tartalmazó kérdőivre kellett válaszolniuk, amely az alábbi csoportokból állt: életrajzi adatok, alapképzés, beilleszkedési nehézségek, tanulmányi módszer, a hallgatók személyiségének változása. Egy 14 pontból álló kérdőivet küldtek szét a tanszemélyzetnek, hogy megismerjék véleményüket az arabok jellegzetes tulajdonságairól és javaslataikat az arab hallgatók tanulmányi munkájának javitásáról. A kulturattaséknak 51 kérdést tettek fel a következő témakörökből: hogyan értékelik az arab hallgatók egyetemi képzését, milyen módon lehetne a hallgatókat irányitani, milyen szerepet kellene betölteniük a hallgatóknak az NSZK-ban, mit javasolnak a diákok tanulmányi munkájának és általános helyzetének javitásával kapcsolatban.

A hallgatók között szétosztott 265 kérdőivből 124 értékelhető érkezett vissza. A megkérdezetteknek több mint a fele orvostanhallgató volt; átlagos életkoruk 22 év. 2/3-uk

---

+Assar,K.A.: Arabische Studenten an einer deutschen Universität. Eine Untersuchung an der Universität Heidelberg. /Arab hallgatók egy nyugatnémet egyetemen./ Heidelberg, 1964. 278 p. /Diss. der Ruprecht-Karl-Univ. zu Heidelberg./

hazájában végezte el a középiskolát 10 százalékuk már az NSZK-ba érkezés előtt hazájában megkezdte egyetemi tanulmányait. 2/3-uk jól kereső polgári családból származott, tanulmányi költségeiket szüleik fedezték.

A hallgatók többsége nem tudott németül, amikor az országba érkezett. A nyugatnémetországi tanulmányi feltételeket, módszereket nem nagyon ismerték, csak a tanulmányi költségekről volt információjuk. Elsősorban azért jöttek az NSZK-ba, mert sok jót hallottak a német egyetemekről, különösen az orvosképzésről. Választásukat azonban erősen befolyásolták a szülők, a barátok, a szociális körülmények.

A megérkezést követő időszakban a legtöbb problémát a nyelvismeret hiánya okozta. Azok, akik akár csak egy keveset is tudtak németül, sokkal hamarabb beilleszkedtek az uj környezetbe, kevésbé érezték magukat magányosnak. A diákok nehezen szoktak hozzá a hazájuktól eltérő időjárási viszonyokhoz. A legtöbb nehézséget azonban az elhelyezkedés jelentette: annak ellenére, hogy a magánházaknál lakóknak több problémájuk volt, mégis a megkérdezettek többsége szivesebben lakik albérletben, mint diákszálláson. Ugy találják, hogy igy könnyebb kapcsolatot létesiteni a német családokkal, jobbak a tanulmányi feltételek, csendesebb, nyugodtabb a légkör.

A vizsgált hallgatóknak háromnegyede rendszeresen látogatta az előadásokat. Az előadások elmulasztásának legtöbbször az volt az oka, hogy sok hallgató munkát vállalt egyetemi évei alatt. Az elmulasztott anyagot szünidőben igyekeztek bepótolni.

Eleinte a hallgatók négyötöde önállóan jegyzetelt az előadásokon, azonban az egyre növekvő tananyag, a lassu munka-

tempó, a vizsgaidőszak alatti tulfeszitett tanulás következtében a jegyzetkészitést később abbahagyták. Tanulási módszerük is megváltozott: nem igyekeztek többé szó szerint elsajátitani az anyagot. A tanulmány sajnos kevés adatot tartalmaz arra vonatkozóan, hogy a lexikális tudásra való törekvést felváltja-e a későbbiek során az önálló gondolkodásra való készség. Igen sok külföldi halasztotta el vizsgáit, nem fejezte be tanulmányait az előirt idő alatt. A megkérdezettek 23 százaléka legalább egy vizsgán megbukott. A hallgatók ugy vélik, hogy ennek oka az akadémiai szabadság, azaz az a körülmény, hogy a német egyetemeken nincs előirt tanulmányi rend.

Az NSZK néhány egyetemén a fejlődő országok hallgatói számára 1960 óta szervezett előkészitő tanfolyamoknak sem sikerült a fennálló nehézségeket megszüntetni. A hallgatók nyelvtudása és előképzettsége ugyan megjavult /folyamatosan ellenőrizték őket/, de önállótlanok lettek, a tulzsufolt előadótermekben elhagyottnak érezték magukat, és nem látogatták az előadásokat; kapcsolatot is nehezebben létesitettek a német diákokkal.

Az arab diákok és a tanszemélyzet tagjai közt jóformán semmi kapcsolat nem alakult ki; a külföldieknek a német diákokkal való kapcsolatuk is csak formális. A 4-6. féléves hallgatók szeretnék legjobban megerősiteni e kapcsolatokat, 3 éves külföldi tartózkodás után azonban gyengül ez a tendencia, és általában rosszabbodik az arabok véleménye a németekről. A szerző ezt a nyugatnémet "jóléti társadalom" sajátos tulajdonságaival magyarázza. Az arab diákok sokat

vitáznak német kollégáikkal; a viták célja az, hogy megváltoztassák a hazájukról a németekben kialakult helytelen elképzeléseket. A megkérdezettek ugy találják, hogy az arab diákok szivesen létesitenének kapcsolatot, és a sikertelen kisérleteknek csak a németek az okai. Növelni kellene a találkozások lehetőségét, elsősorban diákkörök szervezésével.

A tanszemélyzet körében szétosztott 42 kérdőiv közül csupán 13 feldolgozható érkezett vissza. A megkérdezettek véleménye szerint a nyugatnémet felsőoktatási rendszer nem mindenben felel meg az arab diákoknak. Egyetértettek abban, hogy a külföldieknek segitségre van szükségük tanulmányi munkájuk elvégzéséhez, de a segitség módszeréről eltérő nézetek alakultak ki. Az arab hallgatók nyelvtudását és szakmai előképzését magasabb szinvonalra kell emelni, meg kell javitani a hallgatók kiválasztását és növelni kell az arab és a német fiatalok, valamint az oktatók közti találkozások számát. Az arabok személyi tulajdonságait általában kedvezőnek tartották az oktatók: nyugodtak, sok értelmes diák van köztük. Kifogásolták azonban, hogy a tanult anyagot betü szerint igyekeznek elsajátitani.

Mivel a hét megkérdezett kulturattasé közül csak négy válaszolt, feleleteik - kis számuk miatt - csak kiegészitésként értékelhetők. A kulturattasék helyeslik az arab diákok részére létesitett tanfolyamokat. Szivesen dolgoznának ki tervet az egyetemmel egyetértésben az arab hallgatók munkájának rendszeres ellenőrzésére /az ellenőrzés az egyetem feladata lenne/. Noha nem elégedettek az arab fiatalok tanulmányi munkájával, az a véleményük, hogy az arab hallgatók

a továbbiakban is látogassák a német egyetemeket.

A vizsgálat eredményeinek összegezése alapján a szerző javaslatokat dolgozott ki az arab diákok nyugatnémetországi tanulmányi munkájának megjavitására. A hallgatók kiválasztásánál alkalmazzanak képességvizsgálatot. Csak azokat engedjék az NSZK-ban továbbtanulni, akik tudnak németül. A diákok még otthon kapjanak kellő tájékoztatást a fogadó ország szokásairól, életkörülményeiről, igy hamarabb beilleszkedhetnek az idegen környezetbe, könnyebben létesitenek kapcsolatot kollégáikkal, és a lakossággal általában.

Irják elő, hogy maximálisan hány félév hallgatása után kell a hallgatóknak a vizsgákat letenniük. Minden hallgató tartozzon egy tanácsadóhoz /professzor vagy docens/, akivel legalább egyszer egy félévben konzultálnia kell és akinek hozzájárulása nélkül nem jelentkezhet vizsgára. A tutor-rendszert fejlesszék ki; a tutorok számoltassák be a hallgatókat tanulmányi munkájukról, ezáltal ellenőrizhetik az előadások látogatását. A tutorok csak német diákok lehetnek; igy javitható az arab és a német hallgatók közti kapcsolat is. Az oktatók az előadások végén válaszoljanak a hallgatók kérdéseire, és rendezzenek az intézetekben hallgató-oktató találkozókat.

A követségek, konzulátusok félévenként legalább egyszer hivják össze a megfelelő nemzetiségü hallgatókat. Tegyék hozzáférhetővé számukra hazájuk sajtótermékeit. Az egyetem értesitse a követségek utján a hallgatók szüleit gyermekük tanulmányi előmeneteléről. Az arab diákok részére létesitett előkészitő tanfolyamokon ismertessék meg a hallga-

tókat a német egyetemi rendszer sajátságaival, az "akadémiai szabadság" lényegével, a hallgatók kötelességeivel; foglalkozzanak többet szakmai felkészitésükkel, és tanitsák meg őket a szakterminológiára. Végül a szerző javasolja, hogy létesitsenek egy német egyetemet valamelyik arab nyelvü országban, és fejlesszék tovább az arab országok oktatási rendszerét; az oktató-nevelő munka legfőbb célja ne az ismeretanyag megtanulása és ennek ellenőrzése legyen, hanem az önálló gondolkodásra való képesség elsajátitása.

II. A HAZAI VIZSGÁLAT

1. A vizsgálat módszere

A vizsgálat elvégzésére legalkalmasabbnak a kérdőiven alapuló interju-módszer látszott. Az interjut azért választottuk, mert félő volt, hogy ha a megkérdezettek önállóan töltik ki a kérdőiveket - hiányos nyelvtudásuk következtében - a kérdéseket esetleg félreértik, és a válaszokat nem egyértelmüen, pontatlanul fogalmazzák meg. A megkérdezés kötött formájával viszont csökkenteni igyekeztünk a kérdezőbiztosok szubjektiv hatását, és - nem utolsó sorban - lehetővé kivántuk tenni a mennyiségi feldolgozást.

Az eredeti elképzelés szerint tehát a kérdőivek mindegyikét a kérdezőbiztosoknak kellett volna kitölteniök. Néhány intézményben, illetve kollégiumban azonban ezt a tervet nem sikerült megvalósitani, és ott a megkérdezettek maguk irták be a válaszokat. De ezekben az esetekben is mindig személyesen kérték fel őket a vizsgálatban való részvételre, a kérdezőbiztosok megbeszélték velük az esetleges problémákat, megkapták az instrukciókat, és a kérdezőbiztosok - ellenőrizve a válaszokat -utólag kiegészitették a hiányokat. Ennek ellenére néhol bizonytalanságokkal, pontatlanságokkal találkoztunk.

Kérdezőbiztosoknak fiatal egyetemi oktatókat és felsőbb éves magyar egyetemi hallgatókat kértünk fel. Ennek előnye elsősorban az volt, hogy a legtöbb kérdezőbiztos személyes kapcsolatban állt a megkérdezettel és ez meg-

könnyitette a vizsgálat elvégzését. Általában az azonos intézmények /szakok/ hallgatóit ugyanazon személy kérdezte ki, ami lehetővé tette a kérdőivek egységes szemponton alapuló kitöltését. A felvétel helye rendszerint az egyes intézmények diákkollégiuma volt.

A kérdőiv /1. melléklet/ 8 részből állt. Az 1.részben személyi adatok szerepeltek, amelyek révén megállapitottuk a hallgató állampolgárságát, korát, születési helyét, családi körülményeit, előképzettségét, tanulmányi területét és eredményét, valamint nyelvismeretét. E kérdések többségének célja azoknak az alapoknak a tisztázása volt, amelyeknek segitségével az összehasonlitásokat elvégezhettük. A 2. kérdéscsoport a hallgatók előismereteire vonatkozott Magyarországról, a 3. a megérkezéssel kapcsolatos problémákat és a Nemzetközi Előkészitő Intézetben szerzett tapasztalatokat, a 4. a felvételre vonatkozó adatokat gyüjtötte össze. Az 5. rész a diákok helyzetét vizsgálta a főiskolán; igyekezett fényt deriteni arra, hogy a magyar nyelv tanulása során fellépő problémák mennyiben befolyásolják a hallgatók munkáját; foglalkozott a diákok tanulmányi módszereivel, társas kapcsolataival a főiskolán, a diákszervezetekhez való viszonyával. A 6. kérdéscsoport a fiatalok beilleszkedését tanulmányozta: lakáskörülményeiket, alkalmazkodásukat a magyar időjáráshoz, ételekhez és életformához, kapcsolatukat az ország lakosságával általában, szabadidejük eltöltésének formáit, anyagi helyzetüket. A 7. részben az iránt érdeklődtünk, milyen terveik vannak a külföldieknek tanulmányaik befejezése után. Az utolsó

csoport kérdései mintegy összefoglalták az eddigieket: a hallgatók értékitéleteit és javaslatait tartalmazták. A kérdések többsége /a személyi kérdéseket nem tekintve/ zárt kérdés volt, előre meghatározott válaszokkal ellátva, amelyek közül a hallgatóknak egyet vagy többet /az instrukció szerint/ ki kellett választaniok. Három esetben rangsorolást is kértünk. Voltak azonban nyitott kérdések is, ezekre szöveges válaszokat kellett adni. A munka megindulása után azonban néhányra közülük is olyan tipikus feleleteket kaptunk, hogy ezeket is sikerült kötött válasszal ellátott, mennyiségileg értékelhető kérdéssé alakitani. Egyes szöveges kérdések szerepe csupán az volt, hogy ellenőrizzék a zárt kérdés realitását. Un. "kontroll" kérdéseket azonban nemcsak szöveges válaszok segitségével alkottunk. A mennyiségileg értékelhető feleleteket ugy csoportositottuk, hogy időnként visszatértünk egy-egy témára, annak ellenőrzésére, valóban objektivak-e a válaszok.

A zárt kérdéseket számitógépeken dolgoztuk fel; 118 táblát készitettünk. Miután azonban nem mindegyik megkérdezett válaszolt az összes kérdésre, az értékelhető feleletek száma nem azonos minden táblázaton. A táblákban leggyakrabban előforduló független változó az állampolgárságon és az intézménytipuson kivül a tanulmányi eredmény és az évfolyam volt, mint olyan tényezők, amelyek jellemzőek a különböző magatartásformákra, véleményekre. Az intézményeket csupán a Budapesti Müszaki Egyetem vonatkozásában bontottuk szakokra, mivel a többi egyetemeken a szakonkénti megoszlás a megkérdezettek alacsony száma miatt nem volt jellemző. Noha még szám-

talan kombinációs lehetőség kinálkozott volna, igyekeztünk a legfontosabb összefüggéseket felderiteni. Ugyanannak a kérdésnek két szempontból való vizsgálata lehetővé tette, hogy következtetéseinket ellenőrizzük. Ezért hasonlitottuk össze olyan sok feleletet intézménytipus és állampolgárság szerint is. Például annak megállapitása során, hogy milyen problémáik vannak az előadások megértésében az egyes intézménytipusok hallgatóinak - a nyert következtetések nem szükségszerüen az intézménytipusra jellemzőek. Ha abban az intézményben elsősorban latin-amerikaiak tanulnak, lehet, hogy az adatok csupán rájuk tipikusak. Ezért azt az összefüggést is megvizsgáltuk, hogy milyen problémáik vannak az előadások megértésében a különféle állampolgárságu hallgatóknak. Igy a kombinációk variálása révén sikerült viszonylag objektiv eredményeket megállapitani. A szöveges válaszokat összegyüjtöttük, és egyedileg biráltuk el. Az igy nyert eredmények csupán a táblázatokon alapuló következtetések kiegészitéséül szolgáltak.

2. A vizsgálat köre

Egyetemeinken és főiskoláinkon az 1970/71. tanévben 1351 fejlődő országból érkezett fiatal tanult. Közülük 816 vietnami, akikre a vizsgálat nem terjedt ki. Az 535 egyéb állampolgárságu hallgató közül 389 diákkal végeztük el a felmérést, a reprezentáció tehát 73 százalékos. Az arány az egyes intézmények hallgatói között azonban nem egészen egyenletes. A reprezentáció a vidéki egyetemeken magasabb, mint a budapestieken; a legalacsonyabb az Eötvös Loránd Tudomány egyete-

men és a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen /1. 1.táblázat/. E két intézmény hallgatói közül laknak legtöbben albérletben, és a nem kollégiumban tartózkodó hallgatókkal nehezebben sikerült kapcsolatot létesiteni. Csökkenti a megkérdezettek arányát továbbá, hogy a Müvelődésügyi Minisztérium által megadott statisztikában a félévismétlők is szerepelnek, ezeknek egy része azonban a felmérés idején nem tartózkodott az országban. Ezért viszont a tanulmányi eredmények átlagában is - pozitiv irányban - némi eltolódás mutatkozik.

A megkérdezettek 47 százaléka ázsiai, 43 százaléka afrikai és 10 százaléka latin-amerikai országokból érkezett hazánkba. Az ázsiai hallgatók közül legtöbb a sziriai /44 %/, a jordániai /12 %/, a libanoni /11 %/ és a jemeni diák /7 %/. Az afrikai diákok 30 százaléka szudáni állampolgár, 13-13 % nigériai és algériai, 10 % etiópiai; a latin-amerikaiak fele Boliviából érkezett. A többi ország 5 százaléknál kisebb arányban van képviselve. A külföldiek 40 százaléka 23-25 éves, 30 százaléka 26-28 éves, 16 százaléka 20-22 éves, a többiek kora 29 év felett van. A hallgatók között csupán 5 % a nő. A megkérdezetteknek 7 százaléka házas: 30 férfi és 1 nő; a latin-amerikaiaknak és az afrikaiaknak 10, az ázsiaiaknak 5 százaléka. A házasok két kivételt nem tekintve Magyarországon kötöttek házasságot. 50 százalékuknak magyar házastársa van, 25 % azonos állampolgárságu diákkal kötött házasságot, a többiek házastársa más fejlődő, illetve egyéb országból való. A házasok háromnegyedének házastársa Magyarországon tartózkodik.

A külföldiek 45 százaléka az orvostudományi egyeteme-

ket látogatja. Legtöbb az orvostanhallgató az afrikaiak között /50 %/, az ázsiaiaknak több mint 40, mig a latin-amerikaiaknak nem egész 30 százaléka jár az orvostudományi egyetemekre. Az algériai diákok között egyetlen orvostanhallgató sincs, a boliviaiaknak csupán 20 százaléka az, de feltünően sok jordániai és szudáni diák készül orvosnak.

A következő legkeresettebb pálya a müszaki. A latin-amerikaiak között több a müszaki egyetemi hallgató /40 %/, mint az orvostanhallgató, különösen magas a boliviaiak száma /50 %/, akik közül - mint emlitettük - kevesebben készülnek orvosnak. Az ázsiai diákok között valamivel kevesebb a müszaki hallgató /nem egészen 30 %/, legkevesebben az afrikaiak vannak /mintegy 20 %/, nem tekintve az algériai diákokat, akiknek 40 százaléka jár müszaki egyetemekre. A 118 müszaki hallgató közül 96 a Budapesti Müszaki Egyetemen tanul, 14 a kecskeméti Gépipari és Automatizálási Müszaki Főiskolára /közülük 13 sziriai/ és 8 a Veszprémi Vegyipari Egyetemre jár.

Az agrártudományi egyetemeket az ázsiai és az afrikai diákoknak 16, a latin-amerikaiaknak 10 százaléka látogatja. (Az Állatorvosi Egyetemen tanuló megkérdezettek a fele algériai.) Meglehetősen sok libanoni diák ~~is~~ készül agronómusnak; ezzel szemben csak egy boliviai és egyetlen jordániai fiatal sem jár agrártudományi egyetemre. A külföldiek megoszlása az egyes agrár felsőoktatási intézmények között nem egyenletes. Az Állatorvosi Egyetemre járó megkérdezetteknek fele algériai. Latin-amerikaiak csak a gödöllői Agrártudományi Egyetemen találhatók: ennek az intézménynek hallgatói ~~ja~~ a sziriaiak többsége is. A Kertészeti Egyetemen csak ázsiai diákok tanulnak, az Erdészeti és Faipari Egyetemen ázsiai és

afrikai hallgatók is vannak. A megkérdezetteknek igen kis százaléka /kevesebb mint 10/ jár az Eötvös Loránd Tudományegyetemre és a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemre. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen a boliviai hallgatók száma a legtöbb /4/. 6 afrikai hallgató a Testnevelési Főiskolára, és 3 megkérdezett a Gyógypedagógiai Főiskolára jár /1. 2. táblázat/.

A megkérdezetteknek mintegy 40 százaléka vidéki egyetemek hallgatója: többségük az orvostudományi egyetemeket látogatja.

A külföldiek 30 százaléka első, 25-25 százaléka másod- illetve harmadéves, 15 százalékuk negyed- és 5 százalékuk ötödéves hallgató.

3. A hallgatók előképzettsége, nyelvtudása és előzetes ismereteik Magyarországról

A diákoknak mintegy egynegyede volt Magyarországra érkezése előtt tartósabban külföldön, 54-en tanulmányi célból. /28 hallgató Afrika, 9 Ázsia, 14 Európa, 1 Latin-Amerika valamely országában, 1 az USA-ban és 1 Ausztráliában tanult./ Alsó- és középfoku oktatásban az összes megkérdezett részesült. 95 százalékuk alsófoku tanulmányait hazájában végezte: az összes latin-amerikai, 1 kivételével mindegyik afrikai diák és az ázsiaiak 92 százaléka. A külföldön tanulók közül csupán 1 hallgató járt európai iskolába. A megkérdezettek 92 százaléka hazájában végezte el középfoku tanulmányait is: az összes latin-amerikai, az afrikaiak 95 és az ázsiaiak 89 százaléka. Az Európában tanulók száma u-

gyancsak kevés /3/. Előzetes felsőfoku képzésben a megkérdezetteknek mintegy 32 százaléka vett részt; 5 százalékuk nem hazájában. A külföldi felsőoktatási intézményben tanuló 21 hallgató közül 7 európai egyetemekre járt. A latinamerikaiaknak valamivel kevesebb mint a fele részesült előzetes felsőfoku képzésben, az ázsiaiaknak és az afrikaiaknak nem egészen egyharmada. Az országonkénti megoszlást figyelembe véve feltünik, hogy az algériai és a boliviai hallgatók közül jártak legtöbben Magyarországra érkezésük előtt valamilyen felsőfoku intézménybe. Azok közül, akik előképzettségüket nem hazájukban szerezték meg, a legtöbben az orvostudományi egyetemekre és a Budapesti Müszaki Egyetemre járnak. Előzetes felsőfoku képzésben legkevesebben az Agrártudományi Egyetem hallgatói részesültek. Az előképzettség foka és a hallgatók válaszai arra vonatkozólag,hogy mennyire elégedettek előképzettségükkel /alapos, gyenge, közepes, elégtelen/ azonban nem, vagy csupán alig korrelál. Azok a hallgatók, akik előzetes felsőfoku oktatásban részesültek, alig valamivel minősitik előképzettségüket jobbnak mint a többiek, noha legkevésbé elégedettek az Agrártudományi Egyetem hallgatói - tehát azok, akik közül a legkevesebben vettek részt előzetes felsőfoku oktatásban. Országonként bontásban vizsgálva a kérdést, hasonló eredményre jutunk. Mint láttuk, a boliviai és algériai hallgatók közül részesültek legtöbben előzetes felsőfoku képzésben. A boliviai diákok többsége ennek ellenére előzetes felkészültségét gyengének, ezzel szemben az algériaiak alaposnak tartják.

Bár a különféle országok képzési szintje közötti eltérés is indokolhatja az összefüggések hiányát, kétségtelen

az is, hogy a diákok véleménye erősen szubjektiv.

Az afrikai hallgatók mindegyike tud anyanyelvén kivül legalább egy, fele pedig két idegen nyelven /több mint 90% angolul és 35% franciául/. Az ázsiai diákok nyelvismerete nem ilyen magas foku: nem egészen 80 százalékuk ért angolul és 25 százalékuk franciául. A legalacsonyabb a sziriaiak nyelvtudása. A latin-amerikaiak a spanyol mellett elsősorban angolul /50%/ és néhányan /20%/ franciául tudnak.

Összefoglálólag megállapithatjuk, hogy a megkérdezettek kétharmada beszél, ir, illetve olvas angol, egynegyede francia, nem egészen 15 százaléka spanyol nyelven; 5 % tud németül és 3 % oroszul. A hallgatók közül csupán kettő /1 algériai és 1 etiópiai diák/ tudott hazánkba érkezése előtt magyarul.

A külföldiek háromnegyede ideérkezése előtt keveset, 7 százaléka semmit sem tudott hazánkról és csupán 18 százalékuk tájékozódása volt alaposnak mondható. A magyarországi tanulmányi feltételeket, a felsőoktatás szervezetét, a főiskolai követelményeket nem ismerték jobban, mint az országot általában. A hallgatók előzetes információikat Magyarországról legtöbb esetben /44 %/ hazájuk különféle hivatalos szerveitől kapták; az információk közvetitői 28 százalékban honfitársak, 7 százalékban magyar hatóságok voltak. Meglepően kevesen tájékozódnak magyar ismerőseiktől, a magyar felsőoktatási intézményektől és a diákszervezetektől. Előzetes ismeretei azoknak voltak a legalaposabbak, akik Magyarországon járt honfitársaiktól szerezték be információikat /l. 3.táblázat/. A külföldiek elsősorban a magyarországi tanulmányi körülményekről szeretnének részletesebb felvilágositást kapni,

de információt várnak általában az ösztöndij nagyságáról, a megélhetési költségekről, a lakáskörülményekről, az időjárási sajátosságokról is. Érdeklődnek a magyar gazdasági-társadalmi viszonyokról, a nyelvtanulás körülményeiről, a hazautazási lehetőségekről, az idegen nyelvü szakkönyvek beszerzésének módja és a magyar konyha sajátosságai iránt.

4. A Nemzetközi Előkészitő Intézet

A külföldiek egyetemi tanulmányaik megkezdése előtt általában 1 évig a Nemzetközi Előkészitő Intézetben tanulnak. Az intézetben a magyar nyelvi oktatás mellett szakmai előképzésben is részesülnek a hallgatók, és megismerkednek a magyar életkörülményekkel. Igy a felsőoktatási intézménybe lépéskor nemcsak nyelvi ismereteik révén biztositják számukra a tanulmányi munka elvégzését, hanem az idegen környezet sem gátolja már olyan nagy mértékben beilleszkedésüket. A megkérdezettek háromnegyede megfelelőnek tartja az Előkészitőben folyó nyelvi képzést; valamivel kevesebben /2/3/ a szakmai előképzéssel is elégedettek. Az átlagtól eltér a Semmelweis Orvostudományi Egyetem és az Állatorvosi Egyetem hallgatóinak véleménye. A szakmai előképzést a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen a külföldieknek kevesebb mint a fele, az Állatorvosi Egyetemen is csak 50 százalékuk tartja megfelelőnek /1. 4.táblázat/. Az Intézetben kapott tájékoztatással a magyar életformáról általában az ázsiaiaknak 70, az afrikai hallgatóknak 80, a latin-amerikaiaknak csak 60 százaléka elégedett. A különbség azonban nem az információ szintjének értékelésére jellemző, hanem a hallgatók igényére. Mivel a latin-amerikaiak igénylik a legtöbb tájékozta-

tást a magyarországi viszonyokról, ők a legkevésbé elégedettek a kapott információval, - és forditva - az afrikaiak közül kevesen igénylik, ezért megelégednek kevesebb felvilágositással is.

Noha a hallgatók többsége elégedett az Intézetben folyó képzéssel, megmutatkozott, hogy számos problémájuk van még ezen a területen. Sok megkérdezett ugy vélte, hogy az Előkészitőben töltött egy éves képzési idő tul rövid ahhoz, hogy a magyar nyelvet kellően elsajátitsák. Összehasonlitva azonban azoknak a nyelvtudását, akik 1 évig voltak az Intézet hallgatói, azokéval, akiknek tanulmányi idejük 2 év volt, igen kevés különbséget észleltünk. Az eltérés csupán 2 százalékos volt a két évet végzett tanulók javára. - Néhány diák szerint a nyelvtanárok tul gyors ütemben haladnak, és ők nem tudják követni az anyagot, már a tanulmányok kezdetén lemaradnak; a hallgatók összetétele nyelvtudás szempontjából csakhamar heterogén lesz; javasolták, hogy a hallgatók nyelvtudása alapján képezzenek kisebb csoportokat.

A diákok egyharmada azt állitotta, hogy a nyelvoktatás nem elég gyakorlati. Az Előkészitőben töltött idő alatt a külföldiek keveset találkoznak magyarokkal, nincs módjuk arra, hogy gyakorolják a nyelvet, és elsajátitsák a mindennapi beszédhez szükséges ismereteket. Javasolták,hogy rendezzenek összejöveteleket, ahol magyarokkal /egyetemistákkal és középiskolásokkal/ találkozhatnak, és helyezzék el őket közös intézménybe a magyar diákokkal.

A szakmai előképzés elégtelenségéről számos megkérdezett beszélt; a legtöbben arra hivták fel a figyelmet, hogy

a külföldiek müveltsége, előképzettsége igen különböző; nemigen lehet azonos szinten oktatni őket. Utaltak arra, hogy az Előkészitőben és a felsőoktatási intézményben kapott képzés között nincs összhang, az oktatás szinvonala eltér. Hiányolták a szakkönyveket is. Az előképzés a leendő orvostanhallgatóknak okozza a legtöbb gondot, mint ahogy a szaknyelv elsajátitása is elsősorban az ő problémájuk. Többen igényelték a latin nyelv oktatását.

5. Tanulmányi munka

a/ Tanulmányi motivumok, szakválasztás

Igen figyelemreméltó, hogy a fejlődő országokból érkezett hallgatók többsége nem saját érdeklődése alapján került Magyarországra, hanem valamilyen hatóság ajánlására. A fiataloknak az otthoni tanulmányok folytatására nem volt anyagi lehetőségük, külföldi ösztöndijért folyamodtak, és az ösztöndijat odaitélő szerv küldte őket Magyarországra. Sokan azért óhajtottak külföldön tanulni, hogy "élettapasztalatot" gyüjtsenek. Több latin-amerikai és néhány ázsiai diák - az afrikaiak közül kevesebben - politikai okokkal indokolták itt-tartózkodásukat. Az algériai hallgatók fele azért tanul Magyarországon, mert hazájukban nem folyik olyan szakirányban felsőfoku képzés, mint amit választottak. Vannak, akik azért akartak magyar intézményben továbbtanulni, mert ugy vélekednek, hogy Magyarországon magasabb a képzési szint, mint hazájukban. Elgondolkoztató, hogy a hallgatók döntéseik során alig vették figyelembe a végzés utáni otthoni elhelyezkedési lehetőségeket. A választásokra nem sok befolyást gya-

koroltak a barátok és a szülők sem /l. 5.táblázat/.

Megvizsgáltuk, hogy milyen összefüggés van a felsőoktatási intézmények kiválasztása és azon inditóokok közt, amelyek a megkérdezetteket magyarországi tanulmányokra készttették. A kecskeméti Gépipari és Automatizálási Müszaki Főiskolára kizárólag külső okok miatt - hivatalos szervek kivánságára - kerültek a hallgatók. Az Eötvös Loránd Tudomány-Egyetemre és a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemre járó diákokat sem vezette semmiféle lényeges motivum; nagyjából ez vonatkozik az orvostudományi egyetemekre is. Az agrártudományi és a müszaki egyetemek kiválasztása a legjobban motivált: az agrárhallgatóknak több mint egyharmada azért tanul Magyarországon, mert hazájában nem folyik felsőfoku agrárképzés. A Budapesti Müszaki Egyetem látogatóinak egynegyede pedig azért, mert a magyarországi müszaki képzés szinvonala magasabb, mint a hazájabeli.

Az Eötvös Loránd Tudomány-Egyetemre és a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemre beiratkozott hallgatók kivételével a külföldieknek több mint 90 százaléka már hazánkba érkezése előtt eldöntötte, hogy milyen irányban óhajtja képezni magát /az emlitett két intézmény diákjainak csak kétharmada választott előzetesen, a többiek az Előkészitőben töltött idő alatt határoztak/. Azok, akik nem eredeti szándékuknak megfelelő szakon kezdték meg tanulmányaikat többnyire azért változtattak elképzelésükön, mert matematikai vagy fizikai előképzettségük, rajzkészségük nem volt megfelelő. Közülük került ki az Eötvös Loránd Tudomány-Egyetem és a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem hallgatóinak mintegy 30 százaléka. Néhány diák azért tért el eredeti

szándékától, mert az általa választott szak nem indult abban az évben, vagy éppen egyáltalán nincs olyan Magyarországon /pl. repülőgépész/. Előfordult, hogy a megkérdezettek saját kormányuk óhajára változtatták meg elképzelésüket. /Pl. orvos akart lenni, de a Testnevelési Főskolára került./

A főiskolai tanulmányok megkezdése után meglepően kevés a szakot változtatók száma. Legtöbben az orvostudományi egyetemekről iratkoztak át más felsőoktatási intézményekbe / 13%/: sokan az Állatorvosi Egyetemre és az Eötvös Loránd Tudományegyetem lélektan szakára; néhányan egyéb bölcsészettudományi szakra, vagy a Jogtudományi Karra és a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemre. Az orvostudományi egyetemeken belül is változtattak felsőoktatási intézményt, illetőleg iratkoztak át más karra a hallgatók: a Semmelweis Orvostudományi Egyetemről vidéki egyetemekre mentek - főleg a Szegedi Orvostudományi Egyetemre -, az általános orvosi karról a fogorvosira, de előfordult, hogy a Debreceni Orvostudományi Egyetemről a Semmelweis Orvostudományi Egyetemre kerültek. A müszaki hallgatóknak mindössze 5 százaléka változtatott tanulmányi irányt, a főiskolákon tanulók közül senki. A szakváltoztatások oka ugyanaz volt, mint ami a külföldieket már az Előkészitőben eltéritette eredeti szándékuktól: rájöttek, hogy matematikai vagy fizikai ismereteik nem elégségesek a választott pályához. Annak a néhány diáknak, aki Magyarországra kerülése előtt nem döntötte el, hogy milyen szakképzésben szeretne részesülni, 20 százaléka változtatott tanulmányi irányt egyetemi évei alatt.

Kisérletet tettünk annak megállapitására, hogy a megkérdezett müszaki hallgatók miért akarnak mind egyetemre ke-

rülni, miért nem felel meg legalább egy részüknek a főiskolai végzettség? A Budapesti Müszaki Egyetem hallgatóinak 30,a Veszprémi Vegyipari Egyetemre járók 50 százaléka nem tudta, mi a különbség a müszaki egyetemek és a müszaki főiskolák köé zött, a Kecskemétén tanuló diákok viszont mind tisztában voltak vele. Noha a müszaki egyetemi hallgatók többsége válaszolt kérdésünkre /miért választották szivesebben a müszaki egyetemet, mint a főiskolát/, a feleletek jelentős része semmitmondó volt /csak ezt akartam, erre van szükségem, többet akarok tanulni, sokat szeretnék tudni/. Több hallgató választását az otthoni körülményekkel motiválta /otthon csak egyetemi végzettséggel lehet elhelyezkednünk, igy magasabb beosztást kapok, otthon csak ezt a formát ismerik, már otthon elkezdtem az egyetemet, főiskola otthon is van/. Csak néhányan indokolták választásukat azzal, hogy alaposabb elméleti képzést szeretnének kapni, jobban érdekli őket az elmélet, doktorálni akarnak, tervező munkát vagy olyan egyéb munkát kivánnak végezni, amihez magasabb képesités szükséges.

Annak ellenére, hogy a választási motivumok sok esetben nem indokolják az egyetemi végzettség elnyerését, a vizsgálatban részt vevő müszaki főiskolások mindegyike hangsulyozta, hogy nem saját elhatározásából került a főiskolára. Ugy tünik tehát, hogy igen sok külföldi fiatal nem tudja, mi a különbség a müszaki egyetem és a müszaki főiskola között, célja csupán az, hogy mérnöki képesitést kapjon. Elképzelhető, hogy megfelelő felvilágositás után a megkérdezettek egy része esetleg megelégedne a müszaki főiskolai végzettséggel is.

b/ Tanulmányi problémák

Főiskolai éveik kezdetén 14 hallgató kivételével az összes megkérdezetteknek különféle problémái voltak. A diákok 95 százalékának tanulmányi munkáját az elégtelen nyelvtudás gátolta, 25 százalékának az elhelyezkedéssel kapcsolatos gondjai voltak. /Utóbbi az Eötvös Loránd Tudományegyetemen a hallgatók 40 százalékának okozott nehézséget./ A Budapesti Müszaki Egyetemen és a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen a nyelvi probléma mellett a legfőbb gondot a vizsgakövetelményekről való tájékozatlanság jelentette. A kecskeméti Gépipari és Automatizálási Müszaki Főiskolán, az Eötvös Loránd Tudományegyetemen és az orvostudományi egyetemeken /különösen a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen/ a hallgatóknak nem állt elég könyv, taneszköz rendelkezésükre: kevés volt az ilyen panasz a Budapesti Müszaki Egyetemen. Az orvostan- és a bölcsészhallgatók több segitséget várnak az oktatóktól. A vizsgáztatási módszer a legtöbb problémát /20 %/ a Budapesti Müszaki Egyetemen, a legkevesebbet az agráregyetemen okozta /1. 6.táblázat/.

A tanulmányi munkát akadályozó tényezők száma az évek során mindinkább csökkent; a vizsgálat időpontjában a megkérdezettek egyharmadának semmiféle problémája nem volt. A legnagyobb nehézséget továbbra is a nyelvtudás elégtelensége okozta, azonban az előző 95 százalékról 40 százalék alá csökkent azoknak a hallgatóknak a száma, akiknek ez még mindig komoly gondot jelentett. A lakásprobléma a diákok kevesebb mint 20 százalékát gátolta tanulmányi munkája elvégzésében, csupán az Eötvös Loránd Tudományegyetem hallgatói

maradtak ugyanolyan elégedetlenek. A vizsgakövetelményekről is sokan tájékozódtak időközben, noha a Budapesti Müszaki Egyetemen és az orvostudományi egyetemeken továbbra sem megfelelő a hallgatók tájékozottsága. A könyvek, taneszközök elégtelenségére vonatkozó panaszok a kecskeméti Gépipari és Automatizálási Müszaki Főiskolán növekedtek. A felkészülési idő rövidségét az előzőkhöz viszonyitva 50 százalékkal kevesebben kifogásolták. Az arányok ezen a területen eltolódtak; a felsőbb éves orvostanhallgatóknak kisebb százalékban csökkentek a panaszai, mint a müszakiaké. A tanszemélyzet segitőkészségével továbbra is az orvostanhallgatók a legkevésbé elégedettek. A vizsgáztatási módszer még mindig a Budapesti Müszaki Egyetemen okozza a legtöbb gondot, noha a panaszok egyharmaddal itt is csökkentek /l. 7.táblázat/.

Mivel a hallgatók tanulmányi munkáját elsősorban az elégtelen nyelvtudás nehezitette, evvel a kérdéssel részletesebben is foglalkoztunk. A megkérdezettek egynegyede ugy vélekedett, hogy a magyar nyelvet nem kell oktatni az egyetemen. A jelenleg folyó két éves képzéssel mintegy 50 százalék elégedett. A diákok 15 százaléka egy évig, 7 százaléka 3 évig, egy páran 4, illetve 5 évig szeretnének magyarul tanulni az egyetemen. A latin-amerikaiak nyelvtudása viszonylag a legjobb, ezt követi az ázsiai, majd az afrikai hallgatók nyelvismerete. A legtöbb problémát az okozza a külföldieknek, hogy sokszor nem értik az előadásokat, azaz, ha meg is értik, nem képesek egyszerre odafigyelni és jegyzetelni. Nem a szakterminológiával kapcsolatban vannak nehézségeik - noha ezen a téren is tapasztaltunk hiányosságokat - csak nem tudják követni a folyamatos, gyors beszédet. Mindez különösen az alsóbb

évfolyamokon észlelhető, a 4. évtől kezdve a panaszok ugrásszerüen csökkennek. Ugyanez vonatkozik a helyesirásra is; a diákok többségének a 4. évfolyamon már nem okoz különösebb problémát. Bár a megkérdezett első évfolyamosok fele ugy vélekedett, hogy jól beszél magyarul, természetesen az évek során a hallgatók kifejező készsége is javul. Mindezeket figyelembe véve meggondolandó, hogy a kétéves egyetemi nyelvképzést nem kellene-e három évre emelni, mivel a harmadévesek-nél még igen sok nyelvi problémát észleltünk.

c/ Tanulmányi módszer

A hallgatók kötelező óraszáma átlag heti 32 óra; legalacsonyabb az Eötvös Loránd Tudomány[Egyetemen /23/ és a legmagasabb a müszaki egyetemeken /36/. A kötelező óraszám menynyisége általában nincs egyenes arányban azzal, hogy a hallgatók átlag hány órát tanulnak hetente /1. 8.táblázat/.

Legkevesebbet a főiskolák hallgatói készülnek /16-20/, akiknek pedig az átlagnál valamivel magasabb a heti kötelező óraszámuk; legtöbbet a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem diákjai /26 óra/. A Budapesti Müszaki Egyetem hallgatói csupán 23 órát tanulnak, alig többet, mint az Eötvös Loránd Tudomány[Egyetem diákjai. A megkérdezettek kétharmada egyedül, valamivel kevesebben mint egyharmaduk magyarokkal és csak 5 százalék szeret honfitársaival tanulni. A külföldiek többsége - saját bevallásuk szerint - naponta rendszeresen tanul az órarendjének megfelelően. Kisebb részük elsősorban a zárthelyi dolgozatok irása, a beszámolók és a vizsgák előtt tanul csak. Vannak /főként az orvostanhallgatók/, akik bizonyos tárgyakat tanulnak rendszeresen és hosszabb ideig

/kémia, anatómia/. A vizsgákra elsősorban magyar nyelvü tankönyvekből készülnek a megkérdezettek. Idegen nyelvü tankönyvekből főleg az Eötvös Loránd Tudomány Egyetem hallgatói tanulnak. A konzultációkat nagyjából egyforma /50 százalékos/ arányban tartják a különféle intézmények hallgatói hasznosnak /legkevésbé értékelik a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen/. Majdnem ugyanolyan mértékben van segitségükre a diáktársakkal - elsősorban a magyarokkal - való közös tanulás. Az előadások hallgatása a diákoknak átlag 30 százaléka /az Állatorvosi Egyetemen 50 százalék/ szerint jelentős. A szemináriumi munka jelentőségét intézményenként különbözően értékelik. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem hallgatóinál a magyar nyelvü tankönyv után rangsorban a második helyet foglalta el, mig az Állatorvosi Egyetemen és az orvostudományi egyetemeken alig tartják lényegesnek /l. 9.táblázat/. A vizsgákra való felkészülésről az évek során csupán két szempontból változott meg a külföldiek véleménye: a szemináriumi munkának és a külföldi diáktársak /honfitársak/ segitségének a felsőbb évfolyamokon kevesebb jelentőséget tulajdonitanak.

A tanulóköröket a hallgatók többsége igen hasznosnak tartja. A legtöbb intézményben a tanulóköröknek a megkérdezetteken kivül legfeljebb még 1-2 külföldi diák tagja van - a többiek magyarok. Kecskeméten az azonos nemzetiségüek kerülnek egy tanulókörbe, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen pedig különféle nemzetiségü külföldi hallgatókat osztanak közös tanulókörbe. Ugy tünik, ez utóbbi megoldások nem olyan szerencsések, mintha a külföldieket főleg magyarokból álló tanulókörökbe osztják - erre utalhat az, hogy a Marx

Károly Közgazdaságtudományi Egyetem hallgatói kevesebb jelentőséget tulajdonitottak a tanulóköröknek, mint a többi diák. Megerősiti ezt a feltevést a hallgatók véleménye is: a legtöbben a vegyes tanulóköröket - ahol külföldiek és magyarok együtt tanulnak - kedvelik. Akik csupán külföldiekből álló tanulóköröket szeretnének /mint pl. a sziriai és a szudáni hallgatók/, nyelvi nehézséggel indokolták válaszukat. Ugy vélték - mint ezt már a nyelvi problémák tárgyalásánál ismertettük - , hogy az oktató tul gyorsan beszél, a magyarokhoz alkalmazkodik tanulmányi szempontból is, és a külföldi diákok nem tudják /különösen az első évfolyamon/ követni. A vegyes tanulókört kedvelők véleménye megoszlott aszerint, hogy 1/ csak egy külföldi diák legyen a tanulókörben, 2/ csak honfitárs /egyedül a sziriaiak kérték/, 3/ azonos nemzetiségü ne legyen. Az első és a harmadik csoport elsősorban ugyancsak nyelvi szempontokra hivatkozott: lehetőleg minél többet akarnak magyarul beszélni. Akik azt szeretnék, hogy az egy tanulókörön belüli külföldiek mind honfitársak legyenek, kérésüket főleg politikai okokkal támogatták; néhányan azt állitották, hogy igy jobban tudnak egymásnak tanulmányaikban segiteni.

d/ Tanulmányi eredmény

A megkérdezettek mintegy felének a vizsgálat időpontjában tanulmányi átlaga 2,5 - 3,5 volt. /Az eredmények a magasabb évfolyamokon valamivel jobbak./ A különféle nemzetiségü hallgatók tanulmányi eredményei nagyjából azonosak. Noha az algériai és a boliviai fiatalok előzetes képzettsége

magasabb a többiekénél, tanulmányi eredményüket ez a körülmény nem befolyásolta. Tehát sem az állampolgárság és a tanulmányi átlag, sem az előképzettség és a tanulmányi átlag között nem észleltünk korrelációt. A hallgatók tanulmányi eredményét elsősorban az befolyásolja, hogy melyik felsőoktatási intézménybe járnak. A legmagasabb a tanulmányi átlag az Eötvös Loránd Tudományegyetemen és a Gyógypedagógiai, valamint a Testnevelési Főiskolán, majd a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen. Az eredmények az orvostudományi és a müszaki egyetemeken a legrosszabbak. Az orvostudományi egyetemek közül a Szegedi Orvostudományi Egyetemen érték el a legjobb és a Pécsi Orvostudományi Egyetemen a legrosszabb eredményt a megkérdezettek. A kecskeméti Gépipari és Automatizálási Müszaki Főiskolán és a Veszprémi Vegyipari Egyetemen jóval magasabb a hallgatók tanulmányi átlaga, mint a Budapesti Müszaki Egyetemen. Az agrártudományi intézmények közül az Állatorvosi Egyetemen a legalacsonyabb a diákok tanulmányi átlaga /l. 10.táblázat/.

A megkérdezetteknek mintegy egynegyede ismételt félévet. Az intézményenkénti megoszlás ezen a téren is igen különböző. Legkevesebb az ismétlő a müszaki hallgatók és - az Állatorvosi Egyetem kivételével - az agrárintézmények diákjai között, legtöbb a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen és az Állatorvosi Egyetemen /l. 11.táblázat/. Az ismétlések elsősorban bukás következményei, kivéve az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, ahol intézmény változtatás az elsődleges ok. Az agrár- és a müszaki egyetemek hallgatói közül többen azért ismételtek félévet, mert hosszabb ideig

betegek voltak.

A tanulmányi eredményeket nem befolyásolja sem az idegen nyelvtudás, sem az, hogy a hallgatók hány órát készülnek hetente. Az, hogy a diákok szerint mi van leginkább segitségükre a vizsgákra való felkészülésben /tankönyv, konzultáció stb./, szintén nem befolyásolja a tanulmányi eredményeket. Azoknak azonban, akik honfitársaikkal szeretnek tanulni, általában gyengébb a tanulmányi eredményük. Ezt a szempontot feltétlenül ajánlatos a tanulókörök összeállitásánál figyelembe venni: lehetőleg olyan tanulóköröket kell szervezni, amelyekben csak 1 - 2 külföldi diák tanul együtt magyarokkal.

A tanulmányi eredmények egyenesen aránylanak a magyar nyelvtudáshoz. A jobb tanulmányi eredményü hallgatóknak általában kevesebb problémát okozott a magyar nyelv elsajátitása. A korreláció a magyar szakkifejezések ismeretének hiányát vizsgálva még erősebb: a gyengébb előmenetelüeknek igen sok nehézséget okozott a magyar szakterminológia elsajátitása. Az átlagnál valamivel magasabb a tanulmányi eredményük azoknak a hallgatóknak, akik politikai okokból, vagy azért tanulnak Magyarországon, mert hazájukban nem folyik olyan jellegü szakképzés, amelyet elnyerni szeretnének.

e/ Speciális képzés

Az első - negyedéves megkérdezetteknek mintegy harmada, az ötödéveseknek kétharmada részesült speciális, a hazai viszonyokat figyelembe vevő szakképzésben /1. 12.táblázat/. A Kertészeti Egyetem, a Gyógypedagógiai Főiskola és a kecskeméti Gépipari és Automatizálási Müszaki Főiskola hall-

gatói közül senki, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, az Semmelweis Orvostudományi Egyetem, az Állatorvosi Egyetem, az Eötvös Loránd Tudományegyetem és a Veszprémi Vegyipari Egyetem diákjainak fele kap speciális képzést; a Pécsi Orvostudományi Egyetemen két diák kivételével az összes hallgató, a többi intézményben a külföldieknek mintegy egyharmada /l. 13.táblázat/. A hallgatók többsége igényli a speciális képzést. A speciális szakkérdések iránt különösen az agrár- és az orvostanhallgatók érdeklődnek. A legtöbben szeminárium és fakultativ előadások formájában óhajtják a speciális ismereteket elsajátitani; kötelező előadás bevezetését csak két megkérdezett javasolta. A müszaki hallgatók a gyakorlati órák számának növelését igénylik, mig az Eötvös Loránd Tudományegyetemre és a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemre járó diákok politikai, filozófiai kérdésekkel szeretnének többet foglalkozni.

6. Beilleszkedés

a/ Elszállásolás, étkezés, klima

A megkérdezett egyetemi hallgatók 94 százaléka kollégiumban lakik, 5 százalékuk albérletben, 1 százalékuk egyéb helyen. A kollégiumban és az albérletben lakók aránya - mint már jeleztük - nem tükrözi a valódi adatokat, ugyanis éppen azok nem vettek részt a vizsgálatban, akik nem laknak kollégiumokban. Számuk mintegy kétszerese a felmérésben részt vett albérletben lakó hallgatóknak. Az albérlők többsége a házasok sorából került ki. Csupán a megkérdezett sziriai diákok közül

laknak kétszer annyian albérletben, mint ahány a házasok száma. A többi nemzetiségnél az arány forditott: a házasok közül is sokan / 70%/ kollégiumban vannak elszállásolva. /15 százalék albérletben, 15 százalék egyéb helyen - feltehetőleg családtagként felesége szüleinél-lakik/.

Az afrikai és - a sziriaiak kivételével - az ázsiai hallgatóknak nem egészen 90 százaléka, a latin-amerikaiaknak 80 százaléka magyarországi tartózkodása alatt ugyanazon a helyen lakott. /A sziriaiaknak csupán 70 százaléka./ A legtöbb hallgató azért változtatott szállást, mert megházasodott, és feleségével együtt akart lakni, vagy nem találta megfelelőnek a kollégiumi körülményeket, és albérletbe költözött. Mindkét kategória többször is változtatta lakhelyét: az albérlet tul drága volt, másikat kerestek, vagy visszaköltöztek a kollégiumba. A lakást cserélők egy kisebb része más felsőoktatási intézménybe iratkozott, és egyidejüleg kollégiumot is változtatott. /Nem tekintettük szállásceserének azt, ha a külföldiek tőlük független, külső körülmények miatt kerültek másik kollégiumba: pl. a felsőoktatási intézménynek, amelyet látogatott, időközben uj kollégiuma épült./ A megkérdezettek 39 százalékának hazánkba érkezésekor problémái voltak az elszállásolással. A válaszok országonként igen eltérőek: a legtöbb problémája a ciprusi /1 kivételével mindenkinek/, valamint a sziriai, a libanoni, a jemeni, az iraki, a tanzániai és a marokkói diákoknak volt.

A hallgatók 40 százaléka a vizsgálat időpontjában sem találta kielégitőnek lakását, ellátását. E szerint mindazok, akik elégedetlenek voltak ideérkezésükkor, továbbra sincse-

nek meglégedve a szállással. Az országonkénti szóródás azonban kisebb. A sziriai, a tanzániai és a jemeni diákok továbbra is elégedetlenek /több mint 50 százalékuk negativ választ adott/, romlott a helyzet az ugandaiak körében, akiknek ideérkezésükkor nem okozott gondot az elszállásolás, jelenleg azonban 50 százalék nem találja kielégitőnek lakását, ellátását /l. 14.táblázat/.

A megkérdezettek véleménye az elszállásolásról intézményenként igen változatos. A problémák döntő többségét néhány felsőoktatási intézmény kollégiumának tulzsufoltsága okozza. Néhol nincs elég tanulószoba sem, és igy a megfelelő tanulmányi körülmények sincsenek biztositva. Vannak, akik nem tudnak beilleszkedni a szobaközösségbe. Sokan szeretnének magyar hallgatókkal együtt lakni, hogy több alkalmuk legyen a magyar nyelv gyakorlására. A fütésre csak kevés hallgató panaszkodott, jóval nagyobb számban hiányolták a melegvizszolgáltatást. A házasok "házaspár" szobákat szeretnének. Egypáran kifogásolták, hogy nincs a kollégiumban megfelelő, illetve elegendő közös terem - nem tudják hol fogadni látogatóikat. A diákok szerint a lakásviszonyok a legrosszabbak a kecskeméti Gépipari és Automatizálási Müszaki Főiskolán és a Kertészeti Egyetemen, a legjobbak az Erdészeti és Faipari Egyetemen, a Veszprémi Vegyipari Egyetemen és a Budapesti Müszaki Egyetem Gépészmérnöki Karán. A müszaki főiskola 14 hallgatója és a Kertészeti Egyetemen megkérdezettek közül egy diák sincs megelégedve lakásával, ellátásával. Kecskeméten tizenhárman változtattak már 1 vagy több alkalommal szállást, a vizsgálat időpontjában öten laktak kollégiumban. Az Erdészeti és Faipari Egyetem és a Veszprémi Vegyipari Egyetem

hallgatói mind kollégiumban laknak, egyszer sem változtattak szállást, és 80 százalékuk kielégitőnek találja helyzetét. A Budapesti Müszaki Egyetem Gépészmérnöki Karán 1 hallgató kivételével mindenki kollégiumban lakik és elégedett az elszállásolással. Kielégitőek a Testnevelési Főiskola és a Budapesti Müszaki Egyetem Vegyészmérnöki Kar hallgatóinak is a lakáskörülményei.

Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen, a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen és a Budapesti Müszaki Egyetem Épitőmérnöki Karán a megkérdezett hallgatók fele megfelelőnek találja az elszállásolást. A Pécsi Orvostudományi Egyetemen és az Agrártudományi Egyetemen a hallgatóknak csak 20, a Szegedi Orvostudományi Egyetemen és a Debreceni Orvostudományi Egyetemen 40, a Budapesti Müszaki Egyetem Villamosmérnöki Karán és az Állatorvosi Egyetemen a diákoknak 60 százaléka elégedetlen lakáskörülményeivel.

Az egészségügyi ellátással a hallgatóknak átlag 90 százaléka elégedett. Az algériai, a libanoni és a latin-amerikai diákok 20 százaléka nem tartja megfelelőnek az egészségügyi ellátást. Néhányan nincsenek megelégedve a kollégiumi orvossal, szeretnék, ha az többet foglalkozna velük, általános orvosi vizsgálatot igényelnek. Ugy találják,hogy a magánpraxisban gondosabban kezelik őket. Ahol nincs kollégiumi orvos, ott viszont igénylik ezt a hallgatók. Ketten hiányolják, hogy a kollégiumban nincs betegszoba. Csupán egy hallgató nem tartja megfelelőnek az egészségügyi tájékoztatást. Az egészségügyi ellátásra a legtöbbet a Budapesti Müszaki Egyetem Épitőmérnöki Karának hallgatói panaszkodtak / 40%/.

A külföldiek többsége - 10 hallgató kivételével az összes megkérdezett - a menzán étkezik. Az ellátást a diákok 57 százaléka nem tartja kielégitőnek; a legkevésbé elégedettek az ázsiai diákok, a legelégedettebbek a fekete afrikaiak. Az egyes évfolyamok hallgatóinak véleményét összegezve megállapithatjuk, hogy a menzai ellátásról nem javul a külföldiek véleménye a későbbiekben sem: a felsőbb és az alsóbb évfolyamosok feleletei között csekély az eltérés. A hallgatók véleménye a menzai ellátásról azonban intézményenként igen eltérő, ami azt jelenti, hogy nem a magyaros étkezés ellen van kifogásuk általában - ehhez feltehetőleg hozzászoknak. Az ellátást a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, a Pécsi Orvostudományi Egyetem és az Erdészeti és Faipari Egyetem összes külföldi tanulója megfelelőnek találja; ezzel szemben a Kertészeti Egyetem, a Budapesti Müszaki Egyetem Vegyészmérnöki és Épitészmérnöki Karának hallgatói közül egy sincs megelégedve. A müszaki hallgatók - a Veszprémi Vegyipari Egyetem látogatóinak kivételével - ellátásukkal kevésbé elégedettek, mint a többi megkérdezett /l. 15. táblázat/.

A magyar klimához a hallgatók 35 százaléka 1-6 hónap, 36 százaléka 6-12 hónap, 20 százaléka 1-2 év, 10 százaléka 3 év alatt szokott hozzá. Az eltérő időjárási sajátosságok főleg egészségügyi téren okoztak problémát a külföldieknek. Tanulmányi munkájukban elsősorban az afrikaiakat akadályozta / 50%/, közülük is legtöbbet az etiópiai diákok panaszkodtak. Az ázsiaiak 33, a latin-amerikaiak 40 százaléka állitotta azt, hogy a szokatlan magyar klima következtében ért

el rosszabb tanulmányi eredményt.

b/ Társas kapcsolatok, szabadidő

A Magyarországon tanuló külföldi hallgatóknak általában kevesebb adaptációs problémájuk van, mint azt a más országokban végzett hasonló vizsgálatoknál tapasztaltuk. Oktatóikhoz többségüket a szokványos "tanár/diák" viszony füzi. Az ázsiaiaknak és az afrikaiaknak több mint 10 százaléka a kapcsolat megjelölésére a "baráti", a latin-amerikaiak a reálisabb "személyes" megjelölést használták. A különbség azonban csupán a szűhasználatból adódik: az ázsiai és az afrikai diákok a felületes kapcsolatokat is barátságnak nevezik. Az oktatókhoz füződő kapcsolatukat a felsőbb évfolyamosok közül kevesebben nevezték "barátinak", inkább "irányitás"-ról beszéltek. Feltehetőleg nem a kapcsolat formája, hanem a hallgatók szemlélete változott meg magyarországi tartózkodásuk során: a kapcsolatokat reálisabban értékelték.

A megkérdezettek többségét a magyar diákokhoz baráti, vagy kollégiális viszony köti. Csupán 12 hallgató beszél "futólagos" ismeretségről, és csak 1 állitotta azt, hogy nincs kapcsolata egy magyar diákkal sem. A diákok 50 százalékát /a sziriaiaknál ez a szám valamivel kisebb, mint a többi országban/ jó kapcsolat füzi a többi Magyarországon tanuló egyéb nemzetiségü hallgatóhoz is. A latin-amerikaiak viszonya a magyarokhoz megegyezik a többi nemzetével, de őket inkább a külföldiekhez / 60%/, mint honfitársaikhoz /45%/ kötik szorosabb szálak /l. 16.táblázat/.

A latin-amerikaiaknak és az ázsiaiaknak egyharmada, az afrikaiaknak egynegyede áll kapcsolatban a magyar diákszerve-

zettel. Jó szálak füzik a magyar diákszervezetekhez a boliviaiakat; az algériaiaknak és az ugandaiaknak nincs kapcsolatuk vele. Azoknak a diákoknak, akik kapcsolatban állnak a magyar szervezettel, mintegy 90 százaléka segitséget is kapott tőle. A magyar diákszervezet a külföldi hallgatókat elsősorban tanulmányi munkájukban segitette, több diáknak személyes problémáit intézte el; a szabadidő eltöltésének megszervezéséhez azonban - a külföldiek véleménye szerint - nem eléggé járult hozzá.

Az afrikai hallgatók 70, a latin-amerikaiak 75 és az ázsiaiak 85 százaléka tagja valamilyen diákszervezetnek. Az ázsiaiak és az afrikaiak 80-90 százaléka, a latin-amerikaiak fele és egy kivételével az összes szudáni hallgató saját hazájuk diákszervezetének tagja. A többiek részben arab, részben kontinentális, vagy egyéb nemzetközi szervezethez tartoznak /l. 17.táblázat/.

A nemzeti diákszervezeteket a megkérdezetteknek több mint 90 százaléka, a kontinentális tömörüléseket valamivel kevesebb mint 80 százaléka tartja hasznosnak. Szükségtelennek véli 6, illetve 3%, és károsnak 1, illetve 8 %. Az átlagtól csupán az algériaiak és a sziriaiak válaszai tértek el. Az algériai hallgatók 75 százaléka szerint hasznosak és 25 százaléka szerint szükségtelenek a nemzeti diákszervezetek: a kontinentális tömörülésekről a hallgatók 60 százalékának az a véleménye, hogy hasznos és 40 százalékának, hogy szükségtelen. A sziriai diákok feleletei csupán egy aspektusban különböztek a többi külföldi hallgatóétól: igen sokan kifejezetten károsnak tartják a kontinentális tömörüléseket. A hallgatók a különféle nemzeti, nemzetközi és kontinentális szervezetektől elsősorban azt várják, hogy baráti kapcsolatok kialakitásában

legyenek segitségükre, és hogy jobban képviseljék érdekeiket Magyarországon. Tanulmányi munkájukhoz kevesen igényelnek segitséget a diákszervezetektől.

Az ország lakósaihoz általában a latin-amerikai hallgatókat füzi a legszorosabb kapcsolat. Az afrikai diákok 25, az ázsiaiak 15 százalékának nincs kapcsolata a magyarokkal. Többségük ugy vélekedett, hogy azért nem sikerült kapcsolatot létesitenie, mert nincs alkalma, lehetősége az ismerkedésre; a többiek viszont arra hivatkoztak, hogy kevés az idejük; 15 diák nem akart kapcsolatot létesiteni /ebből 4 szudáni és 7 ázsiai/. Igen kevesen, csupán hatan állitották azt, hogy a magyarok nem akarnak a külföldiekkel kapcsolatot kialakitani.

A jó kapcsolat kialakitása - a megkérdezettek többsége szerint - elsősorban a külföldiek viselkedésétől függ: alkalmazkodjanak jobban a magyarokhoz, legyenek udvariasak, jókedvüek. Mások ugy vélekedtek, hogy kölcsönös megértésre van szükség: ismerjék meg egymás szokásait, problémáit; ezt megkönnyitené, ha a külföldi diákok néha előadást tartanának országukról. A legkevesebb volt azoknak a száma, akik ugy gondolják, hogy elsősorban a magyaroknak kell megváltozniuk: legyenek barátságosabbak és megértőbbek. A latin-amerikai és az afrikai hallgatók 45 százalékának, az ázsiaiak 40 százalékának véleménye szerint a másik nemmel könnyebb kapcsolatot létesiteni. Mig azonban az afrikaiak és az ázsiaiak közül a hallgatók 40 százaléka az azonos nemüekkel barátkozik meg könnyebben, a latin-amerikai diákoknál ez a szám csupán 20 %. A kapcsolat létesitése szempontjából közömbösnek tartja a nemek közti különbséget a latin-amerikaiak 35, az ázsiaiak 20

és az afrikaiak 15 százaléka.

Megvizsgáltuk, hogy a külföldi hallgatók szerint, hogyan vélekednek a magyarok a megkérdezettek honfitársairól. A legpozitivabbak az ázsiaiak feleletei voltak. Csupán 3 százalékuk állitotta azt, hogy a magyarok véleménye honfitársaikról nem kedvező, 75 % szerint kedvező és 22 % szerint nagyon kedvező. Közülük is kiemelkedtek a libanoniak válaszai: a diákok fele nagyon kedvezőnek, fele kedvezőnek tartja a magyarok véleményét honfitársaikról. A latin-amerikai és az afrikai diákoknak mintegy 10 százaléka azt gondolja, hogy a magyarok nincsenek jó véleménnyel róluk. A legkevésbé pozitivak az algériai diákok válaszai: 20 százalékuk szerint a magyaroknak nincs kedvező véleménye honfitársaikról /l. 18.táblázat/. Azoknak a megkérdezetteknek a 75 százaléka, akik azt állitották, hogy a magyarok kedvezően itélik meg honfitársaikat, ugy gondolja, hogy a kedvező véleményt saját magatartásának köszönheti. Válaszaik: az ő népe barátságos, alkalmazkodó, csendes, udvarias, becsületes, közvetlen stb. A fennmaradó egynegyed rész a magyarok magatartásával indokolta a kedvező kép kialakulását: a magyarok vendégszeretők, kedvesek, barátságosak, politikailag közel állnak népéhez.

Azok a hallgatók, akik ugy találták, hogy a magyaroknak nincs kedvező véleménye honfitársaikról, 90 százalékban a magyarokban keresik a hibát. A magyarok nemzeti érzéséről beszélnek, temperamentumbeli különbségről és legtöbben előitéletről; azt gondolják, hogy néhány külföldi diák anyagi fölényét a magyarok irigylik. Az esetek többségében azonban ugy vélik, hogy mindez a magyarok téves elképzeléseinek, tájékozatlanságának következménye. A külföldiek ~~leggyakrabban~~

legtöbb ~~emlitett~~ hibája a megkérdezettek szerint az, hogy tul sokat foglalkoznak magukkal, büszkék, nem közelednek,

Az ázsiai diákok 35, a latin-amerikaiak 30 és az afrikaiak 25 százaléka soha nem érzi magát magányosnak. A külföldiek 20 százaléka "ritkán", 35-től 40 százaléka "néha", 10 százaléka "gyakran" és csak 5 százaléka "mindig" magányos. Az afrikai és a latin-amerikai hallgatóknak 20, az ázsiaiaknak csupán 8 százaléka nem talált személyes barátot hazánkban. A többiek 50 százalékának 5, vagy még ennél is több barátja van, akikkel általában háromszor hetente is találkozik; a megkérdezetteknek csak 20 százaléka találkozik barátaival ritkábban, mint hetente. Megjegyzendő azonban, hogy - mint már emlitettük - az ázsiaiak és néhány afrikai nép is a barát fogalmát tágabban értelmezi, mint az európaiak általában. Egyszerü ismeretség is sok esetben náluk már barátságot jelent.

A külföldiek szabadidejüket elsősorban olvasással töltik, és csak másodiknak rangsorolják a baráti körben eltöltött időt. Noha a hallgatóknak - mint láttuk - sok magyar és más nemzetiségü barátjuk van, a baráti társaság elsősorban honfitársakból áll. Barátaikkal főként szórakozni járnak a megkérdezettek, együtt tanulnak, közösen végeznek társadalmi munkát, sétálni és sportolni is szoktak; a napi eseményekről és politikai kérdésekről beszélgetnek. Magyar családokat igen kevesen - mindössze 15 hallgató - látogat rendszeresen.

Moziba az összes diák szokott járni, szinházba azonban ritkán mennek. Szivesen nézik a televiziót; a rádiót kevesebben hallgatják. A muzeumokat alig látogatják a fiatalok.

Az ázsiai és a latin-amerikai diákoknak több mint a

fele, az afrikaiaiknak csupán 42 százaléka tölti nyári szünidejét Magyarországon. Az ittmaradók közül a latin-amerikaiak 40, az afrikaiak 20, és az ázsiaiak 10 százaléka dolgozik, a többiek általában nyaralnak. A külföldre távozóknak egyrésze hazautazik: az afrikaiaknak 40, az ázsiaiaknak 55 százaléka; a legnagyobb számban az algériai és a sziriai diákok, a legkevesebben /csak 1 hallgató/ a latin-amerikaiak utaznak haza.

7. Anyagi helyzet

Anyagi körülményeit a hallgatók többsége kielégitőnek találja, csupán 35 százalékuk elégedetlen helyzetével. 14 diák kivételével az összes megkérdezett kap a magyar államtól, vagy egy politikai, illetőleg társadalmi szervtől ösztöndijat. Az afrikaiak 15 százalékát /az algériaiak felét/, az ázsiaiak 7 /a sziriaiak 11/ százalékát - a latin-amerikaiak közül csak egy hallgatót - kormánya is támogatja. Egyéb szervtől a megkérdezetteknek csak 4 százaléka /az algériaiak 20 százaléka/ kap támogatást. Családja is segiti - állitások szerint - az afrikaiak és az ázsiaiak 30 százalékát /az etiópiaiak és a szudániak felét/, a latin-amerikaiak 10 százalékát. Időszakosan dolgozik az ázsiaiak és a latin-amerikaiak 10, az afrikaiak 6 százaléka.

A megkérdezettek fele elégedett a Magyarországon kapott ösztöndij összegével. A legtöbb problémája természetesen a házasoknak és az albérletben lakóknak van. Sokan hivatkoztak arra, hogy az ösztöndijakat nem emelték meg évek óta, nem veszik figyelembe az azóta bekövetkezett áremelkedéseket. A legtöbben a menzai étkezés kiegészitésére költik az ösztöndijat, de nem tartják elégnek ruházkodásra, szóra-

kozásra. A Kertészeti Egyetem hallgatói keveslik a tanulmányi segélyt. A vidéki hallgatók szeretnének a fővárosba utazni, és sok hallgató emlitette, hogy nem tud félretenni a kapott összegből arra, hogy szünidőben hazalátogasson.

Megvizsgáltuk az összefüggést az anyagi eszközök forrása és aközött, hogy hogyan vélekednek a hallgatók anyagi helyzetükről. Anyagi helyzetüket azok tartják legjobbnak, akik kormányuktól, vagy valamilyen egyéb szervtől is kapnak támogatást. Meglepő azonban, hogy milyen magas az elégedetlen válaszadók között azoknak a száma, akiket a családjuk támogat. Utóbbiaknak több mint a fele elégedetlen anyagi helyzetével. Ugy tünik, a családtól kapott összeg az esetek többségében nem magas.

Az ösztöndijjal való elégedettségre, az anyagi helyzetre és az anyagi javak forrására vonatkozó feleletek azonban nem mindig korrelálnak. Van, aki kevesli az ösztöndijat és - noha állitása szerint csak ebből él - anyagi helyzetét kielégitőnek tartja.

8. A hallgatók erkölcsi-politikai arculatának és Magyarországról való előzetes elképzeléseiknek alakulása

Magyarországi tartózkodásuk idején a külföldiek - akik, mint láttuk, ideérkezésük előtt meglehetősen keveset tudtak hazánkról - megismerkednek az országgal, a magyar életformával, és sok szempontból ők is megváltoznak. Legkevésbé változott a hallgatók vallási meggyőződése; politikai véleménye elsősorban az ázsiaiaknak változott meg, majd az afrikaiaknak, végül a latin-amerikaiaknak. Intellektuális érdeklődése a latin-amerikaiaknak és az afrikaiaknak módosult leg-

inkább /l. 19.táblázat/. Mindehhez igen sokban hozzájárul az olvasás is. Magyar ujságot, folyóiratot a latin-amerikaiaknak és az ázsiaiaknak 85 százaléka, az afrikaiaknak nem egészen 80 százaléka olvas; legkevesebbet az algériaiak: csupán 50 százalékuk olvas rendszeresen. Magyar vonatkozásu könyvet az összes megkérdezett olvasott. Legtöbbet - főleg politikai müveket - a latin-amerikaiak olvasnak: 70 százalékuk olvasott politikai munkákat, 60 százalékuk irodalmi, 40 százalékuk történelmi és 20 százalékuk egyéb könyveket. Az ázsiaiak közül legtöbben /65%/ irodalmi müveket, 50 % politikai, 35% történelmi és 10% egyéb könyveket olvasott. Az afrikaiak - nem tekintve az algériai és a szudáni diákokat - viszonylag kevesebbet olvasnak: 60 százalékuk irodalmi, 35% politikai, 30% történelmi, és 20% egyéb alkotásokat. /A szudáni hallgatók 50 százaléka politikai munkák iránt érdeklődik/ /l. 20.táblázat/.

A diákok több mint 90 százalékának előzetes elképzelése Magyarországról pozitiv irányban alakult. Ezt elsősorban annak tulajdonitják, hogy Magyarországról nem volt eredetileg kellő és megfelelő információjuk, az otthoni propaganda nem közölte a valóságot, nem volt reális. Most, hogy jobban megismerték az országot, és személyes kapcsolatot alakitottak ki, barátokat találtak, a közvetlen élmény hatására igen kedvező kép alakult ki bennük hazánkról. Azok, akiknek véleménye negativ irányban változott, alig indokolják a változás okát, feleleteik semmitmondók: szebbet hallottam, mint amit tapasztaltam; egyesek nem viselkednek megfelelően stb.

Megvizsgáltuk, hogy a tanulmányi motivumok és a kia-

lakitott személyes kapcsolatok mennyiben befolyásolták a hallgatók véleményének alakulását Magyarországról. Azoknak, akik azért jöttek hazánkba, mert barátaik, rokonaik élnek az országban, 20 százalékban, azoknak, akik élettapasztalatszerzés, hivatalos szerv vagy mások ajánlására és a jobb képzés miatt jöttek az országba 8-9 százalékban lett kedvezőtlenebb a véleményük. Legkisebb százalékban /általában 5%/ azoknak változott negativ irányban az elképzelésük, akik politikai okokból vagy azért jöttek Magyarországra, mert hazájukban nincs olyan jellegü felsőoktatási intézmény, amit látogatni akartak, illetve nem vették fel őket a hazai felsőoktatási intézménybe.

A kialakitott személyes kapcsolatok nem befolyásolták a diákok előzetes elképzeléseit; csupán azoknak a hallgatóknak lett kedvezőtlenebb a véleménye nagyobb számban, akik ugy vélték, hogy a magyarok nem kivánnak velük kapcsolatot létesiteni.

9. A végzett hallgatók

A Magyarországon tanuló ázsiai és afrikai diákok többsége alaposan, a latin-amerikaiak csak felületesen tájékozódtak arról, hogy távollétükben mi történik hazájukban. Néhány diák egyszer sem járt otthon tanulmányi ideje alatt, hazájuk diplomáciai képviselőivel meglehetősen ritkán találkoznak. Mindez természetesen megnehezíti a végzettség utáni visszailleszkedésüket otthoni környezetükbe. Egyetemi éveik befejezése után a hallgatók többsége /az afrikaiaknak 75, az ázsiaiaknak 95 és a latin-amerikaiaknak 50 százaléka/ Magyarországon szeretne továbbtanulni. Szakorvosi, szakmérnöki, mér-

nök-közgazdász képesitést akarnak szerezni. Néhányan - főleg az Eötvös Loránd Tudományegyetem hallgatói - egyetemi doktori cimre, a müszaki- és agrárhallgatók közül pedig páran aspiranturára pályáznak. A képzés befejezése után a megkérdezettek - 5 diák kivételével - vissza akarnak térni hazájukba.

A müszaki, az agrár, a közgazdaságtudományi és az orvostudományi egyetemi hallgatók végzettségük után szakmájuknak megfelelően óhajtanak otthon elhelyezkedni. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen tanuló külföldiek egyharmada klinikai pszichológus akar lenni, 40 százaléka politikai pályára készül; ugyancsak politikusnak készülnek a Gyógypedagógiai Főiskola és 1 kivételévek a Testnevelési Főiskola hallgatói is /1. 21.táblázat/.

A hazatért fiatalok továbbra is szeretnék kapcsolatukat magyar barátaikkal, ismerőseikkel, néhányan oktatóikkal is fenntartani. A magyar szakirodalmat azonban igen kevesen - elsősorban a müszaki hallgatók - óhajtják figyelemmel kisérni.

A latin-amerikai és az ázsiai diákoknak 95, illetve 94, az afrikaiaknak 90 százaléka szeretné, ha hazájában is megvalósulnának a magyar gazdasági-társadalmi rendszer vivmányai. Különösen felfigyeltek a Magyarországon tapasztaltak közül a nők kelyzetére a társadalomban, a munkához és a tanuláshoz való jogra, az egészségügyi ellátásra, az ingyenes oktatásra.

III. KONTINENTÁLIS JELLEGZETESSÉGEK

Mint emlitettük, a Magyarországon tanuló külföldi hallgatók zöme az ázsiai és az afrikai országokból érkezett, és csak 10 százalékuk jött Latin-Amerikából. A kontinenseken belül is igen egyenlőtlenül oszlik meg a különféle országokból származó megkérdezettek aránya. Ennek ellenére megkiséreltük összegyüjteni az egyes kontinensek, illetve országok hallgatóira jellegzetes tulajdonságokat. Természetesen azokra a népekre, amelyeknek állampolgárai csak kis százalékban vettek részt a vizsgálatban, nem térhetünk ki külön. Azonban - mint látni fogjuk - nem csupán a megkérdezettek száma határozza meg, hogy véleményük, magatartásuk, szokásaik, társas kapcsolatuk megfigyelésekor, illetve regisztrálásával sikerült-e olyan karakterisztikus jegyeket megállapitanunk, amelyek megkülönböztetik őket a vizsgálatban résztvett többi hallgatótól. Igy pl. Afrikából ugyananyi algériai, mint nigériai diák tanul hazánkban, mégis az algériaiak magatartása, beilleszkedése sokban különbözik az afrikai hallgatóknál általában tapasztaltaktól, mig a nigériaiaknál semmiféle jellegzetességet nem észleltünk. Hasonló a helyzet a boliviai diákok esetében is; noha a megkérdezett latin-amerikaiak fele Boliviából érkezett, igen kevés eltérést találtunk, amikor szembeállitottuk a tőlük kapott feleleteket a többi 11 különféle latin-amerikai ország hallgatóinak válaszával.

A kontinentális hovatartózás elsősorban az afrikai és a latin-amerikai diákokra jellemző. Az ázsiaiak mintegy középen foglalnak helyet e két szélsőségesebb magatartásforma között.

Az afrikaiak fele orvostanhallgató. Idegen nyelvtudásuk magas fokon áll; szinte mindnyájan tudnak angolul, egyharmaduk franciául is beszél. Ezzel szemben ők tudnak legkevésbé magyarul. Előzetes ismereteik a magyarországi tanulmányi feltételekről meglehetősen hiányosak, információikat otthoni hivatalos szervektől szerezték be. Anyagi problémákra igen sokan panaszkodnak. Nehezen szokták meg a magyar klimát, a magyar ételekhez azonban többé-kevésbé hozzászoktak. Az adaptáció is nekik okozza a legtöbb gondot. Sokat vannak egyedül, ennek ellenére kevesebbet olvasnak, mint a többi hallgató. A fekete afrikaiak kapcsolata a magyar diákokkal, a diákszervezetekkel és az ország lakóival általában nehezen alakul ki, és nem tul szoros.

Az afrikaiak közül az algériai és a szudáni megkérdezettek tipikus jegyei a legkirivóbbak, nemcsak az átlagtól térnek el, hanem - sok esetben - a többi afrikai diák karakterisztikus vonásaitól is.

Az algériaiak között nincs orvostanhallgató. Több mint 50 százalékuk agrártudományi intézményekbe /2 diák kivételével az Állatorvosi Egyetemre/ jár. Előzetes képzettségük nemcsupán a többi afrikai diákéhoz, hanem az összes megkérdezettekhez viszonyitva is magas; előképzettségüket ők maguk alaposnak értékelik. Anyagi problémáik nincsenek. A 18 megkérdezett közül, akik nem kapnak a magyar szervektől ösztöndijat, 3 algériai. Az algériai diákok többségét saját kormánya és egyéb szervek is támogatják. Feltehetőleg jó anyagi körülményeikkel magyarázható, hogy közülük utaznak legtöbben haza a nyári szünidőben. Több könyvet ~~többet~~ olvasnak, mint az afrikai diákok általában, de magyar ujságot,

folyóiratot kevesebben olvasnak rendszeresen, mint a megkérdezettek többsége. Noha társas kapcsolatuk alakulása nem tér el az afrikai hallgatóknál szokásostól, az algériaiak közül gondolják a legtöbben azt, hogy a magyaroknak nincs jó véleménye honfitársaikról. Kapcsolatuk a diákszervezetekkel sem megfelelő. A magyar diákszervezettel semmiféle kapcsolatban nem állnak; a nemzeti diákszervezeteket és a kontinentális tömörüléseket sem nagyon tartják hasznosnak, ellentétben a többi hallgatóval. A magyarországi tanulmányi helyzetet általában negativan értékelik, és az átlagnál kevesebben vélekednek ugy, hogy a Magyarországon szerzett ismereteik elősegitik hazájuk fejlődését. Ennek ellenére igen pozitiven értékelhető, hogy több algériai diáknak - állitása szerint - magyarországi tartózkodása során politikai véleménye és intellektuális érdeklődése átalakult, illetve megváltozott.

A szudániak között egy agrárhallgató sincs; több mint 70 százalékuk orvostanhallgató, legtöbben a Szegedi Orvostudományi Egyetemre járnak. Anyagi helyzetük az átlagnak megfelelő, noha 50 százalékuk családjától is kap támogatást. Hazájuk eseményeiről jól tájékozottak, diplomáciai képviselőjükkel gyakran találkoznak. Szinte mindnyájan tagjai saját hazájuk diákszervezetének. Elsősorban politikai munkákat olvasnak; a magyarországi tanulmányi helyzetet igen pozitiven értékelik. Társas kapcsolatuk az átlagnak megfelelő, ennek ellenére - eltérően a többi megkérdezettől, akik jobb szeretnek olyan tanulókörben résztvenni, ahol magyarokkal vegyesen tanulhatnak - azt kérik, hogy csak külföldiekből álló tanulókörökbe osszák be őket.

A többi afrikai országokból érkezett diák véleménye nagyjából megegyezik a kontinensre jellemző vonásokkal. Csu-

pán az etiópiai diákokról érdemes még megemlitenünk, hogy politikai véleményük és intellektuális érdeklődésük a Magyarországon eltöltött idő alatt sok tekintetben megváltozott.

A latin-amerikai hallgatók helyzetüket objektivabban itélték meg, mint az afrikaiak, akiknek feleleteit gyakran szubjektiv szempontok vezérelték. E kontinensről érkezett diákok általában pozitivabban reagáltak a feltett kérdésekre. A latin-amerikaiak többsége müszaki hallgató. Noha spanyol nyelvterületről származnak, 50 százalékuk tud angolul és 20 százalékuk franciául. Magyar nyelvtudásuk viszonylag a legmagasabb fokon áll az összes megkérdezett között. Aránylag többen hivatkoztak arra, hogy politikai okok miatt választották Magyarországot tanulmányaik szinhelyéül, mint a többi hallgató. Előzetes ismeretük a magyarországi tanulmányi feltételekről a legalaposabb, ennek ellenére ők igénylik a legtöbb további tájékoztatást a magyarországi viszonyokról általában. Anyagi problémáik nincsenek, noha - állitásuk szerint - csak 10 százalékuk kap családjától támogatást. Nyári szünidejüket általában Magyarországon töltik; igen sokan munkát vállalnak. Hazájuk diplomáciai képviselőivel ritkán találkoznak, és meglehetősen tájékozatlanok az otthoni eseményekről. Sokat olvasnak, főleg politikai munkákat. A magyar diákokkal és diáklányokkal igen jó a kapcsolatuk, sőt az ország lakosságával általában is sokan szoros kapcsolatban állnak. A nemzeti diákszervezeteknek kevesebben tagjai, viszont a többi külföldi diákkal jól összebarátkoztak. Annak ellenére, hogy közülük állitották legtöbben azt, hogy problémát jelent számukra az otthoni környezetbe való visszailleszkedés, kevesebben akarnak Magyarországon tovább tanulni, mint

az ázsiai és az afrikai diákok.

A boliviaiak előzetes képzettsége jóval magasabb, nemcsak a többi latin-amerikai diákhoz viszonyitva, hanem az átlaghoz képest is. Mig azonban az algériaiak - akiknek előképzettségük ugyancsak jobb - alaposnak tartják felkészültségüket az egyetemi tanulmányokra, a latin-amerikaiak elégedetlenek vele. A különbséget csak részben indokolhatja az, hogy eltérő felsőoktatási intézményeket látogatnak /az algériaiak fele az Állatorvosi Egyetemre, mig a boliviaiak fele a Budapesti Müszaki Egyetemre jár/, az ok inkább a boliviaiak objektivabb szemléletében keresheto. A boliviaiaknak jóformán nincsenek adaptációs problémáik, és kiemelkedően jó kapcsolatuk van a magyar diákszervezettel.

Az Ázsiából érkezett megkérdezettek körében kevesebb általános megkülönböztető jeggyel találkoztunk, viszont több volt az országonkénti eltérés. Az ázsiaiak nagyjából egyforma arányban látogatják a különböző felsőoktatási intézményeket. 75 százalékuk tud angolul és 25 százalékuk franciául. Hazájuk eseményeiről igen alaposan tájékozottak, ami valószinüleg abból is következik, hogy közülük utaznak legtöbben haza a nyári szünidőben. Politikai véleményük magyarországi tartózkodásuk alatt az átlagnál valamivel nagyobb százalékban változott meg. Továbbtanulni szinte mindannyian Magyarországon szeretnének.

Az ázsiai diákoknak majdnem a fele Sziriából érkezett. Nyelvtudásuk az átlagnál alacsonyabb. A magyarországi tanulmányi feltételekről meglehetősen tájékozottak. Anyagi problémáik nincsenek; noha 5 hallgató kivételével mindnyájan kapnak magyar ösztöndijat, a legtöbb sziriait

kormánya is támogatja. Hazájuk diplomáciai képviselőjével sürün találkoznak. Nyári szünidejüket igen sokan töltik otthon. Az elszállásolással elégedetlenek, közülük kerül ki a legtöbb albérlő. Ezt azonban az is indokolhatja, hogy jó anyagi körülményeik folytán módjukban van albérletbe költözni. Nemcsak a magyarokhoz, de a többi hazánkban tanuló külföldi diákhoz sem füzi őket szoros kapcsolat. Kifejezetten károsnak tartják a kontinentális tömörüléseket, és azt óhajtják, hogy egy tanulókörben csak azonos nemzetiségü diákokat osszanak. Kirivó néhány sziriai diáknak az a véleménye, hogy hazatérése után nem kivánnak volt diáktársaikkal kapcsolatban maradni.

Az iraki, jemeni és jordániai megkérdezettek - akiknek többsége Magyarországon járt honfitársaitól szerezte be előzetes információit - viszonylag jobban tájékozottak a magyarországi életkörülményekről, tanulmányi feltételekről. A magyarországi tanulmányi helyzetet a jordániaiak értékelték legpozitivabban. /Többségük orvostanhallgató, sokan a Szegedi Orvostudományi Egyetemen tanulnak./ Az ázsiaiak közül a megkérdezett ciprusi és palesztin diákoknak legrosszabb a kapcsolatuk az ország lakóival általában.

IV. A KÜLÖNFÉLE INTÉZMÉNYTIPUSOK HALLGATÓIRA VONATKOZÓ FŐBB JELLEMZŐK

A vizsgálatban részt vett külföldi diákoknak majdnem a fele az orvostudományi egyetemeken tanul, 30 százalékuk müszaki pályára készül, 15 százalékuk agrár-hallgató és kevesebb mint 10% jár az Eötvös Loránd Tudományegyetemre, illetve a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemre.

Annak ellenére, hogy az orvostanhallgatók egyharmada sziriai és szudáni, az orvosegyetemeken tanuló külföldiekre karakterisztikus vonások nem azonosak az emlitett két országból érkezett fiataloknál tapasztalt jellegzetes jegyekkel. Ez, ugy véljük, megerősiti azt az elképzelésünket, hogy a diákok tanulmányi munkájával, de igen sok esetben az elhelyezkedéssel és az étkezéssel kapcsolatos problémákat is nem a kontinentális hovatartozás szabja meg, hanem az, hogy milyen intézményeket látogatnak.

Noha az orvostanhallgatók előzetes képzettsége a legmagasabb, ők a legkevésbé elégedettek a Nemzetközi Előkészitő Intézetben kapott szakmai előképzéssel és a szaknyelvi oktatással. Azt állitják, hogy a vizsgakövetelményekről nem tájékoztatják megfelelően őket, rövid a vizsgára való felkészülési idejük, kifogásolják, hogy kevés taneszköz, tankönyv áll rendelkezésükre, és az oktatók nem nyujtanak elég segitséget tanulmányi munkájuk elvégzéséhez. Tanulmányi eredményük alacsonyabb, mint a többi külföldi hallgatóé általában, sokan ismételnek félévet. Mindennek természetes következménye, hogy többen változtattak intézményt is tanulmányaik során: átiratkoztak az Eötvös Loránd Tudományegyetem pszichológiai vagy más szakára,

esetleg a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemre, néhányan a Semmelweis Orvostudományi Egyetemről a Szegedi Orvostudományi Egyetemre; mások az Általános Orvosi Karról a Fogorvosi Karra mentek át.

A négy orvostudományi egyetem hallgatóinak tanulmányi munkáját összemérve is találhatunk jellegzetességeket. A Debreceni Orvostudományi Egyetem látogatóitól kapott feleletek nagyjából megfelelnek az átlagnak. A legjobb tanulmányi eredményeket a Szegedi Orvostudományi Egyetemen, a legrosszabbakat a Pécsi Orvostudományi Egyetemen érték el a hallgatók. A Pécsi Orvostudományi Egyetemen részesülnek legtöbben speciális képzésben; a Szegedi Orvostudományi Egyetemen tanuló diákok, akik közül kevesebben vesznek részt speciális tanfolyamon, igényelték a speciális, hazai viszonyokra vonatkozó képzést. A Szegedi Orvostudományi Egyetemen a legkevesebb, a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen a legtöbb a félévismétlő. A Semmelweis Orvostudományi Egyetem hallgatói a Nemzetközi Előkészitő Intézetben folyó szakmai előképzéssel is elégedetlenebbek, mint a többi orvostanhallgató. Noha a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen tanuló diákok kielégitőnek tartják a magyarországi tanulmányi helyzetet, kevésbé elégedettek vele, mint a vidéki orvosegyetemek látogatói; közülük kerül ki a legtöbb albérletben lakó diák is. A menzai ellátással a Pécsi Orvostudományi Egyetemre járó fiatalok a legelégedettebbek.

Annak ellenére tehát, hogy a Pécsi Orvostudományi Egyetem hallgatóinak a leggyengébbek a tanulmányi eredményeik, a tanulmányi munkával kapcsolatos legtöbb problémájuk a Semmelweis Orvostudományi Egyetemre járó diákoknak van.

Az orvosi képzettség után a legkeresettebb a <u>müszaki</u>

pálya. A müszaki hallgatók pályaválasztási motivációját irányitják legkevésbé külső okok: többségük azért választotta Magyarországot tanulmányai folytatására, mert itt magasabb a képzési szint, mint hazájukban. A motiváltságot jelzi az is, hogy kevesen változtatnak tanulmányi idejük közben felsősoktatási intézményt, illetve szakterületet. Noha tanulmányi eredményeik nemigen magasabbak az orvosegyetemi hallgatókénál, közülük jóval kevesebben ismételnek félévet. A müszaki hallgatók taneszközzel való ellátottsága megfelelő; szakirodalmi olvasottságuk meglehetősen magas a többi külföldi fiatalhoz viszonyitva. Tanulmányi munkájukban a legtöbb problémát az okozza, hogy a gyakorlati órák száma - szerintük - kevés. Ellátásukkal viszonylag elégedetlenebbek, mint az egyéb főiskolák hallgatói.

A megkérdezett müszaki hallgatók többsége a Budapesti Müszaki Egyetemen tanul. Tanulmányi eredményeik rosszabbak, mint a Veszprémi Vegyipari Egyetem hallgatóié, akik a magyarországi tanulmányi körülményekkel általában is elégedettebbek. A Budapesti Müszaki Egyetemre járó fiatalok elégedetlenek a vizsgáztatási módszerrel, és azt állitják, hogy nem ismerik a vizsgakövetelményeket. A lakáskörülményekről és a menzai ellátásról a különféle karok hallgatóinak véleménye nem egységes. A Gépészmérnöki Kar hallgatói általában elégedettek, a Vegyészmérnöki Kar hallgatóinak lakáskörülményei megfelelőek, de panaszkodnak a menzai ellátásra. Az Épitészmérnöki Kar hallgatói ugyancsak elégedetlenek a menzai ellátással, mig a Villamosmérnöki Karon elsősorban az elszállásolás okozza a legtöbb problémát. A Veszprémi Vegyipari Egyetem diákjai lakás- és ellátásukkal egyaránt elégedettek.

A kecskeméti Gépipari és Automatizálási Müszaki Főiskola hallgatói - egy diák kivételével - sziriaiak. A főiskolára mindannyian hivatalos szervek kivánságára kerültek. Az elszállásolással igen elégedetlenek, panaszkodnak a taneszköz-ellátottságra is, és kifogásolják, hogy nem részesülnek speciális képzésben.

Az agrárhallgatók többsége azért tanul Magyarországon, mert hazájában nincs felsőfoku agrárképzés. Ez indokolja azt is, hogy előzetes képzettségük a legalacsonyabb, Magyarországra érkezésük előtt nem vettek részt semmilyen felsőfoku tanfolyamon. Magyar nyelvtudásuk is gyengébb az átlagnál. Az agrárhallgatók közül igénylik legtöbben a speciális hazai viszonyokhoz alkalmazkodó szakképzést. A tanulóköröket többségük pozitiven értékeli; ugy vélik, hogy tanulmányi munkájuk elvégzését a tanulókörök igen sokban megkönnyitik.

Az agrárfelsőoktatási intézményeket látogató megkérdezettek közül csupán az Állatorvosi Egyetem hallgatóinak vannak speciális tanulmányi problémáik. Az Állatorvosi Egyetemre járó diákok fele algériai. Az egyéb állampolgárságú hallgatók közül néhányan az orvosegyetemeken kezdték el tanulmányaikat, tehát pályaválasztásuk nem eredeti szándékuk szerint alakult. Az Állatorvosi Egyetemen a félévismétlők aránya meglehetősen magas, nemcsak az agrárhallgatókhoz, hanem az összes megkérdezetthez viszonyitva is. De nemcsupán a félévismétlők százalékos megoszlása közös vonás az orvosegyetemek és az Állatorvosi Egyetem között, hanem a leendő állatorvosok épp olyan elégedetlenek a Nemzetközi Előkészitő Intézetben folyó szakmai előképzéssel, mint az orvostanhallgatók. Az Állatorvosi

Egyetemre járó külföldiek a tanulóköröknek kisebb jelentőséget tulajdonitanak, fontosabbnak tartják az előadások hallgatását.

A különböző agrárintézményekben sem egyformák az elszállásolási körülmények. Az Erdészeti és Faipari Egyetem tanulói a legelégedettebbek lakáskörülményeikkel és a menzai ellátással; a legtöbb problémájuk a Kertészeti Egyetem hallgatóinak van.

A megkérdezetteknek mindössze 10 százaléka jár az Eötvös Loránd Tudományegyetemre és a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemre. E két intézmény hallgatóit számos, a többiektől teljesen különböző karakterisztikus jegy jellemzi. Szakválasztásuk nem motivált, többségük nem eredeti szándékának megfelelő tanulmányi irányban képezi magát, csupán azért iratkozott be a fenti egyetemekre, mert az általa választott szakon nem felelt meg. Tanulmányi eredményük ugyan a legjobb az összes hazánkban tanuló külföldiek között, a szakmai tudásnak mégis kevesebb jelentőséget tulajdonitanak, mint a többi fiatal. Sokat foglalkoznak politikai kérdésekkel, és hangsulyozzák, hogy magyarországi tartózkodásuk idején társadalmi-politikai látókörük szélesedett. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem hallgatóinak 40 százaléka nem végzettségének megfelelő szakon kiván elhelyezkedni, hanem politikus akar lenni. A tanulmányi munkájukról beszámolva a leendő közgazdászok azt állitják, hogy sem a tanulókörök, sem a konzultációk nem könnyitik meg a munka elvégzését; ezzel szemben - állitásuk szerint - ők tanulnak a legtöbb órát hetente. A bölcsészek elsősorban idegennyelvü tankönyveket használnak.

Az Eötvös Loránd Tudományegyetemre járó fiatalok elégedetlenek lakáskörülményeikkel; sokan - éppugy mint a Sem-

selweis Orvostudományi Egyetem hallgatói is - albérletben laknak.

V. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A Magyarországon tanuló külföldi hallgatók tanulmányi munkája és beilleszkedése során fellépő problémák feltárására számos faktort megvizsgáltunk, amelyek ezeket a problémákat befolyásolhatják. Arra az eredményre jutottunk, hogy a diákok tanulmányi munkáját és eredményét elsősorban nem az határozza meg, hogy honnan érkeztek hazánkba, milyen volt előképzettségük, milyen a jelenlegi anyagi helyzetük, hanem, hogy melyik felsőoktatási intézményben folytatják tanulmányaikat. Ezzel szemben szubjektiv véleményük, magatartásuk, társas kapcsolatuk alakulása döntően állampolgárságukra vezethető vissza. Befolyásolják a beilleszkedés folyamatát a hallgatók személyi tulajdonságai és kulturáltsága; életkora, származása, családi állapota, nevelésének körülményei, nyelvtudása, alkalmazkodóképessége, hogy volt-e már külföldön, saját hazájával kapcsolatos állásfoglalása stb.

Szemben más külföldi vizsgálatokkal, amelyek a különféle évfolyamu hallgatók adaptációs problémáit görbével jelezték /a magányosság érzése, pl. a diákokban az 5.évben ismét gyakoribbá válik/, mi a beilleszkedéssel kapcsolatos nehézségeket ugyan nem mindig egyenletesen haladó, de csökkenő értékü egyenessel ábrázolnánk: a felsőbb évfolyamos hallgatóknak lényegesen kevesebb a problémájuk.

Annak vizsgálatára, hogy az egyes hallgatók milyen társadalmi osztályból, rétegből származnak, nem volt lehetőségünk, mert a különféle országok gazdasági-társadalmi strukturája igen eltérő, összehasonlitásukra nincs megfelelő alap.

Éppen ezért a külföldieket származásuk szerint nem tudtuk csoportositani, és igy nincs adatunk arról, hogy a származás mennyiben befolyásolja a vizsgált jellemzőket.

A nyelvi nehézség, a hiányos előképzettség, a nem kielégitő előzetes tájékoztatás a fogadó országról egyaránt neheziti a hallgatók adaptációját, tanulmányi munkáját. Az esetek többségében a diákok nem ismerik nemcsak a magyar gazdasági-társadalmi rendszer főbb vonásait, hanem a felsőoktatás szervezetét, a szakválasztás lehetőségeit, a tanulmányi és vizsgakövetelményeket sem. Az előzetes információ sok olyan utólagos sikertelen élménytől óvná meg a külföldieket, amelyek a beilleszkedés folyamatát kétségtelenül nehezitik, és rossz közérzetet alakitanak ki. Megmutatkozott, hogy azok a hallgatók ismerték a legjobban országunkat, akik Magyarországon járt honfitársaiktól kaptak információt. A külföldi hatóságoknak szervezett formában kellene gondoskodniok arról, hogy a hazánkba kerülő fiatalokat már itt járt honfitársaik otthonukban tájékoztassák. Sokban hozzájárulhatnak azonban a megfelelő információ beszerzéséhez a magyar hatóságok is a külföldiek nyelvén irott tájékoztató kiadványok megjelentetésével. Néhány hasonló kiadvány már el is készült és - tudomásunk szerint - különböző nyelvekre történő forditásuk is folyamatban van.

Nem választható azonban el az idegenben tanuló diák külföldi viszonyokhoz történő alkalmazkodásának vizsgálata az otthoni körülményekhez való visszailleszkedés vizsgálatától. A külföldieknek nemcsak a magyar körülményeket, hanem az otthoni fejlődési és munkalehetőségeket is ismerniük kell tanulmányaik megkezdése előtt. Igy szakválasztásuk motiváltabbá, célirányosabbá válna. A tanulmányok elhuzó-

dásának, a szakváltoztatásoknak sok esetben éppen a motiválatlanság az oka. /Itt azonban meg kell emlitenünk, hogy a tanulmányi eredmények és a motiváció között nem tapasztaltunk korrelációt; a külföldiek tanulmányi átlaga a magyar egyetemeken szokásos átlaghoz hasonul: legmagasabb a tudományegyetemeken, legalacsonyabb a müszaki és az orvostudományi egyetemeken./ A motiváció befolyásolja a diákok véleményét a magyarországi tanulmányi körülményekről /legelégedettebbek azok a hallgatók, akik azért jöttek Magyarországra, mert tudták, hogy itt magasabb a képzési szint, mint hazájukban, és az a néhány diák, aki ismerte az otthoni elhelyezkedési lehetőségeket/, és csökkenti a tanulmányok során fellépő problémákat is; a célirányosabb szakválasztásu müszaki hallgatóknak kevesebb problémájuk volt, mint a tudományegyetemeken tanuló diákoknak, akiknek többsége nem eredeti szándékának megfelelő szakon tanul.

A tanulmányi problémák között döntő szerepe van a nem megfelelő - illetve eltérő - szakmai előképzettségnek, ami főleg a matematika és a fizika tanulásában okoz gondot a diákoknak. Megfontolandó volna az a lehetőség, hogy a Magyarországra kerülő fiatalok részesüljenek még hazájukban magasabb szintü alapképzésben. Az otthoni képzés a diák anyanyelvén történhet, és ez feltétlenül előnyös számára. Másik megoldásnak mutatkozna - noha ez csak a müszaki hallgatók gondjain segit, az orvostanhallgatókon nem - hogy a külföldiek nagyobb számban ne müszaki egyetemekre, hanem az elsősorban gyakorlati tárgyakat oktató müszaki főiskolákra kerüljenek, ahol az alaptárgyi követelmény nem olyan magas. Az idegenek megfelelő tájékoztatásával, a külföldi hatóságokkal történő megállapodások segitségével ezek a fel-

adatok megoldást nyerhetnek.

A szakmai előképzést nem választhatjuk el a nyelvi képzéstől, hiszen már a szakterminológia elsajátitása is mindkettőre közös feladatokat hárit. E feladatok megoldására semmiképpen sem elegendő az Előkészitőben töltött idő: a felsőoktatási intézménybe beiratkozott hallgatónak - legalábbis tanulmányi évei kezdetén - továbbra is sok gondot okoz. Sulyosbitja a problémákat a fejlődő országokból érkezett hallgatók eltérő gondolkodási módja és tanulmányi módszere. Többségük lexikális tudásra törekszik, szó szerint akarja elsajátitani az anyagot. Nem csupán a magyar nyelv ismeretének hiánya gátolja őket az előadások megértésében - ami az egyetemi tanulmányok során a legtöbb nehézséget okozza - hanem az, hogy sokuknak a megszokott konkrét gondolkodási formák helyett el kellene sajátitaniok a fogalmi gondolkodást. Meg kell tanitani őket a lényegnek, az összefüggéseknek a felismerésére, az önálló gondolkodásra. Természetesen ezt nem kivánhatjuk az amugyis sokszor tulterhelt egyetemi oktatóktól. A tanulás megkönnyitésének, az anyag elsajátitásának bevált formái külföldön a kiscsoportos foglalkozások, ahol a vezető tanár az előadások menetéhez kapcsolódva veszi át az anyagot a diákokkal. A szemináriumok legjobb módszere a vita, a közös megbeszélés és nem az anyag visszakérdezése, ami csak mankót jelentene a hallgatónak, nem szoktatná azonban önálló gondolkodásra. Meggondolandó, hogy e csoportok munkájában részt vegyenek-e magyar hallgatók is? A foglalkozások mellett lehetővé kell tenni, hogy a külföldiek legalább havonta egyszer - fogadóórákon - egy arra kijelölt oktatóhoz fordulhassanak problémáikkal.

Ez a kérdés elvezet a nyelvi és szakmai képzés problémáitól az adaptáció egyéb formáihoz, nevezetesen a társas kapcsolatok alakulásához. Noha hazánkban a külföldiek beilleszkedése kevesebb problémával jár, mint azt más országokban hasonló vizsgálatoknál tapasztalták, még igen sok a tennivaló ezen a területen is. A hallgatók viszonya az oktatókhoz meglehetősen formális, pedig a külföldiek számára a megfelelő kapcsolat kialakitásának még nagyobb jelentősége van, mint a magyar diákok esetében. Különösen fontos a jó kapcsolat kialakitása a Nemzetközi Előkészitő Intézet oktatóival, akik elsőként találkoznak az idegen országból érkezett fiatalokkal. Ha nem is kivánhatjuk tőlük, hogy tanulják meg a külföldiek nyelvét, - amint ezt nem egy arab diák javasolta - feltétlenül hasznos volna, ha ismernék az idegenek hazáját, életkörülményeit, tanulmányi anyagát és módszerét. Néhány közvetlen beszélgetés hozzásegitheti a jobb megértéshez.

Megkönnyitené a külföldiek és a magyarok között kialakuló baráti kapcsolatot ha a magyar diákok is többet tudnának az idegenek országáról. A külföldi fiatalok szivesen tartanának előadásokat, beszámolókat; ez egyben a szervezett összejövetelek lehetőségét is növelné, amit a diákok közül sokan hiányolnak. Ilyen találkozók létrehozását kezdeményezhetnék az ifjusági szervezetek; a találkozókon a magyar diákok is beszámolhatnának az ország vagy az egyetemi élet egy-egy meghatározott kérdéséről. Igen hasznos a sürübb találkozások szervezése a külföldiek nyelvtudásának alakulása szempontjából is. Sokan kifogásolják, hogy itt-tartózkodásuk első évében nincs lehetőségük arra, hogy magyarokkal találkozzanak, és nem képesek a mindennapi beszédhez szükséges nyelvkészséget elsajátitani.

A külföldi fiatalok itt tartózkodásának elsődleges célja szakismeretük növelése, szaktudásuk gyarapitása. A vizsgálat során sajnos kevés adekvát információs adatot szereztünk arról, hogy hazájukba visszatérve hogyan hasznositják a hallgatók a Magyarországon tanultakat? Nyujtanak-e felsőoktatási intézményeink megfelelő, a speciális hazai viszonyokra alkalmazható szakképzést a jövendő diplomásoknak? Vitathatatlan, hogy a speciális képzésre - elsősorban az orvos- és az agrártudományi egyetemeken - szükség van, legfeljebb e képzés formáin lehet vitatkozni: beiktassák-e a tantervbe, vagy kiegészitésül külön szemináriumok formájában oktassák-e a speciális tárgyakat? Ugy gondoljuk e kérdés eldöntése az egyes intézmények feladata: saját tanulmányi menetükhöz legjobban alkalmazkodó formában, de feltétlenül foglalkozniuk kell a speciális képzés problémáival.

A vizsgálatban résztvevő hallgatóktól számos javaslatot kaptunk tanulmányi munkájuk, nyelvismeretük, beilleszkedésük megkönnyitéséhez. Ezekre a javaslatokra nem akarunk most bővebben kitérni, hiszen a tanulmány során emlitettük őket. A diákok többsége szivesen válaszolt kérdéseinkre, örömmel vette tudomásul, hogy foglalkozunk problémáikkal. Annak ellenére, hogy a külföldi tanulmányok helyenként nehézséget okoztak a fiataloknak, a Magyarországon töltött idő hasznosnak bizonyult. Nemcsak szakmai tudásuk gyarapodott, hanem megismerve a magyar életformát kiszélesedett és pozitiv irányban átalakult szemléletmódjuk, életfelfogásuk is.

1. táblázat

Az 1970/71-ben Magyarországon tanuló hallgatók aránya a vizsgálatban résztvett hallgatókhoz

intézménytipus	hallg. száma	megkérd. száma	
		fő	%
Tudományegyetemek			
ELTE	40	18	
MKKE	19	13	
KLTE	1	-	
összesen	60	31	50 %
Orvostudományi egyetemek			
SOTE	97	53	
SZOTE	73	61	
DOTE	35	35	
POTE	22	22	
összesen	227	171	75 %
Agrártudományi egyetemek			
Agrártud. Egy., Gödöllő	26	21	
Állatorvosi Egy.	21	21	
Kertészeti Egy.	11	8	
Erdészeti és Faipari Egy.	10	10	
Agrártud. Egy., Debrecen	2	-	
Agrártud. Egy., Keszthely	1	-	
összesen	71	60	85 %
Müszaki egyetemek és főiskolák			
BME			
Villamosm. K.	48	30	
Épitőm. K.	29	25	
Gépészm. K.	28	28	
Vegyészm. K.	13	8	
Épitészm. K.	8	3	
Közlekedésm. K.	4	2	
összesen	130	96	
Veszprémi Vegyipari Egy.	8	8	
Nehézipari Müszaki Egy.	4	-	
Bánki Donát Gépipari Müszaki F., Bp.	1	-	
Gépipari és Automat. Müsz. Főisk., Kecskemét	14	14	
Kandó K. Villamosip. Müsz. Főisk., Bp.	3	-	
összesen	160	118	74 %
Testnevelési Főiskola	7	6	85 %
Gyógypedagógiai Főiskola	4	3	75 %
Müvészeti főiskolák			
Iparmüvészeti Főisk.	3	-	
Zenemüvészeti Főisk.	2	-	
Szinház- és Filmmüvészeti Főisk.	1	-	
összesen	6	0	0 %

A hallgatók megoszlása állampolgárság és a felsőoktatási intézmények típusai szerint

2.táblázat

állampolgárság	intézménytípus																									Megkérdezettek száma
	ELTE	MKKE	Orvostud. egy.					Gyógyped. Főisk.	Testnev. Főisk.	Agrártud. egy.					Műszaki egyetemek és főiskolák BME							Vo[illegible]	[illegible]ecsk. [illegible]sz. [illegible]gy.	Össz.	
			SOTE	POTE	SZOTE	DOTE	Össz.			Föd. Agr. Egy.	Állatorv. Egy.	Kert. Egy.	Erd. Egy.	Össz.	Építőm. Kar	Építészm. Kar	Gépészm. Kar	Vegyészm. Kar	Villm. Kar	Közlm. Kar	Össz.				
AFRIKA																										
Algéria	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0	2	12	3	0	4	1	0	0	8	0	0	8	22
Etiopia	1	0	1	0	4	0	5	0	1	1	1	0	2	4	0	0	1	2	2	0	5	0	1	6	17
Ghana	0	0	2	0	2	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
Kenya	0	1	2	0	1	0	3	0	0	0	3	0	1	4	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1	9
Marokkó	0	0	1	0	0	4	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
Nigéria	0	1	4	2	3	4	13	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0	1	5	0	6	21
Szudán	3	1	7	4	16	10	37	0	1	1	1	0	0	2	1	0	2	1	2	1	7	0	0	7	51
Tanzánia	0	0	1	0	0	2	3	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	2	0	0	2	5
Uganda	1	0	0	1	2	0	3	0	0	1	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6
Egyéb	4	1	4	4	2	1	11	0	4	1	0	0	0	1	1	0	1	1	1	0	4	0	0	4	25
Összesen	9	6	22	11	30	21	84	0	6	4	16	0	6	26	6	0	9	6	6	1	28	5	1	34	165
ÁZSIA																									
Ciprus	1	1	0	0	1	1	2	0	0	1	1	0	0	2	1	0	0	0	1	0	2	0	0	2	8
Dél-Jemen	2	0	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
Irak	0	0	0	0	3	0	3	0	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	1	1	0	2	6
Jemen	0	1	1	3	4	0	8	0	0	2	0	1	0	3	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	13
Jordánia	0	0	3	1	9	2	15	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	0	2	0	6	1	0	7	22
Libanon	0	0	3	3	0	0	6	0	0	1	2	3	1	7	1	0	5	0	1	0	7	0	0	7	20
Palesztina	0	0	0	2	0	1	3	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	0	2	0	5	0	0	5	8
Szíria	1	2	13	0	11	3	27	1	0	9	2	3	3	17	8	0	4	1	7	0	20	0	13	33	81
Egyéb	0	0	6	2	1	1	10	0	0	0	0	0	0	0	2	1	1	1	6	0	11	1	0	12	22
Összesen	4	4	26	11	29	10	76	1	0	13	5	8	4	30	15	3	14	2	19	0	53	3	13	69	184
LATIN-AMERIKA																									
Bolívia	4	1	1	0	1	2	4	1	0	1	0	0	0	1	4	0	2	0	3	1	10	0	0	10	21
Egyéb	1	2	4	0	1	2	7	1	0	3	0	0	0	3	0	0	3	0	2	0	5	0	0	5	19
Összesen	5	3	5	0	2	4	11	2	0	4	0	0	0	4	4	0	5	0	5	1	15	0	0	15	40
ÖSSZESEN	18	13	53	22	61	35	171	3	6	21	21	8	10	60	25	3	28	8	30	2	96	8	14	118	389

2. táblázat

A hallgatók megoszlása állampolgárság és a felsőoktatási intézmények típusai szerint

állampolgárság	intézménytípus																								Megkérdezettek száma
	ELTE	MKKE	Orvostud. egy.					Gyógyped. Főisk.	Testnev. Főisk.	Agrártud. egy.					Műszaki egyetemek és főiskolák										
															BME							Vesz-prémi Vegyip. Egy.	Kecsk. Műsz. Főisk.	Össz.	
			SOTE	POTE	SZOTE	DOTE	össz.			Göd. Agr. Egy.	Állat-orv. Egy.	Kert. Egy.	Erd. Egy.	össz.	Épi-tőm. Kar	Épi-tőszm. Kar	Gé-pészm. Kar	Ve-gyészm. Kar	Villm. Kar	Közlm. Kar	össz.				
AFRIKA																									
Algéria	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0	2	12	3	0	4	1	0	0	8	0	0	8	22
Etiopia	1	0	1	0	4	0	5	0	1	1	1	0	2	4	0	0	1	2	2	0	5	0	1	6	17
Ghana	0	0	2	0	2	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
Kenya	0	1	2	0	1	0	3	0	0	0	3	0	1	4	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1	9
Marokko	0	0	1	0	0	4	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
Nigéria	0	1	4	2	3	4	13	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0	1	5	0	6	21
Szudán	3	1	7	4	16	10	37	0	1	1	1	0	0	2	1	0	2	1	2	1	7	0	0	7	51
Tanzánia	0	0	1	0	0	2	3	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	2	0	0	2	5
Uganda	1	0	0	1	2	0	3	0	0	1	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6
Egyéb	4	1	4	4	2	1	11	0	4	1	0	0	0	1	1	0	1	1	1	0	4	0	0	4	25
Összesen	9	6	22	11	30	21	84	0	6	4	16	0	6	26	6	0	9	6	6	1	28	5	1	34	165
ÁZSIA																									
Ciprus	1	1	0	0	1	1	2	0	0	1	1	0	0	2	1	0	0	0	1	0	2	0	0	2	8
Dél-Jemen	2	0	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
Irak	0	0	0	0	3	0	3	0	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	1	1	0	2	6
Jemen	0	1	1	3	4	0	8	0	0	2	0	1	0	3	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	13
Jordánia	0	0	3	1	9	2	15	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	0	2	0	6	1	0	7	22
Libanon	0	0	3	3	0	0	6	0	0	1	2	3	1	7	1	0	5	0	1	0	7	0	0	7	20
Palesztina	0	0	0	2	0	1	3	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	0	2	0	5	0	0	5	8
Szíria	1	2	13	0	11	3	27	1	0	9	2	3	3	17	8	0	4	1	7	0	20	0	13	33	81
Egyéb	0	0	6	2	1	1	10	0	0	0	0	0	0	0	2	1	1	1	6	0	11	1	0	12	22
Összesen	4	4	26	11	29	10	76	1	0	13	5	8	4	30	15	3	14	2	19	0	53	3	13	69	184
LATIN-AMERIKA																									
Bolivia	4	1	1	0	1	2	4	1	0	1	0	0	0	1	4	0	2	0	3	1	10	0	0	10	21
Egyéb	1	2	4	0	1	2	7	1	0	3	0	0	0	3	0	0	3	0	2	0	5	0	0	5	19
Összesen	5	3	5	0	2	4	11	2	0	4	0	0	0	4	4	0	5	0	5	1	15	0	0	15	40
ÖSSZESEN	18	13	53	22	61	35	171	3	6	21	21	8	10	60	25	3	28	8	30	2	96	8	14	118	389

10/. [illegible] ország[illegible]on tanuló hallg[illegible]
[illegible] a vizsgálatban résztvevő hallgatókhoz

1.táblázat

intézménytipus	hallg.száma	megkérd.száma	
		fő	%
Tudományegyetemek			
ELTE	40	18	
MKKE	19	13	
KLTE	1	-	
összesen	60	31	50 %
Orvostudományi egyetemek			
SOTE	97	53	
SZOTE	73	61	
DOTE	35	35	
POTE	22	22	
összesen	227	171	75 %
Agrártudományi egyetemek			
Agrártud. Egy., Gödöllő	26	21	
Állatorvosi Egy.	21	21	
Kertészeti Egy.	11	8	
Erdészeti és Faipari Egy.	10	10	
Agrártud. Egy., Debrecen	2	-	
Agrártud. Egy., Keszthely	1	-	
összesen	71	60	85 %
Müszaki egyetemek és főiskolák			
BME			
Villamosm. K.	48	30	
Épitőm. K.	29	25	
Gépészm. K.	28	28	
Vegyészm. K.	13	8	
Épitészm. K.	8	3	
Közlekedésm. K.	4	2	
összesen	130	96	
Veszprémi Vegyipari Egy.	8	8	
Nehézipari Müszaki Egy.	4	-	
Bánki Donát Gépipari Müszaki F., Bp.	1	-	
Gépipari és Automat. Müsz. Főisk.,Kecskemét	14	14	
Kandó K. Villamosip. Müsz. Főisk., Bp.	3	-	
összesen	160		74 %
[illegible]estnevelési Főiskola	7		85 %
Gyógypedagógiai Főiskola	4	3	[illegible]5 %
Müvészeti főiskolák			
Iparmüvészeti Főisk.	3	-	
[illegible]mijvészeti Főisk.	2	-	
[illegible]lmmüvészeti Főisk.	1	-	
	6	0	0 %

3.táblázat

Az információs források és a Magyarországra vonatkozó ismeretek kapcsolata

ismeretei Magyarországról	információs források						
	ismerősök		hatóságok		magyar felsőoktatási intézmények	egyéb	összesen
	honfitárs	magyar	hazájában	magyar			
alapos	23	2	23	6	1	11	67
hiányos	75	6	136	22	3	26	269
semmi	10	0	13	1	1	1	26
Összesen	108	8	172	29	5	38	362

A hallgatók véleményének intézménytipusonként való megoszlása a Nemzetközi Előkészitő Intézetben folyó szakmai előképzésről

6.táblázat

intézménytipus	megfelelő	nem kielégitő
ELTE	10	7
MKKE	11	[illegible]
Orvostudományi egy.		
SOTE	24	29
POTE	17	5
SZOTE	42	19
DOTE	[illegible]	12
összesen	106	65
Gyógyped. Főisk.	3	0
Testnevelési Főisk.	3	3
Agrártudományi egy.		
Agrártud. Egy.	13	8
Állatorvosi Egy.	11	10
Kertészeti Egy.	5	3
Erdész. és Faip. Egy.	8	2
összesen	37	23
Müszaki egy. és főisk.		
BME		
Épitőm. K.	18	7
Épitészm. K.	1	2
Gépészm. K.	15	13
Vegyészm. K.	7	1
Villamosm. K.	19	11
Közlekedésm. K.	2	[illegible]
összesen	62	[illegible]
Veszprémi Vegyip. Egy.	6	2
Kecskemét, Müszaki Főisk.	11	3
összesen	79	39
Összesen	249	139

4. táblázat

A hallgatók véleményének intézménytipusonként való megoszlása a Nemzetközi Előkészitő Intézetben folyó szakmai előképzésről

intézménytipus	megfelelő	nem kielégitő
ELTE	10	7
MKKE	11	2
Orvostudományi egy.		
SOTE	24	29
POTE	17	5
SZOTE	42	19
DOTE	23	12
összesen	106	65
Gyógyped. Főisk.	3	0
Testnevelési Főisk.	3	3
Agrártudományi egy.		
Agrártud. Egy.	13	8
Állatorvosi Egy.	11	10
Kertészeti Egy.	5	3
Erdész. és Faip. Egy.	8	2
összesen	37	23
Müszaki egy. és főisk.		
BME		
Építőm. K.	18	7
Épitészm. K.	1	2
Gépészm. K.	15	13
Vegyészm. K.	7	1
Villamosm. K.	19	11
Közlekedésm. K.	2	0
összesen	62	34
Veszprémi Vegyip. Egy.	6	2
Kecskemét, Müszaki Főisk.	11	3
összesen	79	39
Összesen	249	139

Az információs források és a Magyarországra vonatkozó ismeretek kapcsolata

5.táblázat

ismeretei Magyarországról	információs források						
	ismerősök		hatóságok		magyar felsőoktatási intézmények	egyéb	összesen
	honfitár[illegible]	magyar	hazájában	magyar			
alapos	23	[illegible]2	23	6	1	11	67
hiányos	75	[illegible]	136	22	3	26	269
semmi	10	[illegible]	13	1	1	1	26
Összesen	108	[illegible]	172	29	5	38	362

5.táblázat

Miért határozott úgy, hogy Magyarországon fog tanulni?

állam-polgár-ság	otthon nem vették fel	jobb a képzés Mo-on	élet-ta-pasz-talat szer-zés	otthoni elhe-lyez-kedés	nincs ilyen jelle-gü kép-zés ha-zájában	ajánlották				ösztön-díjat kapott	poli-tikai okok	barátai, rokonai élnek Mo-on	egyéb okok	megkérd. száma
						szülő	barát	hiv. szerv	mások					
Afrika	7	30	45	5	25	11	11	59	15	81	18	5	17	165
Ázsia	12	23	41	5	40	12	17	84	18	104	35	5	20	184
Latin-Amerika	0	8	8	1	9	1	7	22	4	24	12	1	3	40
Összesen	19	61	94	11	74	24	35	165	37	209	65	11	40	389

L[illegible] [illegible]nősítik előzetes felkészültségüket
az egyes intézménytipusok hallgatói

3.táblázat

intézménytipus	alapos	közepes	gyenge	elégtelen
ELTE	5	4	5	4
MKKE	3	[illegible]	3	0
Orvostudományi egy.				
SOTE	33	16	2	2
POTE	16	4	2	0
SZOTE	48	11	2	0
DOTE	13	18	3	1
összesen	110	49	9	3
Gyógyped. Főisk.	1	1	0	1
Testnevelési Főisk.	3	2	0	1
Agrártudományi egy.				
Agrártud. Egy.	5	10	6	0
Állatorvosi Egy.	12	7	2	0
Kertészeti Egy.	1	3	3	1
Erdész. és Faip. Egy.	7	2	0	1
összesen	25	22	11	2
Müszaki egy. és főisk.				
BME	[illegible]5	31	19	1
Veszprémi Vegyip. Egy.		2	0	0
Kecskemét, Müszaki Főisk.		5	0	0
összesen	59	38	19	1
Összesen	206	123	47	12

6. táblázat

Milyen nehézségeik voltak tanulmányaik kezdetén az egyes intézmények hallgatóinak?

intézménytípus	nem	igen									
		nyelvi	vizsgakök.ről való tájékozatl.	tanszem. nem segítőkész	vizsgáztatási módszer	felkészülési idő rövid	könyvek, taneszk. elégt.	lakás problémája	pénzügyi ok	egyéb	összesen
ELTE	1	16	2	3	2	5	5	6	5	1	17
MKKE	0	11	1	1	2	3	0	1	0	2	13
Orvostudományi egy.											
SOTE	2	49	17	12	10	6	10	16	13	2	51
POTE	0	22	3	1	4	3	1	5	2	0	22
SZOTE	2	57	12	11	7	14	19	11	3	0	59
DOTE	2	32	8	0	5	11	8	4	9	2	33
összesen	6	160	40	24	26	34	38	36	27	4	165
Gyógyped. Főisk.	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Testnevelési Főisk.	0	6	0	0	0	2	1	0	1	0	6
Agrártudományi egy.											
Agrártud. Egy.	0	21	2	0	1	4	8	4	2	0	21
Állatorvosi Egy.	0	19	4	2	3	2	2	7	2	2	21
Kertészeti Egy.	0	8	2	0	0	2	2	5	0	0	8
Erdész. és Faip. Egy.	0	10	1	0	0	1	1	0	2	0	10
összesen	0	58	9	2	4	9	13	16	6	2	60
Műszaki egy. és főisk.											
BME											
Építőm. K.	1	23	6	3	4	5	1	9	3	1	24
Építészm. K.	0	3	0	0	0	0	0	1	0	0	3
Gépészm. K.	2	25	9	1	7	12	3	0	1	3	26
Vegyészm. K.	1	7	5	0	1	3	4	0	2	0	7
Villamosm. K.	3	24	7	2	5	5	2	13	5	2	27
Közlekedésm. K.	0	2	0	0	2	0	0	0	0	0	2
összesen	7	84	27	6	19	25	10	23	11	6	89
Veszprémi Vegyip. Egy.	0	8	3	0	0	0	1	1	0	0	8
Kecskemét, Műszaki Főisk.	0	13	3	2	0	6	11	12	6	1	14
összesen	7	105	33	8	19	31	22	36	17	7	111
Összesen	14	359	85	38	53	84	79	95	56	16	375

Hol étkeznek az egyes intézmények hallgatói és véleményük a menzai ellátásról?

9.táblázat

Intézménytípus	hol étkezik?				megfelelő-e a menzai ellátás	
	menza	étterem	főz	egyéb	igen	nem
ELTE	18	0	0	0	7	11
MKKE	11	0	0	2	11	1
Orvostudományi egy.						
SOTE	50	2	1	0	17	36
POTE	22	0	0	0	21	1
SZOTE	60	0	1	0	29	32
DOTE	35	0	0	0	11	24
összesen	167	2	2	0	78	93
Gyógyped. Főisk	3	0	0	0	2	1
Testnevelési [illegible]k.	6	0	0	0	2	4
Agrártudományi e[illegible]						
Agrártud. Egy.	20	0	1	0	12	9
Állatorvosi Egy.	21	0	0	0	10	11
Kertészeti Egy.	8	0	0	0	0	8
Erdész. és Faip. Egy.	10	0	0	0	10	0
összesen	59	0	1	0	32	28
Műszaki egy. és főisk.						
BME						
Építőm. K.	25	0	0	0	4	21
Építészm. K.	3	0	0	0	0	3
Gépészm. K.	25	2	0	1	7	21
Vegyészm. K.	8	0	0	0	0	8
Villamosm. K.	30	0	0	0	14	16
Közlekedésm. K.	2	0	0	0	1	1
összesen	93	2	0	1	26	70
Veszprémi Vegyip. Egy.	8	0	0	0	6	2
Kecskemét, Műszaki Főisk.	14	0	0	0	3	11
összesen	115	2	0	1	35	83
Összesen	379	4	3	3	167	221

7.táblázat

Fennállnak-e ma is ezek a nehézségek?

intézménytipus	nem	igen									Ösz-szesen
		nyelvi	vizsga-köv.ről való tájékozatl.	tanszem. nem segitőkész	vizsgáztatási módszer	felkészülési idő rövid	könyvek, taneszk. elégt.	lakásprobléma	pénzügyi ok	egyéb	
ELTE	6	10	0	2	1	2	4	6	5	0	12
MKKE	5	5	0	0	1	1	1	1	1	0	8
Orvostudományi egy.											
SOTE	17	14	5	6	6	5	6	14	13	0	35
POTE	14	6	1	0	0	2	0	1	1	1	8
SZOTE	22	16	4	11	4	10	13	3	1	1	39
DOTE	13	16	0	0	2	4	5	2	9	2	22
Összesen	66	52	10	17	12	21	24	20	24	4	104
Gyógyped. Főisk.	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Testnevelési Főisk.	2	3	0	0	0	1	0	0	1	0	4
Agrártudományi egy.											
Agrártud. Egy.	8	11	1	0	0	0	7	4	1	0	13
Állatorvosi Egy.	3	14	0	2	3	2	1	4	2	1	18
Kertészeti Egy.	2	1	0	0	0	0	1	5	0	0	6
Erdész. és Faip. Egy.	8	2	0	0	0	0	1	0	1	0	2
Összesen	21	28	1	2	3	2	10	13	4	1	39
Müszaki egy. és főisk.											
BME											
Építőm. K.	12	11	1	0	2	5	1	2	3	2	13
Építészm. K.	0	3	0	0	0	0	0	1	0	0	3
Gépészm. K.	5	17	2	0	5	9	3	0	2	2	23
Vegyészm. K.	3	4	0	0	1	1	2	0	2	0	5
Villamosm. K.	9	14	3	1	5	1	1	10	6	0	21
Közlekedésm. K.	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Összesen	31	49	6	1	13	16	7	13	13	4	65
Veszprémi Vegyip. Egy.	6	1	1	0	0	0	1	1	0	0	2
Kecskemét, Müszaki Főisk.	1	9	0	2	0	1	12	11	6	0	13
Összesen	38	59	7	3	13	17	20	25	19	4	80
Összesen	141	157	18	24	30	44	59	65	54	9	247

Az egyes intézmények hallgatóinak tanulmányi ideje

[illegible] ázat

intézmény típus	átlag hány kötelező órája van hetente	átlag hány készül hetent
ELTE	23	21
MKKE	26	28
Orvostudományi egy.		
SOTE	33	27
POTE	29	26
SZOTE	31	24
DOTE	33	26
összesen	64	52
Gyógyped. Főisk.	33	20
Testnevelési Főisk.	35	18
Agrártudományi egy.		
Agrártud. Egy.	31	24
Állatorvosi Egy.	26	29
Kertészeti Egy.	23	28
Erdész. és Faip. Egy.	32	25
összesen	28	26
Műszaki egy. és főisk.		
BME		
Építőm. K.	35	25
Építészm. K.	36	30
Gépészm. K.	36	22
Vegyészm. K.	42	23
Villamosm. K.	37	19
Közlekedésm. K.	29	21
összesen	36	23
Veszprémi Vegyip. Egy.	34	27
Kecskemét, Műszaki Főisk.	37	16
összesen	36	23
Összesen	32	24

8.táblázat

Az egyes intézmények hallgatóinak tanulmányi ideje

intézménytípus	átlag hány kötelező órája van hetente	átlag hány órát készül hetente
ELTE	23	21
MKKE	26	28
Orvostudományi egy.		
SOTE	33	27
POTE	29	26
SZOTE	31	24
DOTE	33	26
összesen	64	52
Gyógyped. Főisk.	33	20
Testnevelési Főisk.	35	18
Agrártudományi egy.		
Agrártud. Egy.	31	24
Állatorvosi Egy.	26	29
Kertészeti Egy.	23	28
Erdész. és Faip. Egy.	32	25
összesen	28	26
Műszaki egy. és főisk.		
BME		
Építőm. K.	35	25
Építészm. K.	36	30
Gépészm. K.	36	22
Vegyészm. K.	42	23
Villamosm. K.	37	19
Közlekedésm. K.	29	21
összesen	36	23
Veszprémi Vegyip. Egy.	34	27
Kecskemét, Műszaki Főisk.	37	16
összesen	36	23
Összesen	32	24

Fennállnak-e ma is ezek a nehézségek?

11.táblázat

intézménytípus	nem	igen									összesen
		nyelvi	vizsgakök.ről való tájékozatl.	tanszem. nem segítőkész	vizsgáztatási módszer	felkészülési idő rövid	könyvek, tanesszk. elégt.	lakásprobléma	pénzügyi ok	egyéb	
ELTE	6	10	0	2	1	2	4	6	5	0	12
MKKE	5	5	0	0	1	1	1	1	1	0	8
Orvostudományi egy.											
SOTE	17	14	5	6	6	5	6	14	13	0	35
POTE	14	6	1	0	0	2	0	1	1	1	8
SZOTE	22	16	4	11	4	10	13	3	1	1	39
DOTE	13	16	0	0	2	4	5	2	9	2	22
Összesen	66	52	10	17	12	21	24	20	24	4	104
Gyógyped. Főisk.	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Testnevelési Főisk.	2	3	0	0	0	1	0	0	1	0	4
Agrártudományi egy.											
Agrártud. Egy.	8	11	1	0	0	0	7	4	1	0	13
Állatorvosi Egy.	3	14	0	2	3	2	1	4	2	1	18
Kertészeti Egy.	2	1	0	0	0	0	1	5	0	0	6
Erdész. és Faip. Egy.	8	2	0	0	0	0	1	0	1	0	2
Összesen	21	28	1	2	3	2	10	13	4	1	39
Műszaki egy. és főisk.											
BME											
Építőm. K.	12	11	1	0	2	5	1	2	3	2	13
Építészm. K.	0	3	0	0	0	0	0	1	0	0	3
Gépészm. K.	5	17	2	0	5	9	3	0	2	2	23
Vegyészm. K.	3	4	0	0	1	1	2	0	2	0	5
Villamosm. K.	9	14	3	1	5	1	1	10	6	0	21
Közlekedésm. K.	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Összesen	31	49	6	1	13	16	7	13	13	4	65
Veszprémi Vegyip. Egy.	6	1	1	0	0	0	1	1	0	0	2
Kecskemét, Műszaki Főisk.	1	9	0	2	0	1	12	11	6	0	13
Összesen	38	59	7	3	13	17	20	25	19	4	80
Összesen	141	157	18	24	30	44	59	65	54	9	247

9. táblázat

Mi van leginkább segitségére a vizsgákra való felkészülésben az egyes intézmények hallgatóinak?

intézménytipus	előadás	tankönyv		szemin. munka	konzultáció	diáktársak		egyéb	megkérd. száma
		magyar ny.	idegen ny.			magyar	külföldi		
ELTE	5	10	7	5	6	8	0	0	18
MKKE	3	11	4	6	4	4	0	0	13
Orvostudományi egy.									
SOTE	16	49	10	3	20	19	3	1	53
POTE	6	20	3	1	8	10	1	1	22
SZOTE	19	59	7	2	27	26	4	0	61
DOTE	8	34	7	1	16	13	3	1	35
Összesen	49	162	27	7	71	68	11	3	171
Gyógyped. Főisk.	1	2	0	1	1	2	0	0	3
Testnevelési Főisk.	0	5	1	1	2	4	0	0	6
Agrártudományi egy.									
Agrártud. Egy.	2	18	0	7	9	13	1	0	21
Állatorvosi Egy.	10	17	7	1	12	5	3	0	21
Kertészeti Egy.	1	7	0	3	6	4	1	0	8
Erdész. és Faip. Egy.	4	7	0	1	5	6	1	0	10
Összesen	17	49	7	12	32	28	6	0	60
Müszaki egy. és főisk.									
BME									
Építőm. K.	7	15	6	5	10	9	7	3	25
Építészm. K.	0	1	0	0	1	1	0	0	3
Gépészm. K.	11	21	9	8	20	14	6	1	28
Vegyészm. K.	0	6	5	0	4	3	1	0	8
Villamosm. K.	10	20	4	4	22	10	3	0	30
Közlekedésm. K.	0	1	0	0	1	2	1	0	2
Összesen	28	64	24	17	58	39	18	4	96
Veszprémi Vegyip. Egy.	1	0	2	5	3	1	0	0	8
Kecskemét, Müszaki Főisk.	13	12	4	0	11	10	4	0	14
Összesen	42	76	30	22	72	50	22	4	118
Összesen	117	315	76	54	188	164	39	7	389

A hallgatók tanulmányi átlaga intézménytípusok szerint

14.táblázat

intézménytípus	1	2-2,5	2,6-3	3,1-3,5	3,6-4	4,1-4,5	4,6-5	megkérd. száma
ELTE	1	0	6	0	4	5	2	18
MKKE	0	1	7	3	2	0	0	13
Orvostudományi egy.								
SOTE	15	4	16			0	2	53
POTE	6	6	6	[illegible]	3	0	0	22
SZOTE	3	6	21	11	8	8	4	61
DOTE	7	7	8	4	7	2	0	35
összesen	31	23	51	27	23	10	6	171
Gyógyped. Főisk.	0	0	0	2	1	0	0	3
Testnevelési Főisk.	0	0	3	1	1	1	0	6
Agrártudományi egy.								
Agrártud. Egy.	0	1	5	15	0	0	0	21
Állatorvosi Egy.	5	3	7	6	0	0	0	21
Kertészeti Egy.	0	1	5	1	1	0	0	8
Erdész. és Faip. Egy.	0	1	7	1	1	0	0	10
összesen	5	6	24	23	2	0	0	60
Műszaki egy. és főisk.								
BME								
Építőm. K.	1	10	7	3	2		2	25
Építészm. K.	0	2	0	0	1		0	3
Gépészm. K.	2	7	14	3	2	0	0	28
Vegyészm. K.	0	3	5	0	0	0	0	8
Villamosm. K.	[illegible]	8	12	5	1	0	1	30
Közlekedésm. K.		0	0	1	1	0	0	2
összesen	[illegible]	[illegible]	38	12	7	0	3	96
Veszprémi Vegyip. Egy.	2			2	1	1	0	8
Kecskemét, Műszaki Főisk.	0	4	4	5	0	1	0	14
összesen	8	34	44	19	8	2	3	118
Összesen	45	64	135	75	41	18	11	389

10.táblázat

A hallgatók tanulmányi átlaga intézménytipusok szerint

intézménytipus	1	2-2,5	2,6-3	3,1-3,5	3,6-4	4,1-4,5	4,6-5	megkérd. száma
ELTE	1	0	6	0	4	5	2	18
MKKE	0	1	7	3	2	0	0	13
Orvostudományi egy.								
SOTE	15	4	16	11	5	0	2	53
POTE	6	6	6	1	3	0	0	22
SZOTE	3	6	21	11	8	8	4	61
DOTE	7	7	8	4	7	2	0	35
összesen	31	23	51	27	23	10	6	171
Gyógyped. Főisk.	0	0	0	2	1	0	0	3
Testnevelési Főisk.	0	0	3	1	1	1	0	6
Agrártudományi egy.								
Agrártud. Egy.	0	1	5	15	0	0	0	21
Állatorvosi Egy.	5	3	7	6	0	0	0	21
Kertészeti Egy.	0	1	5	1	1	0	0	8
Erdész. és Faip. Egy.	0	1	7	1	1	0	0	10
összesen	5	6	24	23	2	0	0	60
Műszaki egy. és főisk.								
BME								
Építőm. K.	1	10	7	3	2	0	2	25
Építészm. K.	0	2	0	0	1	0	0	3
Gépészm. K.	2	7	14	3	2	0	0	28
Vegyészm. K.	0	3	5	0	0	0	0	8
Villamosm. K.	3	8	12	5	1	0	1	30
Közlekedésm. K.	0	0	0	1	1	0	0	2
összesen	6	30	38	12	7	0	3	96
Veszprémi Vegyip. Egy.	2	0	2	2	1	1	0	8
Kecskemét, Műszaki Főisk.	0	4	4	5	0	1	0	14
összesen	8	34	44	19	8	2	3	118
Összesen	45	64	135	75	41	18	11	389

Mi van leginkább segitségére a vizsgákra való felkészülésben az egyes intézmények hallgatóinak?

13.táblázat

intézménytipus	előadás	tankönyv		szem. munka	konzultáció	diáktársak		egyéb	megkérdezettek száma
		magyar ny.	idegen ny.			magyar	külföldi		
ELTE	5	10	7	5	6	8	0	0	18
MKKE	3	11	4	6	4	4	0	0	13
Orvostudományi egy.									
SOTE	16	49	10	3	20	19	3	1	53
POTE	6	20	3	1	8	10	1	1	22
SZOTE	19	59	7	2	27	26	4	0	61
DOTE	8	34	7	1	16	13	3	1	35
összesen	49	162	27	7	71	68	11	3	171
Gyógyped. Főisk.	1	2	0	1	1	2	0	0	3
Testnevelési Főisk.	0	5	1	1	2	4	0	0	6
Agrártudományi egy.									
Agrártud. Egy.	2	18	0	7	9	13	1	0	21
Állatorvosi Egy.	10	17	7	1	12	5	3	0	21
Kertészeti Egy.	1	7	0	3	6	4	1	0	8
Erdész. és Faip. Egy.	4	7	0	1	5	6	1	0	10
összesen	17	49	7	12	32	28	6	0	60
Müszaki egy. és főisk.									
BME									
Építőm. K.	7	15	6	5	10	9	7	3	25
Építészm. K.	0	1	0	0	1	1	0	0	3
Gépészm. K.	11	21	9	8	20	14	6	1	28
Vegyészm. K.	0	6	5	0	4	3	1	0	8
Villamosm. K.	10	20	4	4	22	10	3	0	30
Közlekedésm. K.	0	1	0	0	1	2	1	0	2
összesen	28	64	24	17	58	39	18	4	96
Veszprémi Vegyip. Egy.	1	0	2	5	3	1	0	0	8
Kecskemét, Müszaki Főisk.	13	12	4	0	[illegible]	10	4	0	14
összesen	42	76	30	22	72	50	22	4	118
Összesen	117	315	76	54	188	164	39	7	389

11. táblázat

Ismételt-e félévet?

intézménytípus	nem	igen: mert					összesen
		másik int.-be, karra iratkozott	elbukott	egészségügyi ok	egyéb ok	nem indokolja	
ELTE	14	2	0	1	0	2	4
MKKE	9	1	2	1	0	0	4
Orvostudományi egy.							
SOTE	25	0	23	6	2	0	28
POTE	13	1	8	1	2	0	9
SZOTE	51	4	5	2	1	0	10
DOTE	24	0	6	4	1	0	11
összesen	113	5	42	13	6	0	58
Gyógyped. Főisk.	3	0	0	0	0	0	0
Testnevelési Főisk.	5	0	0	1	0	0	1
Agrártudományi egy.							
Agrártud. Egy.	18	0	0	2	1	0	3
Állatorvosi Egy.	10	0	6	2	3	0	11
Kertészeti Egy.	8	0	0	0	0	0	0
Erdész. és Faip. Egy.	10	0	0	0	0	0	0
összesen	46	0	6	4	4	0	14
Műszaki egy. és főisk.							
BME	82	1	6	5	2	1	14
Veszprémi Vegyip. Egy.	7	0	0	0	0	1	1
Kecskemét, Műszaki Főisk.	11	1	1	1	0	0	3
összesen	100	2	7	6	2	2	18
Összesen	290	10	57	26	12	4	99

Részesülnek-e speciális képzésben a különféle évfolyamú hallgatók?

16. táblázat

évfolyam	igen	nem		megkérd. száma
		összesen	szükséges-e	
1.	36	80	42	117
2.	25	64	41	89
3.	32	61	41	94
4.	17	32	17	49
5.	18	10	6	28
Összesen	128	247	147	377

12. táblázat

Részesülnek-e speciális képzésben a különféle évfolyamú hallgatók?

évfolyam	igen	nem		megkérd. száma
		összesen	szükséges-e	
1.	36	80	42	117
2.	25	64	41	89
3.	32	61	41	94
4.	17	32	17	49
5.	18	10	6	28
Összesen	128	247	147	377

Ismételt-e félévet?

15.táblázat

intézménytipus	nem	igen: mert					összesen
		másik int.-be, karra iratkozott	elbukott	egészségügyi ok	egyéb ok	nem indokolja	
ELTE	14	2	0	1	0	2	4
MKKE	9	1	2	1	0	0	4
Orvostudományi egy.							
SOTE	25	0	23	6	2	0	28
POTE	13	1	8	1	2	0	9
SZOTE	51	4	5	2	1	0	10
DOTE	24	0	6	4	1	0	11
összesen	113	5	42	13	6	0	58
Gyógyped. Főisk.	3	0	0	0	0	0	0
Testnevelési Főisk.	5	0	0	1	0	0	1
Agrártudományi egy.							
Agrártud. Egy.	18	0	0	2	1	0	3
Állatorvosi Egy.	10	0	6	2	3	0	11
Kertészeti Egy.	8	0	0	0	0	0	0
Erdész. és Faip. Egy.	10	0	0	0	0	0	0
összesen	46	0	6	4	4	0	14
Műszaki egy. és főisk.							
BME	82	1	6	5	2	1	14
Veszprémi Vegyip. Egy.	7	0	0	0	0	1	1
Kecskemét, Műszaki Főisk.	11	1	1	1	0	0	3
összesen	100	2	7	6	2	2	18
Összesen	290	10	57	26	12	4	99

13.táblázat

Részesülnek-e speciális képzésben az egyes intézmények hallgatói?

intézménytipus	igen	nem	szükséges-e
ELTE	8	10	5
MKKE	6	6	2
Orvostudományi egy.			
SOTE	27	26	9
POTE	20	2	0
SZOTE	10	51	46
DOTE	11	24	17
összesen	68	103	72
Gyógyped. Főisk.	0	3	0
Testnevelési Főisk.	2	4	0
Agrártudományi egy.			
Agrártud. Egy.	7	14	10
Állatorvosi Egy.	10	11	10
Kertészeti Egy.	0	8	5
Erdész. és Faip. Egy.	3	7	4
összesen	20	40	29
Müszaki egy. és főisk.			
BME			
Építőm. K.	10	15	9
Építészm. K.	1	2	2
Gépészm. K.	8	20	11
Vegyészm. K.	1	7	2
Villamosm. K.	8	21	10
Közlekedésm. K.	1	1	0
összesen	29	66	34
Veszprémi Vegyip. Egy.	4	4	0
Kecskemét, Müszaki Főisk.	0	14	5
összesen	33	84	39
Összesen	137	250	147

A hallgatók társas kapcsolatai

18.tá

Állampolgárság	kikkel tart szorosabb kapcsolatot			magyarokkal való kapcsolat			
	honfitára	külföldiek	magyarok	baráti	kollegális	futólagos	nincs
Afrika							
Algéria	20	6	16	14	6	2	0
Etiopia	12	5	16	10	7	0	0
Ghana	4	3	2	1	2	1	0
Kenya	8	6	6	6	1	2	0
Marokkó	4	2	[illegible]	1	4	0	0
Nigéria	13	14	15	15	6	0	0
Szudán	45	27	38	34	17	0	0
Tanzánia	4	4	5	3	2	0	0
Uganda	3	3	5	2	4	0	0
Egyéb Afrika	9	14	23	19	5	1	0
összesen	122	84	129	[illegible]	54	6	0
Ázsia							
Ciprus	5	2	5	3	2	3	0
Dél-Jemen	3	3	3	4	0	0	0
Irak	4	0	5	4	2	0	0
Jemen	12	9	12	10	[illegible]	0	0
Jordánia	16	10	19	18	[illegible]	0	0
Libanon	16	11	18	14		0	0
Palesztina	6	4	7	6		0	0
Szíria	73	35	70	55	[illegible]	1	0
Egyéb Ázsia	14	11	21	19	[illegible]	1	0
összesen	149	85	160	133	45	5	0
Latin-Amerika							
Bolivia	12	12	18	13	[illegible]	1	1
Egyéb Latin-Amerika	6	13	15	12	[illegible]	0	0
összesen	18	25	33	25	[illegible]	1	1
Összesen	289	194	322	263	111	12	1

14. táblázat

A különféle állampolgárságú hallgatók elszállásolása

állampolgárság	volt-e nehézsége az elszállásoláskor		hol lakik			kielégítő-e lakása, ellátása		változtatott-e szállást		megfelelő-e az egészségügyi ellátás		megkérdezettek száma
	igen	nem	kollégium	albérlet	egyéb	igen	nem	igen	nem	igen	nem	
Afrika												
Algéria	8	14	17	4	1	13	9	4	18	17	5	22
Etiópia	6	11	17	0	0	13	4	2	15	17	0	17
Ghana	3	1	3	1	0	2	2	1	3	3	1	4
Kenya	2	7	9	0	0	7	2	0	9	8	1	9
Marokkó	3	2	5	0	0	2	3	1	4	5	0	5
Nigeria	4	17	21	0	0	12	9	0	21	21	0	21
Szudán	19	32	49	2	0	32	19	8	43	47	3	51
Tanzánia	3	2	5	0	0	2	3	0	5	4	1	5
Uganda	0	6	6	0	0	3	3	1	5	6	0	6
Egyéb Afrika	8	17	25	0	0	18	7	1	24	22	3	25
összesen	56	109	157	7	1	104	61	18	147	150	14	165
Ázsia												
Ciprus	7	1	7	1	0	4	3	3	5	6	2	8
Dél-Jemen	1	3	4	0	0	2	2	0	4	4	0	4
Irak	3	3	6	0	0	4	2	2	4	5	1	6
Jemen	6	7	12	0	1	6	7	3	10	11	2	13
Jordánia	4	18	22	0	0	16	6	0	22	21	1	22
Libanon	10	10	20	0	0	13	7	6	14	16	4	20
Palesztina	3	5	7	1	0	6	2	1	7	7	1	8
Szíria	41	40	70	10	1	32	49	25	56	72	9	81
Egyéb Ázsia	7	15	22	0	0	15	7	1	21	19	3	22
összesen	82	102	170	12	2	98	85	41	143	161	23	184
Latin-Amerika												
Bolívia	5	16	20	1	0	11	9	3	18	16	4	21
Egyéb Latin-Amerika	9	10	18	0	1	11	8	5	14	16	3	19
összesen	14	26	38	1	1	22	17	8	32	32	7	40
Összesen	152	237	365	20	4	224	163	67	322	343	44	389

Milyen további segitséget várnak az egyes felsőoktatási intézmények hallgatói a Nemzetközi Előkészitő Intézettől?

1. táblázat

intézménytipus	semmit	tájékoztatást		
		a magy. felsőokt. szervezetéről	a főiskolai követelményekről	egyéb témáról
ELTE	15	1	1	2
MKKE	2	6	9	2
Orvostudományi egyetemek	23	66	124	27
Gyógyped. Főisk.	1	2	2	0
Testnevelési Főisk.	0	2	3	2
Agrártudományi egyetemek	24	14	21	11
Müszaki egy. és főiskolák				
BME	27	36	49	23
Veszprémi Vegyipari Egy.	5	1	1	2
Kecskemét, Müszaki Főisk.	1	11	12	2
összesen	33	48	62	27
Összesen	98	139	222	71

15. táblázat

Hol étkeznek az egyes intézmények hallgatói és véleményük a menzai ellátásról?

Intézménytipus	hol étkezik?				megfelelő-e a menzai ellátás	
	menza	étterem	főz	egyéb	igen	nem
ELTE	18	0	0	0	7	11
MKKE	11	0	0	2	11	1
Orvostudományi egy.						
SOTE	50	2	1	0	17	36
POTE	22	0	0	0	21	1
SZOTE	60	0	1	0	29	32
DOTE	35	0	0	0	11	24
Összesen	167	2	2	0	78	93
Gyógyped. Főisk.	3	0	0	0	2	1
Testnevelési Főisk.	6	0	0	0	2	4
Agrártudományi egy.						
Agrártud. Egy.	20	0	1	0	12	9
Állatorvosi Egy.	21	0	0	0	10	11
Kertészeti Egy.	8	0	0	0	0	8
Erdész. és Faip. Egy.	10	0	0	0	10	0
Összesen	59	0	1	0	32	28
Műszaki egy. és főisk.						
BME						
Építőm. K.	25	0	0	0	4	21
Építészm. K.	3	0	0	0	0	3
Gépészm. K.	25	2	0	1	7	21
Vegyészm. K.	8	0	0	0	0	8
Villamosm. K.	30	0	0	0	14	16
Közlekedésm. K.	2	0	0	0	1	1
Összesen	93	2	0	1	26	70
Veszprémi Vegyip. Egy.	8	0	0	0	6	2
Kecskemét, Műszaki Főisk.	14	0	0	0	3	11
Összesen	115	2	0	1	35	83
Összesen	379	4	3	3	167	221

Milyen nehézségeik voltak tanulmányaik kezdetén az egyes intézmények hallgatóinak?

10. táblázat

intézménytípus	nem	igen									
		nyelvi	vizsgaköv.ről való tájékozatl.	tanszem. nem segítőkész	vizsgáztatási módszer	felkészülési idő rövid	könyvek, taneszk. elégt.	lakás probléma	pénzügyi ok	egyéb	összesen
ELTE	1	16	2	3	2	5	5	6	5	1	17
MKKE	0	11	1	1	2	3	0	1	0	2	13
Orvostudományi egy.											
SOTE	2	49	17	12	10	6	10	16	13	2	51
POTE	0	22	3	1	4	3	1	5	2	0	22
SZOTE	2	57	12	11	7	14	19	11	3	0	59
DOTE	2	32	8	0	5	11	8	4	9	2	33
összesen	6	160	40	24	26	34	38	36	27	4	165
Gyógyped. Főisk.	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Testnevelési Főisk.	0	6	0	0	0	2	1	0	1	0	6
Agrártudományi egy.											
Agrártud. Egy.	0	21	2	0	1	4	8	4	2	0	21
Állatorvosi Egy.	0	19	4	2	3	2	2	7	2	2	21
Kertészeti Egy.	0	8	2	0	0	2	2	5	0	0	8
Erdész. és Faip. Egy.	0	10	1	0	0	1	1	0	2	0	10
összesen	0	58	9	2	4	9	13	16	6	2	60
Müszaki egy. és főisk.											
BME											
Építőm. K.	1	23	6	3	4	5	1	9	3	1	24
Építészm. K.	0	3	0	0	0	0	0	1	0	0	3
Gépészm. K.	2	25	9	1	7	12	3	0	1	3	26
Vegyészm. K.	1	7	5	0	1	3	4	0	2	0	7
Villamosm. K.	3	24	7	2	5	5	2	13	5	2	27
Közlekedésm. K.	0		0	0	2	0	0	0	0	0	2
összesen	7		27	6	19	25	10	23	11	6	89
[illegible]uprémi Vegyip. Egy.	0		3	0	0	0	1	1	0	0	8
[illegible]skemét, Müszaki Főisk.	0		3	2	0	6	11	12	6	1	14
összesen	7		33	8	19	31	22	36	17	7	111
[illegible]en	14	359	85	38	53	84	79	95	56	16	375

16.táblázat

A hallgatók társas kapcsolatai

Állampolgárság	kikkel tart szorosabb kapcsolatot			magyarokkal való kapcsolat			
	honfitárs	külföldiek	magyarok	baráti	kollegális	futólagos	nincs
Afrika							
Algéria	20	6	16	14	6	2	0
Etiopia	12	5	16	10	7	0	0
Ghana	4	3	2	1	2	1	0
Kenya	8	6	6	6	1	2	0
Marokkó	4	2	3	1	4	0	0
Nigéria	13	14	15	15	6	0	0
Szudán	45	27	38	34	17	0	0
Tanzánia	4	4	5	3	2	0	0
Uganda	3	3	5	2	4	0	0
Egyéb Afrika	9	14	23	19	5	1	0
Összesen	122	84	129	105	54	6	0
Ázsia							
Ciprus	5	2	5	3	2	3	0
Dél-Jemen	3	3	3	4	0	0	0
Irak	4	0	5	4	2	0	0
Jemen	12	9	12	10	3	0	0
Jordánia	16	10	19	18	4	0	0
Libanon	16	11	18	14	5	0	0
Palesztina	6	4	7	6	2	0	0
Szíria	73	35	70	55	25	1	0
Egyéb Ázsia	14	11	21	19	2	1	0
Összesen	149	85	160	133	45	5	0
Latin-Amerika							
Bolívia	12	12	18	13	6	1	1
Egyéb Latin-Amerika	6	13	15	12	6	0	0
Összesen	18	25	33	25	12	1	1
Összesen	289	194	322	263	111	12	1

Részesülnek-e speciális képzésben az egyes intézmények hallgatói?

17.táblázat

intézménytipus	igen	nem	szükséges-e
ELTE	8	10	5
MKKE	6	6	2
Orvostudományi egy.			
SOTE	27	26	9
POTE	20	2	0
SZOTE	10	51	46
DOTE	11	24	17
összesen	68	103	72
Gyógyped. Főisk.	0	3	0
Testnevelési Főisk.	2	4	0
Agrártudományi egy.			
Agrártud. Egy.	7	14	10
Állatorvosi Egy.	10	11	10
Kertészeti Egy.	0	8	5
Erdész. és Faip. Egy.	3	7	4
összesen	20	40	29
Müszaki egy. és főisk.			
BME			
Építőm. K.	10	15	9
Építészm. K.	1	2	2
Gépészm. K.	8	20	11
Vegyészm. K.	1	7	2
Villamosm. K.	8	21	10
Közlekedésm. K.	1	1	0
összesen	29	6	34
Veszprémi Vegyip. Egy.	4	4	0
Kecskemét, Müszaki Főisk.	0	14	5
összesen	33	84	39
Összesen	137	250	147

17. táblázat

Tagja-e valamelyik diákszervezetnek?

állampolgáság	nem	igen: melyiknek			összesen
		magyar	saját hazájabeli	nemzetközi	
Afrika					
Algéria	6	0	12	4	16
Etiópia	6	0	8	3	11
Ghana	3	0	0	1	1
Kenya	3	0	4	2	6
Marokkó	3	0	1	1	2
Nigéria	6	0	14	1	15
Szudán	1	1	49	0	50
Tanzánia	2	0	1	2	3
Uganda	5	0	1	0	1
Egyéb Afrika	14	0	6	5	11
összesen	49	1	96	19	116
Ázsia					
Ciprus	3	0	5	0	5
Dél-Jemen	1	0	3	0	3
Irak	1	0	5	0	5
Jemen	2	0	8	3	11
Jordánia	0	0	17	4	21
Libanon	2	0	16	2	18
Palesztina	0	0	7	1	8
Sziria	9	0	67	5	72
Egyéb Ázsia	10	0	11	1	12
összesen	28	0	139	16	155
Latin-Amerika					
Bolivia	5	0	9	5	16
Egyéb Latin-Amerika	6	0	6	7	13
összesen	11	0	15	12	29
Összesen	88	1	250	47	300

A magyarok véleménye a külföldi hallgatók honfitársairól

20.táblázat

állampolgárság	nagyon kedvező	kedvező	nem kedvező	nem válaszolt
Afrika				
Algéria	2	15	4	1
Etiópia	5	11	0	1
Ghana	1	1	2	0
Kenya	4	5	0	0
Marokkó	2	2	1	0
Nigéria	4	15	1	1
Szudán	11	37	1	2
Tanzánia	1	4	0	0
Uganda	0	3	2	1
Egyéb Afrika	5	14	1	5
összesen	35	107	12	11
Ázsia				
Ciprus	0	6	1	1
Dél-Jemen	2	2	0	0
Irak	0	5	1	0
Jemen	1	12	0	0
Jordánia	5	17	0	0
Libanon	10	10	0	0
Palesztina	3	4	0	1
Sziria	11	69	1	0
Egyéb Ázsia	7	13	2	0
összesen	39	138	5	2
Latin-Amerika				
Bolivia	1	16	2	2
Egyéb Latin-Amerika	3	15	1	0
összesen	4	31	3	2
Összesen	78	276	20	15

Tagja-e valamelyik diákszervezetnek?

19.táblázat

állampolgárság	nem	igen: melyiknek			összesen
		magyar	saját hazájabeli	nemzetközi	
Afrika					
Algéria	6	0	12	4	16
Etiópia	6	0	8	3	11
Ghana	3	0	0	1	1
Kenya	3	0	4	2	6
Marokkó	3	0	1	1	2
Nigéria	6	0	14	1	15
Szudán	1	1	49	0	50
Tanzánia	2	0	1	2	3
Uganda	5	0	1	0	1
Egyéb Afrika	14	0	6	5	11
összesen	49	1	96	19	116
Ázsia					
Ciprus	3	0	5	0	5
Dél-Jemen	1	0	3	0	3
Irak	1	0	5	0	5
Jemen	2	0	8	3	11
Jordánia	0	0	17	4	21
Libanon	2	0	16	2	18
Palesztina	0	0	7	1	8
Sziria	9	0	67	5	72
Egyéb Ázsia	10	0	11	1	12
összesen	28	0	139	16	155
Latin-Amerika					
Bolivia	5	0	9	5	16
Egyéb Latin-Amerika	6	0	6	7	13
összesen	11	0	15	12	29
Összesen	8	1	250	47	300

18. táblázat

A magyarok véleménye a külföldi hallgatók honfitársairól

Állampolgárság	nagyon kedvező	kedvező	nem kedvező	nem válaszolt
Afrika				
Algéria	2	15	4	1
Etiópia	5	11	0	1
Ghana	1	1	2	0
Kenya	4	5	0	0
Marokkó	2	2	1	0
Nigéria	4	15	1	1
Szudán	11	37	1	2
Tanzánia	1	4	0	0
Uganda	0	3	2	1
Egyéb Afrika	5	14	1	5
Összesen	35	107	12	11
Ázsia				
Ciprus	0	6	1	1
Dél-Jemen	2	2	0	0
Irak	0	5	1	0
Jemen	1	12	0	0
Jordánia	5	17	0	0
Libanon	10	10	0	0
Palesztina	3	4	0	1
Sziria	11	69	1	0
Egyéb Ázsia	7	13	2	0
Összesen	39	138	5	2
Latin-Amerika				
Bolivia	1	16	2	2
Egyéb Latin-Amerika	3	15	1	0
Összesen	4	31	3	2
Összesen	78	276	20	15

A hallgatók olvasási szokásai

21.táblázat

állampolgárság	milyen magyar vonatkozású könyvet olvasott					olvas-e rendszeresen folyóiratot	
	irodalom	történelem	politika	egyéb	összesen	igen	nem
Afrika							
Algéria	15	10	8	5	22	12	10
Etiópia	9	3	8	3	17	14	3
Ghana	2	0	0	1	4	4	0
Kenya	4	2	1	3	9	9	0
Marokkó	3	0	1	2	5	5	0
Nigéria	12	7	2	3	21	15	6
Szudán	35	10	24	9	51	42	9
Tanzánia	0	2	2	2	5	2	3
Uganda	4	2	1	1	6	5	1
Egyéb Afrika	15	13	11	9	25	19	6
összesen	99	49	58	38	165	127	38
Ázsia							
Ciprus	6	2	2	2	8	6	2
Dél-Jemen	2	2	1	1	4	4	0
Irak	2	3	3	1	6	6	0
Jemen	8	5	5	1	13	12	1
Jordánia	12	5	13	1	22	21	1
Libanon	9	4	14	1	20	15	5
Palesztina	4	4	3	0	8	6	2
Sziria	58	27	36	9	81	69	12
Egyéb Ázsia	13	9	9	3	22	18	4
összesen	114	61	86	19	184	157	27
Latin-Amerika							
Bolívia	11	8	16	4	21	19	2
Egyéb Latin-Amerika	14	9	12	4	19	15	4
összesen	25	17	28	8	40	34	6
Összesen	238	127	172	65	3[illegible]	318	71

19.táblázat

Megváltozott-e magyarországi tartózkodása során?

állampolgárság	intellektuális érdeklődése	politikai véleménye	vallási meggyőződése	egyéb	előzetes elképzelése Magyarországról	
					kedvezőbb lett	kedvezőtlenebb lett
Afrika						
Algéria	16	10	4	0	18	0
Etiópia	11	13	4	0	13	3
Ghana	1	2	1	0	4	0
Kenya	7	2	2	1	7	2
Marokkó	2	3	2	0	4	1
Nigéria	6	8	2	0	13	2
Szudán	17	16	9	5	46	3
Tanzánia	3	1	0	0	3	1
Uganda	3	2	0	0	6	0
Egyéb Afrika	16	13	5	1	23	2
összesen	82	70	29	7	137	14
Ázsia						
Ciprus	5	2	0	0	6	1
Dél-Jemen	2	2	1	0	4	0
Irak	4	2	0	0	5	1
Jemen	4	7	3	0	12	0
Jordánia	5	10	2	0	22	0
Libanon	12	6	2	0	19	1
Palesztina	1	2	2	1	8	0
Szíria	42	44	20	6	69	7
Egyéb Ázsia	9	11	4	1	20	2
összesen	84	86	34	8	165	12
Latin-Amerika						
Bolívia	12	10	4	3	20	0
Egyéb Latin-Amerika	9	4	2	2	15	2
összesen	21	14	6	5	35	2
Összesen	187	170	69	20	337	28

20.táblázat

A hallgatók olvasási szokásai

állampolgárság	milyen magyar vonatkozású könyvet olvasott					olvas-e rendszeresen folyóiratot	
	irodalom	történelem	politika	egyéb	összesen	igen	nem
Afrika							
Algéria	15	10	8	5	22	12	10
Etiópia	9	3	8	3	17	14	3
Ghana	2	0	0	1	4	4	0
Kenya	4	2	1	3	9	9	0
Marokkó	3	0	1	2	5	5	0
Nigéria	12	7	2	3	21	15	6
Szudán	35	10	24	9	51	42	9
Tanzánia	0	2	2	2	5	2	3
Uganda	4	2	1	1	6	5	1
Egyéb Afrika	15	13	11	9	25	19	6
összesen	99	49	58	38	165	127	38
Ázsia							
Ciprus	6	2	2	2	8	6	2
Dél-Jemen	2	2	1	1	4	4	0
Irak	2	3	3	1	6	6	0
Jemen	8	5	5	1	13	12	1
Jordánia	12	5	13	1	22	21	1
Libanon	9	4	14	1	20	15	5
Palesztina	4	4	3	0	8	6	2
Sziria	58	27	36	9	81	69	12
Egyéb Ázsia	13	9	9	3	22	18	4
összesen	114	61	86	19	184	157	27
Latin-Amerika							
Bolívia	11	8	16	4	21	19	2
Egyéb Latin-Amerika	14	9	12	4	19	15	4
összesen	25	17	28	8	40	34	6
Összesen	238	127	172	65	389	318	71

Megváltozott-e magyarországi tartózkodása során?

[illegible] táblázat

[illegible]mpolgárság	intellektuális érdeklődése	politikai véleménye	vallási meggyőződése	egyéb	előzetes elképzelése Magyarországról	
					kedvezőbb lett	kedvezőtlenebb lett
[illegible]frika						
[illegible]lgéria	16	10	4	0	18	0
[illegible]lópia	11	13	4	0	13	3
[illegible]na	1	2	1	0	4	0
[illegible]ya	7	2	2	1	7	2
[illegible]rokkó	2	3	2	0	4	1
Nigéria	6	8	2	0	13	2
Szudán	17	16	9	5	46	3
Tanzánia	3	1	0	0	3	1
Uganda	3	2	0	0	6	0
Egyéb Afrika	16	13	5	1	23	2
Összesen	82	70	29	7	137	14
Ázsia						
Ciprus	5	2	0	0	6	1
Dél-Jemen	2	2	1	0	4	0
Irak	4	2	0	0	5	1
Jemen	4	7	3	0	12	0
Jordánia	5	10	2	0	22	0
Libanon	12	6	2	0	19	1
Palesztina	1	2	2	1	8	0
Szíria	42	44	20	6	69	7
Egyéb Ázsia	9	11	4	1	20	2
Összesen	84	86	34	8	165	12
Latin-Amerika						
Bolívia	12	10	4	3	20	0
Egyéb Latin-Amerika	9	4	2	2	15	2
Összesen	21	14	6	5	35	2
[illegible]sszesen	187	170	69	20	337	28

21.táblázat

A végzett hallgatók elhelyezkedése

intézménytipus	végzettség után milyen munkára számit														
	közigazg.	politika	ped.	mérnök	kutató	köz. gazd.	orvos	keresk.	régész	pszich.	ujságiró	sport	munkás	állatorvos	egyéb
ELTE	0	7	0	1	1	0	0	0	1	6	1	0	0	0	1
MKKE	2	1	0	0	0	7	0	3	0	0	0	0	0	0	0
Orvostudományi egy.															
SOTE	0	0	0	0	0	0	48	0	0	0	0	0	0	0	4
POTE	0	0	0	0	0	0	22	0	0	0	0	0	0	0	0
SZOTE	0	0	0	0	2	0	58	0	0	0	0	0	0	0	1
DOTE	0	0	0	1	0	0	34	0	0	0	0	0	0	0	0
összesen	0	0	0	1	2	0	162	0	0	0	0	0	0	0	5
Gyógyped. Főisk.	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Testnevelési Főisk.	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Agrártudományi egy.															
Agrártud. Egy.	0	0	0	16	1	3	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Állatorvosi Egy.	0	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	18	0
Kertészeti Egy.	0	1	0	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Erdész. és Faip. Egy.	0	0	0	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
összesen	0	1	0	33	1	4	2	0	0	0	0	0	0	18	1
Müszaki egy. és főisk.															
BME															
Építőm. K.	0	0	0	25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Építészm. K.	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gépészm. K.	0	0	0	27	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vegyészm. K.	0	0	0	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Villamosm. K.	0	0	0	29	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Közlekedésm. K.	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
összesen	0	0	0	94	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Veszprémi Vegyip. Egy.	0	0	0	7	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kecskemét, Müszaki Főisk.	0	0	0	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
összesen	0	0	0	115	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Összesen	2	17	0	150	6	11	164	3	1	6	1	1	1	18	7

K É R D Ő I V

I. Személyi adatok:

1. Állampolgársága .....

2. Születési éve 19.....

3. Neme .....

4. Születési helye /ország/ .....

5.[x] Családi állapota: házas - nem házas

6. Mikor kötött házasságot? 19.....

7. Házastársának állampolgársága .....
   7.1. Házastársának esetleges előző állampolgársága .....

8. Házastársának tartózkodási helye /ország/ .....

9. Gyermekeinek száma .....

10. Szülei melyik országban élnek? .....

11. Testvéreinek száma .....

12. Melyik egyetemre ill. főiskolára jár? .....
    12.1. Milyen karra? .....

13. Hányadik félévre? .....

14. Magyarországra kerülése előtt hol és milyen iskolát végzett?
    14.1. Alsófoku oktatás:
    14.1.1. melyik országban? .....
    14.1.2. tanulm.idő: 19.....évtől 19.....évig

14.2. Középfoku oktatás:
14.2.1. melyik országban? .....
14.2.2. tanulm.idő: 19.....évtől 19.....évig
14.2.3. esetleges oklevél .....
14.2.4. milyen képesitést szerzett? .....

14.3. Felsőfoku oktatás:
14.3.1. melyik országban? .....
14.3.2. tanulm.idő: 19.....évtől 19.....évig
14.3.3. esetleges oklevél .....
14.3.4. milyen képesitést szerzett? .....

14.4. Egyéb tanfolyam vagy továbbképzés:
14.4.1. melyik országban? .....
14.4.2. tanulm.idő: 19.....évtől 19.....évig
14.4.3. esetleges oklevél .....
14.4.4. milyen képesitést szerzett? .....

15. Állandó lakhelye /ország/ .....

16. Melyik országból /városból/ érkezett Magyarországra? .....
.....

17. Mikor érkezett Magyarországra? 19.....

18. Mikor iratkozott be a Nemzetközi Előkészitő Intézetbe? 19.....

19. Mikor iratkozott be a felsőoktatási intézménybe? 19.....

20. Melyik egyetemre, ill. főiskolára? .....
20.1. milyen karra? .....

21. Eddig hány félévet végzett? .....

22. Tanulmányi átlaga az elmult félévben? .....

23. Nyelvismerete: /a megfelelő helyre tegyen x-jelet/

	beszél	ir	olvas
angol	.....	.....	.....
francia	.....	.....	.....
német	.....	.....	.....
orosz	.....	.....	.....
spanyol	.....	.....	.....
egyéb	.....	.....	.....
	.....	.....	.....

II. Magyarországra való érkezése előtt:

24. [x]Tudott-e magyarul ideérkezése előtt?
igen - nem

25. [xx]Miért határozott ugy, hogy Magyarországon fog tanulni?
mert az otthoni felsőoktatási intézménybe nem vettek fel
a választott egyetem, főiskola jobb képzést nyujt, mint az otthoni, különösen az Ön szakterületén
nagyobb élettapasztalatra kiván szert tenni
könnyebb otthon elhelyezkedni, ha külföldön végzett
hazájában nincs ilyen jellegü képzés
ajánlották: szülei
barátai
hivatalos szerv
egyéb: .....
ösztöndijat kapott
politikai okokból
barátai, rokonai élnek az országban
egyéb okokból: .....

26. [x]Milyennek minősitené országunkkal kapcsolatos ismereteit ideérkezése előtt?
alaposak
hiányosak
semmi

27. Mit tudott a magyarországi tanulmányi lehetőségekről /részletes közlés/? .....
.....
.....

28. xHonnan szerezte be információit?
ismerősök: honfitárs - magyar
hatóságok: hazájában - magyar
magyar felsőoktatási intézmények
egyéb: .....

29. xxMilyen előzetes információkat tartana szükségesnek a jövőben a Magyarországon tanulni szándékozó fiatalok számára?
tanulmányi körülmények
ösztöndij nagysága
megélhetési költségek
lakáskörülmények
magyarországi szokások általában
klima
egyéb: .....

30. Hogyan lehetne ezeket közvetiteni? .....
.....

31. xMagyarországra érkezése előtt volt-e már tartósabban külföldön?
igen - nem
31.1. ha igen, melyik országban? .....
31.2. hány évig? .....
31.3. miért? .....

III. Megérkezésekor:

32. -xxMegérkezésekor kik voltak segitségére?
hivatalos szervek: magyar - külföldi
honfitársai: diákok - egyéb
magyar diákok
mások: .....

33. xMilyennek minősitené a magyar hivatalos szervekkel kapcsolatban szerzett tapasztalatait?

kitünő
kielégitő
kellemetlen

34. xxMilyen nehézségei voltak az országba érkezésekor?

nyelvi
elhelyezkedési /lakás/
étkezési
klima
egyedüllét
magyar életforma sajátosságai
honvágy
a másik nemhez való kapcsolat
egyéb: .....

35. xxA fenti nehézségek közül melyek állnak még ma is fenn?

nyelvi
elhelyezkedési /lakás/
étkezési
klima
egyedüllét
magyar életforma sajátosságai
honvágy
a másik nemhez való kapcsolat
egyéb: .....

36. xHány évig volt a Nemzetközi Előkészitő Intézet hallgatója?

1 év - 2 év

36.1. ha 2 évig, miért? .....

37. Véleménye szerint megfelelő-e az Intézetben a:

x37.1. nyelvi képzés igen - nem
x37.2. szakmai előképzés igen - nem
x37.3. magyarországi viszonyokra vonatkozó tájékoztatás igen - nem

37.4. ha nem, miért nem? .....
.....

38. xxMilyen további segitséget várna az Előkészitőtől?
tájékoztatás a magyar felsőoktatás szervezetéről
tájékoztatás az egyetemi /főiskolai/ követelményekről
egyéb: .....

39. Javaslata a külföldi hallgatók nyelvoktatásának javitására:
.....

IV. Az egyetemre, főiskolára lépésekor:

40. xMielőtt idejött, eldöntötte-e már, hogy milyen szakon akarja képezni magát?
igen - nem

41. xEredeti szándékának megfelelő intézménybe került-e?
igen - nem

42. xEredeti szándékának megfelelő szakra került-e?
igen - nem
42.1. ha nem, milyen szakon szeretett volna tanulni? .....
42.2. min hiusult meg az elképzelése? .....

43. xTapasztalt-e nehézségeket a magyar felsőoktatási rendszer strukturájának megértésében?
igen - nem
43.1. ha igen, határozza meg közelebbről .....
.....

44. xTudja-e mi a különbség a müszaki egyetemek és a müszaki főiskolák között?
igen - nem
44.1. ha igen, határozza meg .....
.....
/Csak müszaki hallgatóknak az alábbi 44.2 és 44.3 sz. kérdések!/
44.2. Miért választotta szivesebben az egyetemet? .....
.....
44.3. Miért választotta szivesebben a főiskolát? .....
.....

45. xKönnyen szerzett felvilágositásokat a felsőoktatási intézménybe való felvétellel kapcsolatban?
igen - nem

46. xxKiktől szerezte be ezeket?
hivatalos szervek
honfitársai
magyar egyetemi hallgatók
mások: .....

47. xMilyennek minősitené előzetes /otthoni/ felkészülését a külföldi tanulmányokra az egyetemi tananyag középiskolai előzményei tekintetében?
alapos
közepes
gyenge
elégtelen

V. Az egyetemen, főiskolán:

48. xVáltoztatott-e tanulmányi területet, felsőoktatási intézményt Magyarországra kerülése óta?
igen - nem
48.1. ha igen, határozza meg közelebbről és indokolja meg:
.....

49. xIsmételt-e félévet?
igen - nem
49.1. ha igen, hányat? .....
49.2. xmiért?
másik intézménybe, karra iratkozott át
elbukott
egészségügyi okok
egyéb: .....

50. xKapott-e évhalasztást?
igen - nem

51. xTapasztalt-e nehézséget az előadások megértésében?
igen - nem
51.1. ha igen, miben állt ez? .....
.....

52. xMennyire érti a magyar nyelvü szakmai szöveget?
kitünően
jól
közepesen
kevéssé
elégtelenül

53. xMennyire érti meg a magyar nyelvü előadásokat?
kitünően
jól
közepesen
kevéssé
elégtelenül

54. xMilyen jól beszél magyarul?
kitünően
jól
közepesen
kevéssé
elégtelenül

55. xMennyire tudja a magyar helyesirást?
kitünően
jól
közepesen
kevéssé
elégtelenül

56. xVéleménye szerint kell-e oktatni a magyar nyelvet az egyetemen?
igen - nem
56.1. ha igen, mennyi ideig? .....

57. xTanulmányi munkáját elősegiti-e tanulóköre?
igen - nem

58. Hány tagból áll a tanulóköre? .....
58.1. ebből magyar anyanyelvü? .....
58.2. honfitárs? .....
58.3. egyéb: .....

59. xHelyesli-e tanulókörének nemzetiség szerinti megoszlását?
igen - nem
59.1. ha nem, miért nem? .....

60. Véleménye szerint, hogyan kellene a tanulókört ebből a szempontból összeállitani? .....
.....

61. xMeghatározott tanulmányi terv szerint dolgozik-e?
igen - nem
61.1. ha igen, részletezze: .....
.....

62. Heti hány órás kötelező elfoglaltságon vesz részt az egyetemen /előadás, szeminárium, gyakorlat/? .....

63. Hány órát készül hetente? .....

64. xMegelégedett tanulmányi munkájával?
mindig
gyakran
néha
ritkán
soha

65. xEgyedül vagy kollégiával szeret-e tanulni?
egyedül
honfitársaival
magyarokkal
egyéb: .....

66. xxMi van leginkább segitségére a vizsgákra való felkészülésben?
előadás
tankönyv: magyar nyelvü - idegen nyelvü
szemináriumi munka
konzultáció
diáktársak: magyar - külföldi
egyéb: .....

67. xVoltak-e nehézségei tanulmányai kezdetén?
igen - nem

67.1. xxha igen, milyen természetüek voltak ezek?
nyelvi nehézség
a vizsgakövetelményekről való tájékozatlanság
elégtelen segitségnyujtás a tanszemélyzet részéről
nem megfelelő vizsgáztatási módszer
a felkészülési idő rövidsége
könyvek, tanulási eszközök elégtelensége
lakás problémák
pénzügyi zavarok
egyéb okok: .....

68. xFennállnak-e ma is ezek a nehézségek?
igen - nem

68.1. xxha igen, melyek?
nyelvi nehézség
a vizsgakövetelményekről való tájékozatlanság
elégtelen segitségnyujtás a tanszemélyzet részéről
nem megfelelő vizsgáztatási módszer
a felkészülési idő rövidsége

könyvek, tanulási eszközök elégtelensége
lakás problémák
pénzügyi zavarok
egyéb okok: .....

69. xMilyen kapcsolata van az oktatókkal?
tanár - diák
irányitó
baráti
személyes
egyéb: .....
semmi

70. xVan-e kapcsolata oktatási intézményének, kollégiumának magyar diákszervezetével?
igen - nem

71. xKapott-e segitséget ettől a szervezettől?
igen - nem

71.1. xxha igen, milyen segitséget?
személyes problémák megoldása
szabadidő eltöltése
tanulmányi segitség
egyéb: .....

72. xxHallgató társai közül kikkel tart szorosabb kapcsolatot?
honfitársaival
külföldi hallgatókkal
magyar hallgatókkal

73. xMilyennek minősitené a magyar hallgatókkal való társas kapcsolatait?
baráti
kollegális
futólagos
nem volt

74. Jelölje meg az egyetemen /főiskolán/ Önhöz legközelebb álló három barátjának állampolgárságát! .....
.....

75. xTagja-e valamelyik diákszervezetnek?
igen - nem
75.1. ha igen, melyiknek? .....

76. xMi a véleménye a külföldi diákokból álló nemzeti szervezetekről?
hasznosak
szükségtelenek
károsak

77. xMi a véleménye a kontinentális tömörülésekről?
hasznosak
szükségtelenek
károsak

78. xxMilyen segitséget vár ezektől a diákszervezetektől?
érdekeinek képviselete a magyar hivatalos szervek előtt
tanulmányi munkájának elősegitése
baráti kapcsolatok kialakitása
szabadidő eltöltésének megszervezése
egyéb: .....

79. xxMilyen segitséget kap tőlük?
érdekképviselet
tanulmányi munkájának elősegitése
baráti kapcsolatok kialakitása
szabadidő eltöltésének megszervezése
egyéb: .....

80. xAz egyetemen, főiskolán szerzett ismeretei véleménye szerint hozzájárulnak-e hazája fejlődéséhez?

igen - részben - nem

80.1. xha részben, vagy nem, miért?

azért, mert az ismeretek, amelyeket szerzett hazájában nem hasznosithatók

egyéb: .....

81. xRészesül-e az otthoni sajátos körülményekhez alkalmazkodó valamilyen speciális képzésben?

igen - nem

81.1. ha nem, szükségesnek tartaná-e és milyen formában? ...
.....

82. Melyek azok a témák és problémák, amelyek nem szerepelnek, de véleménye szerint kellene, hogy szerepeljenek az egyetemi, főiskolai előadások programjában? .....
.....

VI. Magyarországon:

83. xTapasztalt-e valami nehézséget az elszállásolás terén /lakás, ellátás/?

igen - nem

83.1. ha igen, részletezze: .....
.....

84. xJelenleg hol lakik?

kollégium

albérlet

egyéb: .....

85. xKielégitőnek tartja-e lakását és ellátását?

igen - nem

85.1. ha nem, milyen hiányosságokat tapasztal? .....
.....

86. xVáltoztatott-e szállást amióta egyetemi, főiskolai hallgató?
igen - nem
86.1. ha igen, milyen gyakran? .....
86.2. miért? .....

87. xMegfelelőnek tartja-e az egészségügyi ellátást?
igen - nem
87.1. ha nem, milyen hiányosságokat tapasztal? .....
.....

88. Hol étkezik? .....

89. xMegfelelőnek tartja-e a menzai ellátást?
igen - nem

90. xAz eltérő magyar időjárási sajátosságok okoztak-e nehézségeket tanulmányi munkájában?
igen - nem
90.1. egyéb téren? .....

91. Mennyi ideig tartott amig hozzászokott a magyar klimához? .....

92. xxA tanulmányai folytatásához szükséges anyagi eszközöket honnan nyeri?
ösztöndijjal a magyar államtól
kormányától kap támogatást
az Önt Magyarországra küldő egyéb szervtől kap támogatást
családja támogatja
dolgozik: rendszeresen - időszakosan
egyéb jövedelem: .....

93. xElegendőnek tartja-e a magyar államtól kapott ösztöndijat?
igen - nem
93.1. ha nem, miért nem? .....

94. xxSzabadidejét mivel tölti? /Kérem rangsorolja a felsoroltakat!/

olvasás
szinház
mozi
sport
muzeum, képtár látogatás
baráti társaság
vendéglő, bár, tánc
egyéb: .....

95. xxSzabadidejét kivel tölti? /Kérem, rangsorolja a felsoroltakat!/

honfitársak
magyar diákok
magyar diáklányok
egyéb magyarok
legtöbbször egyedül

96. Nyári szünidejét hogyan tölti el? .....
.....

97. xAz egyetemi hallgatókon kivül van-e személyes kapcsolata az ország lakóival?

igen - nem

97.1. xha nem, miért nem?

nem kiván kapcsolatot létesiteni
nem szivesen létesitenek kapcsolatot Önnel
egyéb: .....

98. xxAmennyiben ugy érzi, hogy nem szivesen létesitenek kapcsolatot Önnel, kiknek a részéről tapasztalja ezt?

hallgatók /férfi - nő/
tanárok
egyetemen kivüliek
mások

99. xxHa van kapcsolata, miben áll ez?
együtt szórakoznak
együtt tanulnak
közösen végeznek társadalmi munkát
egyéb: .....

100. xMagányosnak érzi magát?
mindig
gyakran
néha
ritkán
soha

101. xTalált-e személyes barátokat hazánkban?
igen - nem
101.1. xha igen, mennyit? 1
2
3
4
5 vagy több

102. xMilyen gyakran találkoznak?
hetente egyszer
hetente kétszer
hetente 3-szor vagy többször
ritkábban mint hetente

103. xKikkel könnyebb kapcsolatot találni?
azonos nemüekkel
más nemüekkel

104. Véleménye szerint hogyan lehetne kapcsolatait a magyarokkal elmélyiteni? .....
.....

105. xVéleménye szerint hogyan itélik meg a magyarok honfitársait?
nagyon kedvezően
kedvezően
nem kedvezően
105.1. miért? .....
.....

106. xTapasztalt-e a magyar gazdasági-társadalmi életben olyan jelenségeket, amelyeket hasznosnak tartana, ha hazája is megvalósitaná?
igen - nem
106.1. ha igen, melyek ezek? .....
.....

107. xxMilyen magyar vonatkozásu könyvet olvasott?
irodalom
történelem
politika
egyéb: .....

108. xOlvas-e rendszeresen magyar ujságot, folyóiratot?
igen - nem

VII. Az egyetemi, főiskolai tanulmányok befejezése után:

109. xTanulmányainak befejezése után milyen tervei vannak?
visszatér saját hazájába
egyéb: .....

110. xHazatérése után milyen munkára számit?

közigazgatási	gazdasági
politikai	orvosi
pedagógiai	jogi
mérnöki	kereskedelmi
tudományos kutatói	egyéb: .....
müvészeti	

111. [x]Óhajt-e továbbtanulni?
igen - nem

111.1. [x]ha igen, hol akarja folytatni tanulmányait?
Magyarországon
hazájában
egyéb: .....

112. [xx]Milyen formában akarja továbbképezni magát?
aspiránsképzés
kandidátusi fokozat megszerzése
tud.doktori képesités
egyéb: .....

113. [xx]Szeretne-e továbbra is kapcsolatot tartani?
Magyarországgal általában
a felsőoktatási intézménnyel, ahol tanulmányait folytatta
az oktatókkal
a hallgatókkal
egyéb: .....

114. Hogyan képzeli el a kapcsolat fenntartását? .....
.....

VIII. Általános:

115. [xx]Miben látja hasznát annak, hogy Magyarországon tanul?
/Rangsorolja az alábbi változatokat!/
értékes szaktudásra tesz szert
szélesedik társadalmi-politikai látóköre
növekszik önállósága
fejlődik nyelvtudása
megismerkedik egy másik nép életével, szokásaival

116. xxOsztályozza nehézségeit, melyek abból adódnak, hogy külföldön tanul!

hazájától, családjától való távollét
az itteni lakossággal való személyes kapcsolat kialakitásának nehézsége
megfelelő életfeltételek megteremtésének nehézsége
kevés alkalom szakmája hazai állapotának figyelemmel kisérésére
az otthoni környezetbe való visszailleszkedés nehézsége
tanulmányok nehézsége
a tanszemélyzettel való kapcsolat kialakitásának nehézsége
anyagi problémák
tanulmányok alkalmazhatósága hazája sajátos viszonyaira
faji előitéletek
egyéb okok: .....

117. Milyen javaslata van a külföldi hallgatók beilleszkedési folyamatának megkönnyitésére?

117.1. az egyetemi hatóságok részéről .....
.....

117.2. külföldi hatóságok részéről .....
.....

117.3. egyéb: .....
.....

118. xxMagyarországi tartózkodása óta megváltozott-e?

intellektuális érdeklődése
politikai véleménye
vallási meggyőződése
egyéb téren: .....

119. xMennyire tájékozott hazája eseményeiről, mióta itt van?

alaposan
felületesen
egyáltalán nem

120. xTalálkozik-e hazájának diplomáciai képviselőjével?
rendszeresen
gyakran
ritkán
egyáltalán nem

121. Hányszor járt otthon magyarországi tartózkodása óta? .....

122. xHogyan befolyásolta itt-tartózkodása Magyarországról alkotott előzetes elképzeléseit?
kedvezőbbek lettek
kedvezőtlenebbek lettek
122.1. miért? .....

123. xHogyan jellemezné eddigi magyarországi tapasztalatait tanulmányi szempontból?
nagyon jó
kielégitő
nem kielégitő
elégtelen

124. xTársas kapcsolatok szempontjából?
nagyon jó
kielégitő
nem kielégitő
elégtelen

125. xAnyagi helyzet szempontjából?
nagyon jó
kielégitő
nem kielégitő
elégtelen

126. Van-e még valami hozzátennivalója, az Önhöz intézett kérdésekhez? .....
.....
.....

IRODALOM

ENQUÊTE sur les étudiants étrangers. (A külföldi diákok problémájának vizsgálata.) = Bulletin. Association Internationale des Universités. 1963. No.2. 153-154.p.

COKOVA, C.: Evropejszka konferencija na ekszpertite po vöproszite na csuzsdesztrannite sztudenti. (Európai tanácskozás a külföldi diákok oktatásának kérdéseiről.) = Problemi na Viszseto Obrazovanie. 1966. No.4. 62-64.p.

SPEAKMAN, C.E.: International exchange in education. (Nemzetközi kapcsolatok az oktatásügy területén.) New York, 1966. The Library of Education. X, 115 p.

A SURVEY on eastern students in western universities. (Tájékoztató kiadvány a nyugati egyetemeken tanuló keleti hallgatókról.) = Bulletin. Association Internationale des Universités. 1966. No.4. 287-288.p.

BISANG, H.: Studentaustausch Schweiz.- USA. (A diákcsere alakulása Svájc és az Egyesült Államok között.) =Schweizerische Hochschulzeitung. 1967. No.5-6. 315-321.p.

The TRAINING of students from developing countries. Report of the Meeting held in Vienna on October 10-12, 1967. (A fejlődő országok diákjainak képzése. Beszámoló az 1967 október 10-12 között Bécsben tartott találkozóról.) (Kézirat.)

Ausztria

PITTIONI, R.: Vorstudienlehrgänge des österreichischen Auslandsstudenten-Dienstes. (A külföldi diákok előkészitő tanfolyamai Ausztriában.) = Österreichische Hochschulzeitung. 1965. No.9. 39-46.p.

REITZ, A.W.: Vorstudienlehrgänge an der Montanistischen Hochschule Leoben. (Külföldiek előkészitő tanfolyamai a loebeni Bányászati Főiskolán.) = Österreichische Hochschulzeitung. 1965. No.12. 8-9.p.

BERGER, W.: Vorschulung ausländischer Studenten. (A külföldi hallgatók előkészitő tanfolyamai.) = Österreichische Hochschulzeitung. 1966. No.8. 1-2.p.

Bulgária

JANKOV, A.: Obucsenieto na csuzsdesztrannite sztudenti-pörvosztepenen internacionalen dölg. (A külföldi főiskolai hallgatók oktatása fontos nemzetközi feladat.) = Problemi na Viszseto Obrazovanie. 1963. No.1. 38-44.p.

NIKOLOV, B.: Za rabotata ni sz csuszdesztrannite sztudenti. (A külföldi hallgatókkal folytatott munkánkról.) = Problemi na Viszseto Obrazovanie. 1964. No.4. 25-28.p.

COKOVA, C.: Ucsebno-vözpitatelnata rabota na viszsite ucsebni zavedenija sz csuzsdesztrannite sztudenti. (A külföldi hallgatók oktatása és nevelése a bolgár felsőoktatási intézményekben.) = Problemi na Viszseto Obrazovanie. 1965. No.5. 13-17.p.

SZTEFKINA, E.: Metodicseszki vöproszi na ucsebnata rabota sz csuzsdesztrannite sztudenti. (A külföldi diákok oktatásával kapcsolatos módszertani kérdések.) = Problemi na Viszseto Obrazovanie. 1967. No.6. 22-24.p.

KARDASEV, G.: Njakoi problemi na zdravnata i mediko-psziholoqicsnata adaptacija na csuzsdesztrannite sztudenti v sztolicata. (A fővárosban tanuló külföldi diákok egészségügyi és orvospszichológiai adaptációjának néhány problémája.) = Problemi na Viszseto Obrazovanie. 1968. No.4. 32-35.p.

SZTEFKINA, E.: Obogatjavane ezikovite znanija na csuzsdesztrannite sztudenti csrez obucsenieto po fizika. (A külföldi diákok nyelvismereteinek bővitése a fizikatanitás utján.) = Problemi na Viszseto Obrazovanie. 1969. No.1. 48-50.p.

Csehszlovákia

STUDIUM lékarství přislušniku rozvojových zemi v CSSR a otázky zdravotnické spolupráce s temito zeměmi. (A fejlődő országokból származó hallgatók orvosi tanulmányai Csehszlovákiában, s egészségügyi együttmüködés ezekkel az országokkal.) = Vysoká Škola. 1963-64. No.10. 319-323.p.

HÁJEK, F.: Žáci ze světa v našich školních lavicích-Universita 17. Listopadu. Rozhovor. (Külföldi diákok iskoláinkban - November 17. Egyetem. Beszélgetés.) = Učitelské Noviny. 1966. No.1. 6.p.

ZRIADENIE Ustávu pre orgánizáciu a metodiku studia zahraničnych studentov z rozvojovych krajin na československych vysokych školách na Univerzite 17.Novembra v Prahe. (A fejlődő országokból érkezett hallgatók tanulmányainak szervezésével és metodikájával foglalkozó intézet létesitése a prágai November 17.Egyetemen.) = Vestnik MSK. 1966. No.24. 193.p.

KOTIKOVÁ, M.: K problematice výchovy studentu z rozvojových zemí na československých vysokých školách. (A fejlődő országokból érkezett hallgatók nevelésének problematikája a csehszlovákiai főiskolákon.) = Paedogogica, mimoriadny zbornik Filozofickej Fakulty Univerzity Komenského. Bratislava. 1968. SPN. 365-368.p.

STEPÁNEK, V.: Nad výsledky studia zahraničnich studentu na Universitě 17. Listopadu, Praha. (A külföldi hallgatók tanulmányaival kapcsolatban végzett kutatások a prágai November 17. Egyetemen.) = Fórum. 1968. 7.sz. 1-2.p.

ŠPUNDOVÁ, S.: Problemü voszpitanyija v szvjazi sz prisz poszablivaemosztyu inosztrannüh sztudentov iz razvijajuscsehszja sztran k uszlovijan ucsebii v goszudarsztvahcslenah SZEV. (Oktatási problémák a fejlődő országokból érkező tanulóknak a KGST országok képzési feltételeihez történő alkalmazkodásával kapcsolatban.) (Kézirat.)

Egyesült Államok

DU BOIS, C.: Foreign students and higher education in the United States. (Küldöldi hallgatók az Egyesült Államokban.) Washington, (1956), Amer. Council. Education. XVIII,221 p.

LAMBERT, R.D. - BRESSLER, M.: Indian students on an American campus. (Indiai hallgatók egy amerikai egyetemen.) Minneapolis, 1956, Univ. of Minnesota Press. 122 p.

SEWELL, W.H. - DAVIDSON, O.M.: Scandinavian students in an American campus. (Skandináv hallgatók egy amerikai egyetemen.) Minneapolis, 1961, Univ. of Minnesota Press. 134 p.

LIVINGSTONE, A.S.: The international student. (Külföldi hallgatók az Amerikai Egyesült Államokban.) Manchester, 1964, Univ. of Manchester. 56 p.

FOREIGN students in the USA. (Külföldi hallgatók az USA-ban.) = Bulletin. Association Internationale des Universités. 1965. No.4. 296-297.p.

BHATNAGAR, J.K.: Attitudinal change among foreign students in the West: a survey of research literature. (Külföldi egyetemi hallgatók magatartásbeli változása az Egyesült Államokban és Nagy-Britanniában folytatott tanulmányaik következtében: a kutatás irodalmának áttekintése.) = The Vocational Aspect of Secondary and Further Education. 1966. No.40. 83-94.p.

AFRICAN students at USA universities. (Afrikai hallgatók az Egyesült Államok egyetemein.) = Bulletin. Association Internationale des Universités. 1968. No.3. 203-204.p.

GASTSTUDENTEN in den USA. (Külföldi vendéghallgatók az Egyesült Államokban.) = Schweizerische Hochschulzeitung. 1968. No.5-6. 292-293.p.

GORNEY, S.K.: Educational exchange statistics 1966-67. (Statisztikai adatok az amerikai felsőoktatási intézmények 1966-67. évi nemzetközi kapcsolatairól.) = School and Society. 1968. No.2301. 45-48.p.

MIROSIN, V.T.: Csto szkrüvaetszja za "pomoscsju" imperialisztov v podgotovke nacionalnüh kadrov dlja razvivajuscsihszja sztran? (Miért segitik az imperialisták a fejlődő országok nemzeti káderképzését?) = Vesztnik Vüszszej Skolü. 1968. No.11. 90-94.p.

MIROSIN, V.P.: Kak „voszpituvajut" sztudentovinosztrancev v SZSA. (Hogyan "nevelik" a külföldi hallgatókat az USA-ban?) = Vesztnik Vüszszej Skolü. 1971. No.9. 87-90.p.

SIMS, A.G.: International education. (A külföldi hallgatók problémái az USA egyetemein.) = The Journal of Higher Education. 1970. No.2. 155-157.p.

Hollandia

THOMASSEN, F.P.: Zulassung von Ausländern zum wissenschaftlichen Studium in den Niederlanden. (Külföldiek egyetemi tanulmányainak feltételei Hollandiában.) = Hochschule und Forschung in den Niederlanden. 1967. No.1. 34-41.p.

Jugoszlávia

STIJOVIC, D.: Studenti stranog državljanstva na jugoslavenskim universitetima. (Idegen állampolgárságu hallgatók a jugoszláv egyetemeken.) = Univerzitet Danas. 1966. No.6. 76-85.p.

SKOLOVANJE studenata stranog državljanstva. (A külföldi állampolgárságu egyetemisták képzése.) = Univerzitet Danas. 1967. No.8. 74-88.p.

Lengyelország

BIELAWSKA, B.: Procesy adaptacji studentów zagranicznych w pierwszym roku ich pobytu w Polsce. (Külföldi egyetemi hallgatók alkalmazkodása lengyelországi tartózkodásuk első évében.) Warszawa, 1963, Międzuczelniany Zakład Bádań nad Szkolnictwem Wyższym. 36 p.

Nagy-Britannia

SINGH, A.K.: Indian university students in Britain. (Indiai egyetemi hallgatók Nagy-Britanniában.) London, 1961, Political and Economic Planning.

FOREIGN students in Great Britain. (Külföldi hallgatók Nagy-Britanniában.) = Bulletin. Association Internationale des Universités. 1965. No.4. 297-298.p.

HOLMES, B.: Indian students in Britain: a survey of their adjustment and attitudes. (Indiai hallgatók Nagy-Britanniában: elhelyezésük és magatartásuk.) = Journal of Higher Education. 1965. No.1. 55-56.p.

KIRPAL, P.: Fascination for studies abroad. (A külföldi tanulmányok vonzóereje.) = The Education Quarterly. 1965. No.65. 7-10.p.

OVERSEAS students and the British Council. (Tengerentuli hallgatók és a British Council.) = Bulletin. Association Internationale des Universités. 1965. No.1. 39.p.

BRITISH help for overseas students. (Brit segitség a tengerentuli hallgatók számára.) = Bulletin. Association Internationale des Universités. 1968. No.1. 43.p.

NDK

FRÖHLICH, G. - FRANKE, G.: Bessere Lenkung der Studienbewerber - enge Kontakte zu den Absolventen. (Hatékonyabban irányitsuk a felvételre jelentkező külföldi hallgatókat és létesitsünk szorosabb kapcsolatot a végzősökkel.) = Das Hochschulwesen. 1965. No.6. 411-414.p.

RÖSSLER, J.: Das einheitliche sozialistische Bildungssystem und das Ausländerstudium in der DDR. (Az egységes szocialista oktatási rendszer és a külföldi hallgatók tanulmányai a Német Demokratikus Köztársaságban.) =Das Hochschulwesen. 1965. No.2. 103-111.p.

RICHTER, E.: V.Kongress der Clarda. (Az NDK-ban tanuló latin-amerikai diákok szervezetének V.kongresszusa.) = Das Hochschulwesen. 1967. No.2. 116-117.p.

RÖSSLER, J.: Proletarischer Internationalismus - Wesenszug des Ausländerstudiums in der DDR. 15 Jahre Herder-Institut. (A proletár internacionalizmus a külföldi hallgatók tanulmányainak lényeges vonása az NDK-ban. A Herder-Intézet fennállásának 15 éve.) = Das Hochschulwesen. 1971. No.7. 211.p.

NSZK

ASSAR, K.A.: Arabische Studenten an einer deutschen Universität. Eine Untersuchung an der Universität Heidelberg. (Arab hallgatók egy nyugatnémet egyetemen.) Heidelberg, 1964. 278 p. |Diss. der Ruprecht-Karl-Universität zu Heidelberg.|

BENDER, I.: Wachsende Bedeutung des Auslandstudiums. (A külföldi tanulmányok növekvő jelentősége.) = Die Deutsche Universitätszeitung. 1965. No.8. 22-25.p.

HEDTKAMP, G.: Das Ausländerstudium an der Justus Liebig-Universität. (Külföldi diákok oktatása a Justus Liebig Egyetemen.) = Giessener Hochschulblätter. 1964. No.4. 43-44.p.

DAAD - Arbeit schlägt Brücken zu allen Völkern. (A Német Egyetemi Csereszolgálat minden néppel kapcsolatot teremt.) = Hochschul-Dienst. 1966. No.15-16. 1-3.p.

MÜHLENBERG, F.: Foreign students in Germany. (Külföldi diákok Nyugat-Németországban.) = Intereconomics. 1967. No.12. 324-328.p.

AUSLÄNDER-STUDIUM in Deutschland. (Külföldi hallgatók tanulmányai az NSZK-ban.) = Bildung und Erziehung. 1968. No.2. 158-160.p.

BERGER, W.: Ein Besuch in Studienkolleg der Universität Köln. (Külföldieket előkészitő kollégium a kölni egyetemen.) = Österreichische Hochschulzeitung. 1968. No.6. 5.p.

KASPRZYK, P.: Zum Ausländerstudium in der Bundesrepublik. Ein Neues Beratungsmodell. (A külföldi diákok jobb tájékoztatásának megszervezése az NSZK-ban.) = Die Deutsche Universitätszeitung. 1968. No.4. 21-24.p.

ROGLER, G.: Manipulation ausländischer Studenten. (A külföldi egyetemi hallgatókkal szemben tanusitott magatartás.) = Die Deutsche Universitätszeitung vereinigt mit Hochschul-Dienst. 1969. No.2. 7-9.p.

SCHULZ, H.E.: Tutorenarbeit des Akademischen Auslandsamtes der Universität Freiburg. (A Freiburgi Egyetem Külügyi Hivatala tutorainak munkájáról.) = Die Deutsche Universitätszeitung vereinigt mit Hochschul-Dienst. 1970. No.4. 5-9.p.

WEBER, W.: Das Fachmentorenprogramm der Technischen Hochschule Aachen. (A szakmai mentorokra vonatkozó program az Aacheni Müszaki Főiskolán.) = Die Deutsche Universitätszeitung vereinigt mit Hochschul-Dienst. 1970. No.4. 4-5.p.

KASPRZYK, P.: Mentoren für ausländische Studenten. (Gondoskodjunk mentorokról a külföldi hallgatók számára.) = Die Deutsche Universitätszeitung vereinigt mit Hochschul-Dienst. 1970. No.4. 3-4.p.

<u>Románia</u>

STUDENTI straini in institutele noastre de învăţămint superior. (Külföldi hallgatók felsőoktatási intézmé-

nyeinkben.) = Revista Invăţămintulu Superior. 1964. No.8. 146-149.p.

Svájc

GUTERSOHN, H.: Aufgaben der Hochschule im Rahmen der Entwicklungshilfe. (A fejlődő országoknak nyujtott segély és a főiskolák feladatai.) = Schweizerische Hochschulzeitung. 1964. No.3. 135-148.p.

HUBER, R.B.: Betrachtungen zum Studium von Studenten aus Entwicklungsländern. Erfahrungen an der Hochschule St. Gallen. (Nézetek a fejlődő országok diákjainak tanulmányaival kapcsolatban. A Szt.Galleni Főiskola tapasztalatai.) = Schweizerische Hochschulzeitung. 1964. No.6.336-349.p.

MARTIN, E.: Trois ans d'activité de la Commission Fédérale des Bourses pour Étudiants Étrangers. (A Külföldi Diákokat Ösztöndijjal Támogató Szövetségi Bizottság tevékenységének három éve.) = Schweizerische Hochschulzeitung. 1964. No.3. 154-159.p.

BERICHT der Kommission für die Aufnahmeprüfungen ausländischer Studierender. (Jelentés a külföldi diákok felvételi vizsgáinak eredményeiről.) = Schweizerische Hochschulzeitung. 1967. No.1. 37-40.p.

KUNZI, H.: Stipendien für ausländische Akademiker. (Ösztöndijak külföldi hallgatók számára.) = Schweizerische Hochschulzeitung. 1968. No.5-6. 289-292.p.

Szovjetunió

FOREIGN students in Soviet Union. (Külföldi egyetemi hallgatók a Szovjetunióban.) = Bulletin. Association Internationale des Universités. 1965. No.4. 298.p.

INTERNACIONALNUJ dolg szovjetszkoj vüszsej skolü. (A szovjet főiskola nemzetközi kötelessége.) = Vesztnik Vüszsej Skolü. 1965. No.4. 5-8.p.

FOREIGN students in USSR. (Külföldi egyetemi hallgatók a Szovjetunióban.) = Bulletin. Association Internationale des Universités. 1966. No.4. 279-280.p.

MOTINA, E.J.: Na podgotovitel'nom fakultete dlja studentov-inosztrancev. (Külföldi hallgatók előkészitő fakultásának tevékenysége, Moszkvai Lumumba Egyetem.) = Vesztnik Vüszsej Skolü. 1966. No.12. 32-35.p.

BAZSANOV, L.B.: Szegodnja i zavtra podgotovitel'nüh fakul'tetov. (A külföldi hallgatók előkészitő fakultásainak jelene és jövője.) = Vesztnik Vüszsej Skolü. 1967. No.5. 42-43.p.

SOVJET help to foreign students. (Szovjet segitség a külföldi egyetemistáknak.) = Bulletin. Association Internationale des Universités. 1968. No.3. 205.p.

MATEEV J.: Obucsenieto na csuzsdesztrannite grazsdani - vazsna forma na naucsno-technicseszkata pomost za razvivastite sze strani. (Idegen állampolgárok oktatása mint a fejlődő országoknak nyujtott tudományos-müszaki segitség fontos formája.) = Problemü na Viszseto Obrazovanie. 1971. No.4. 17-21.p.

65-9/1971-72.
.....szám

Tárgy: Déri Miklósné Fehér Veronika
doktori szigorlata.
Melléklet: 1 db disszertáció

Dr.Duró Lajos elvtársnak
tszv.egyetemi docens

H e l y b e n

Professzor Elvtárs!

Mellékelve Déri Miklósné Fehér Veronika:"Külföldi hallgatók Magyarországon"
.....

cimü doktori értekezését tisztelettel felkérem, hogy azt megbirálni sziveskedjék. Legyen szabad Professzor Elvtárs szives figyelmét felhivnom tanácsülésünk ama határozatára, amely a birálat elkészitésének és benyujtásának legkésőbbi határidejét a kézhezvételtől számitott harmadik hónap utolsó napjában állapitotta meg.

A mellékelt értekezést a birálat elkészitése után sziveskedjék átadni tanszéke könyvtárosának leltárba vétel és a könyvtárban való elhelyezése céljából.

Szeged, 1972.ápr.12.

.....
dékán

A kiadmány hiteles:

.....
előadó

Kapták: Dr.Ágoston György prof.
Dr.Duró Lajos tszv.doc. ..... társbiráló
Ökrös Lajosné ..... tanszéki könyvtáros
..... tanszéki könyvtáros